

BOK OG BIBLIOTEK

– med medlemssider fra Norsk Bibliotekforening

Nr. 5/6–2018

En samisk og kvensk bibliotekshistorie?

Bibliofil er med overalt

Bibliofil i ny drakt – utvikles med nytt brukergrensesnitt tilpasset alle typer skjermer for smarttelefon, nettbrett og vanlige arbeidsstasjoner.

Bibliofil har alltid vært ledende i utviklingen av nye løsninger for bibliotekene i Norge. Dette har vi fått til bl.a. fordi vi har kreative kunder som utfordrer oss, kunder som stadig er på jakt etter løsninger som kan forenkle arbeidshverdagen. Vi lager løsninger som sparer tid og ressurser og gjør bibliotekene i stand til å gi bedre service til lånerne.

Ta med deg Bibliofil rundt i biblioteket, på bussen eller i et foreningsbesøk!

2018 byr på spenstige nye løsninger i Bibliofil.

**BIBLIOTEK
SYSTEMER**

Bibliotek-Systemer As | Postboks 2093 | 3255 Larvik
Tlf: 33 11 68 00 | firmapost@bibsyst.no | www.bibsyst.no

SKOLEBIBLIOTEKET SOM BLIR MED ELEVEN HJEM

WELIB ER ET SOSIALT, TILGJENGELIG SKOLEBIBLIOTEK MED FOKUS PÅ LÆRING.

Jobbe
sammen med
elevene og
oppmuntre
til lesing.

Jobbe
med selv-
publisering.

Jobbe med
informasjonssøk
og koble innholdet
i biblioteket til
eksterne ressurser,
for eksempelvis
kildekritisk
arbeid.

Se statistikk
over ressurs-
bruk.

INTEGRERING AV SKJØNNLITTERATUR I UNDERVISNINGEN.

WeLib gjør digitale og fysiske lærerressurser fra ulike kilder søkbare i en felles søketjeneste. Søkingen filtreres ut fra et pedagogisk utgangspunkt i årstrinn, skolefag, nøkkelord, emneområde, ressurstype og liknende klassifiseringer som grunnlag. Tjenesten klassifiserer lærerressursene ut fra et pedagogisk perspektiv og språk.

BOK og BIBLIOTEK

Nr. 5/6-2018 – Årgang 85

Bok og Bibliotek er et redaksjonelt uavhengig tidsskrift og redigeres i samsvar med Redaktørplakaten og Vær Varsom-plakaten. Debattinnlegg og innkjøpte artikler uttrykker ikke nødvendigvis Bok og Biblioteks mening. Antall utgivelser: 5 per år.

I REDAKSJONEN

Odd Letnes, ansvarlig redaktør
odd.letnes@bokogbibliotek.no

POSTADRESSE

Postboks 4 St. Olavs plass, 0130 Oslo
Telefon: 41 33 77 86
www.bokogbibliotek.no

UTGIVER

ABM-Media AS
Postboks 4 St. Olavs plass, 0130 Oslo

Frist for red. stoff Ferdigtrykt

Nr. 1	11.01.	07.02.
Nr. 2	15.02.	14.03.
Nr. 3	09.05.	06.06.
Nr. 4	09.08.	05.09.
Nr. 5	25.10.	21.11.

ABONNEMENT

DB Partner as, Postboks 163, 1319 Bekkestua
bob@dbpartner.no – Tlf 67 11 38 08

Forside: Samiske, kvenske og norske elever med lærer utenfor skole i Øst-Finnmark, ca. 1890.

Grafisk produksjon: Arena Media AS

ISSN 0006-5811

ANNONSER

LK Media as
Salgssjef Anne-Lise Fængsrud
Telefon 996 48 546
anne-lise@lkmedia.no

ANNONSEPRISER

Innside av omslag	kr.12 200,-
Baksiden	kr.13 900,-
Dobbelside	kr.16 900,-
Hetside	kr.11 400,-
1/2 side	kr.7 200,-
1/4 side	kr.5 500,-

INNHold

HOVEDSAKEN

Hvorfor er samers og kveners bruk av bibliotekene ikke nevnt i norsk bibliotekhistorie? Hvilken rolle var bibliotekene tiltenkt i fornorskningspolitikken? Hvilken betydning har bibliotekene hatt for utvikling av en politisk offentlighet for samer og kvener? 17

BOK

Biblioterapi - Shared Reading	8
Samiske litteraturdager	14
Leseopplevelse: Charlotte Brontë	28
En skjult skatt på Blindern	40
Hjort og ugjort	46
Portrett: Josefine Klougart	49
Portrett: Madame Nielsen	72
Hjemme hos Agatha Christie	77
Byvandring: Assistens kirkegård i København	79

BIBLIOTEK

Professor som har brøytet vei, intervju med Ragnar Audunson	22
Longyearbyen - besøksrekord i nytt bibliotek	42
Ål fornyer seg	53
Stø kurs mot Bjørvika, intervju med Merete Lie	54
Politikernes holdning til bibliotek i Ski	56
Ny småbarnsavdeling tar form i Nedre Eiker	58
La oss snakke om lisenser	60
Nå skal bibliotekstrategien evalueres	62
Fag og folke, bryt det skillene	64
Omorganisering ved Universitetsbiblioteket i Stavanger	66
Deichman: Mer meråpent	69

MENINGER

Leder: Lytt til brukerne	5
Professor'n: Mellom forandring og forankring	6
Lars Egeland: Gratis tilgang fra 2020 - er det mulig?	24
Jack Andersen: Det post-digitale samfund	26
Arna O. Seljeseth: Biblioteksentralens pengebinge	39

MEDLEMSSIDER FRA NORSK BIBLIOTEKFORENING

– et bilag til Bok og Bibliotek	31
---	----

LEDER

Lytt til brukerne

Nedre Eiker bibliotek i Mjøndalen får i disse dager en flunka ny småbarnsavdeling (0-6 år). Men veien fram har vært noe utradisjonell i forhold til hva som er vanlig i biblioteksektoren. Biblioteksjef Jørgen Hovde har nemlig invitert brukerne med inn i prosjektet, og begrunner det slik: «Vi tenker at det er viktig å lytte til brukerne, i dette tilfellet småbarnsforeldrene, siden barna er så små at de selv ikke kan formidle sint tanker om et godt bibliotek. Biblioteket er til for brukerne, det er derfor viktig å lytte til dem.» (Bok og Bibliotek nr 4-2018, side 19-21). I denne utgaven følger vi opp med en reportasje fra arbeidet med avdelingen (se side 58-59), og Hovde reflekterer videre over brukermedvirkning:

«Jeg vet at mange kolleger vil si at man kan håndtere det meste ved hjelp av bare bibliotekfaglig kompetanse, og at brukermedvirkning er unødvendig. Men biblioteket er til for brukerne, og at det er viktig å lytte til brukernes ønsker og behov. Det var for eksempel veldig interessant å få vite at brukerne ser på kjøpesenteret som en konkurrent til biblioteket.»

Han legger til: «Når man inviterer brukerne inn i et utviklingsprosjekt, er det viktig at de blir hørt og at man forsøker å forstå hva de mener og har behov for. Hvis ikke vil brukerne føle seg lurt, og det er ikke bra for en institusjon som biblioteket.»

Jeg deler Hovdes syn på at det er viktig å involvere brukerne. Ønsker man å ta brukerne på alvor, er det også viktig å få dem i tale, og ikke tro at man kan løse alle utfordringer utelukkende fordi man har en bibliotekfaglig utdanning. Men for mange er terskelen høy for å slippe brukerne inn. Kanskje er man redd for å miste kontrollen, eller at brukerne vil stille noen helt grunnleggende spørsmål, som man kanskje ikke selv har svar på fordi man ikke ser skogen for bare trær?

På side 56-57 i denne utgaven presenterer vi en masteroppgave om politikeres og kommunelederes holdning til bibliotek i Ski. Her sier biblioteksjef Leikny Wiersholm Egeland blant annet: «På tross av at studien gir verdifull informasjon om ledes og politikeres holdninger til Ski bibliotek, sier den ingen ting om hvordan brukere og ikke-brukere ser på biblioteket. Deres synspunkter er viktige for utforming av lokale tjenester og lokaler. Derfor vil det lokalt være hensiktsmessig å forske på disse gruppene og se i hvilken grad deres holdninger til bibliotekets rolle sammenfaller med denne undersøkelsen.»

Er det ikke nå på tide å ta brukerne på alvor, og realisere bibliotekarutdanningens evige motto om å sette brukeren i sentrum?

Bok og Biblioteks redaksjonsråd

Magnhild Johansen, biblioteket, Bodin vgs, Bodø

Line Nybakk Akerholt, UB, Universitetet i Oslo

Kristin Elisabeth Røijen, Læringssenteret, OsloMet.

Åse Kristine Tveit, OsloMet, avd ABI

Odd Letnes

odd.letnes@bokogbibliotek.no

Mellom forandring og forankring

I løpet av de om lag 15 årene jeg har hatt denne spalten i Bok og bibliotek, er det noen temaer som har gått igjen. Hva er status nå med hensyn til de temaene jeg har prøvd å problematisere i denne perioden? Representerer de fremdeles viktige utfordringer?

AV PROFESSOR RAGNAR AUDUNSON
OsloMet STORBYUNIVERSITETET, AVD. ABI

Et sentralt tema har vært knyttet til hvordan omorganiseringer og fusjoner med utgangspunkt i moderne trender som New Public Management, tar ressurser og oppmerksomhet bort fra det som er en institusjons kjerneoppgaver. Det gjelder for sykehusene, det gjelder skolene – og det gjelder bibliotekene. På bibliotekfeltet er et av kroneksempelene her fusjonen av tre etater – Deichmanske bibliotek, kulturretaten og idrettsetaten tidlig på 2000-tallet. Fusjonen la beslag på materielle og menneskelige ressurser, og internseminarene der bibliotekarere og bademestre under veiledning fra rådyr konsulenter skulle utvikle felles visjoner og forankre fusjonen, bidro sannsynligvis i vesentlig grad til at biblioteket var mindre på hugget enn man kunne ønske da litteraturhustoget tok av i 2007.

Det tok ikke så mange årene før idretten ble skilt ut fra den felles etaten, og for omtrent akkurat et år siden ble den siste spikeren slått i kista til akkurat dette omorganiseringsprosjektet. Da gjenoppsto Deichman som egen etat. Vi var tilbake ved start. Spørsmålet er naturligvis: Hva har dette prosjektet kostet i kroner og øre og i forskyvning av fokus og oppmerksomhet bort fra kjerneoppgavene? Det kunne være et interessant tema for et forskningsprosjekt. Men de som lever av å selge trender og nye oppskrifter på organisasjonsfronten, trekker seg ikke beskjæmet tilbake når forskning og praktisk erfaring viser at oppskriftene deres ikke fungerer. De er kontinuerlig på offensi-

ven fordi omorganiseringene deres er begrunnet i nyliberalistisk ideologi, og på ideologiske standpunkt har empirisk begrunnet kritikk en tendens til å prelle av. Derfor må vi være forberedt på nye framstøt.

Hvorfor er slike omorganiseringer så farlige? Ett forhold er at før de er implementert, eksisterer de som modeller på papiret. Og slike modeller ser gjerne vakrere og mer harmoniske ut enn den rotete virkeligheten vi må bale med i hverdagen. Derfor har de en tendens til å vinne fram. Et annet forhold er det åpenbare som er pekt på foran. Vår oppmerksomhet er dessverre begrenset og jo mer vi må fokusere på interne omorganiseringsprosesser, jo mindre av vår begrensede oppmerksomhet kan rettes inn mot de faglige kjerneoppgavene. Et tredje forhold er at selgerne av organisasjonsmoter har en tendens til å se alle virksomheter som organisasjoner. Et sykehus, en skole, et bibliotek er ikke først og fremst sykehus, skole og bibliotek – de er først og fremst organisasjoner. Slik underspilles og nedtones det som er det aller viktigste ved en institusjon. Og det fjerde og siste er at organisasjonsmotene er knyttet til nyliberal ideologi – de er langt fra nøytrale. Når offentlige virksomheter omdøper det som før het personalavdelinger til HR-avdelinger er det et ideologisk framstøt for å forberede en overgang til en situasjon der en virksomhet ikke lenger nødvendigvis har ansatte. De HR-ressursene man trenger, kan like

gjærne komme fra et bemanningsbyrå. Derfor er det viktig at de viktigste aktørene på det bibliotekfaglige profesjonsfeltet – Norsk Bibliotekforening, Bibliotekarforbundet og de som er tilsluttet NTL og Fagforbundet, og rofesjonstidsskrifter som Bok og Bibliotek – bidrar til å bygge et forsvarssverk mot ødeleggende og ressurskrevende omorganiseringsprosjekter. Dette temaet er minst like aktuelt som da denne spalten startet opp i 2003, om jeg ikke husker feil.

Et annet hovedtema i bidragene mine har vært betydningen av fagutdanning og faglig forankring. La oss tenke oss at Lillevik bibliotek skal lyse ut en ny stilling som bibliotekar og vurderer to forslag til tekst i utlysingen. Den ene teksten legger vekt på nødvendigheten av endringsorientering. Den kan for eksempel være slik: «Ved Lillevik bibliotek skal det tilsettes en ny bibliotekar. Lillevik bibliotek står midt oppe i en dynamisk endringsprosess og det kreves derfor av den som skal tilsettes at vedkommende er endringsorientert, fleksibel og glad i forandringer og nye utfordringer». Variasjoner over utlysinger med denne typen krav til egenskaper og kvalifikasjoner er sannsynligvis gjenkjennelig for de fleste. Det alternative forslaget til utlysing er formulert på denne måten. «Ved Lillevik bibliotek skal det tilsettes ny biblioteksjef. Lillevik bibliotek står midt opp i en dynamisk endringsprosess, og det kreves derfor at den som tilsettes er solid forankret i

folkebibliotekfeltets verdigrunnlag, har evne til å gjøre dette verdigrunnlaget relevant i forhold til de forandringene og utfordringene biblioteket står overfor, og slik bidra til at folkebiblioteket og dets verdier overlever og kan føres videre i en ny tid». En utlysningstekst av denne typen tror jeg få om noen har sett. Men er det ikke egentlig denne typen ledere bibliotekfeltet trenger om vi skal komme gjennom de dype endringsprosessene vi står midt opp i som *bibliotek*? Jeg tror det.

Den faglige forankringen som jeg mener bibliotekfeltet trenger, kan nettopp forhindre at bibliotekene blir ofre for idémessige døgnfluer. Den er nødvendig for å kunne vurdere om det som faller av de organisatoriske moteselgerne fra konsulentbransjen er nyttig for det spesifikke oppdraget og verdigrunnlaget som konstituerer bibliotekene eller ikke. Kanskje kan det ha den innimellom plagsomme effekten at kunnskap om faghistorie og faglige tradisjoner gjør at man kan se at ideer

som forslagsstillerne opplever som nyskapende, innovative og fikse, ikke nødvendigvis er det, men har en plass i faghistorien. Men viktigere er det at denne forankringen gjør det mulig å koble nye ideer, forslag og innovasjoner sammen med kjernepunkt i det faglige verdigrunnlaget og slik bidra til at de blir en del av det bibliotekfaglige repertoaret.

Den faglige forankringen som bibliotekfeltet trenger i en verden i rask endring, kan man naturligvis skaffe seg på ulike måter. Bibliotek- og informasjonsfaglig utdanning er sannsynligvis kongeveien, men langt fra den eneste.

Min opptatthet gjennom disse årene som skribent i Bok og Bibliotek av den faglige forankringens betydning, betyr ikke at jeg ikke erkjenner behovet for endring. På ABI har vi hatt et kurs i endringsledelse som vi har kalt «Mellom forandring og forankring». Det oppsummerer på mange vis det sentrale i min holdning. Forandring *uten* forankring – det blir

som 17.mai-ballongen som eieren har mistet taket i: den kan nok sveve en stund, men ikke lenge og den er et viljeløst offer for hvert minste vindpust. Forandring *med* forankring – det betyr at vi kan gjøre dype endringer, men holde fast ved hva et bibliotek grunnleggende sett er: *en institusjon som, med utgangspunkt i organiserte samlinger av informasjon og litteratur, initierer sosiale prosesser knyttet til læring, kunnskapsdeling og litterære opplevelser*. I den løpende samtalen om hvordan vi kan få til en prosess med forankret forandring, håper jeg Bok og Bibliotek fortsatt vil være en sentral kan og diskusjonsarena. Dette er et diskusjonstema som er minst like viktig nå som for femten år siden.

Så gjenstår det å si takk for følget så langt. Og jeg tar sikte på å være en bidragsyter til bibliotekdebatten også framover – som forsker og deltaker i debatten her i bladet, og på andre arenaer. ■

Les også intervju med Raganar Audunson på s. 22-23.

Pepperkakebyen i Stormen bibliotek

Bodø bakeri har nok en gang bygget den tradisjonsrike pepperkakebyen som skal sørge for julestemning hos bodøværingene. Nytt av året er det at byen har flyttet innendørs – til Stormen bibliotek. «En av grunnene er værutfordringene med å stå i en buss ute i gaten, da temperaturene svinger mye i Bodø på denne tiden av året og dermed gir oss en del utfordringer for å klare å holde byggene oppe», skriver sjef for Bodø bakeri, Bjarne Mosås, i en pressemelding. Mosås har i år også oppfordret bodøfolket til å bidra til husbyggingen, slik at byen skal bli større enn noen gang. ■

BEYER HANDEL

Med en skriver fra Datamax-O'Neil og programvaren Bartender, kan du skrive dine egne RFID brikker. Beskytt RFID brikken med transparent etikett. Har du behov for en strekkodeskanner som leser like fint fra nettbrett og mobil som fra bøker, har vi håndholdte, for stativ eller nedfelt i skranke. Ønsker du å lese RFID og strekkoder på en enkel måte, anbefales en titt på våre nettsider.

På tide med vedlikehold? Vi har renseproduktene til dine skrivere.

Vi tilbyr kvalitetsprodukter og personlig service.

Ring 33802185 eller send e-post til: post@beyerhandel.no

Vår erfaring | Din trygghet

Følg med på våre nettsider www.beyerhandel.no

Behov for fjernhjelp? Ta kontakt for pris.

datamax • o'neil
right by our customers.

Shared reading

– litteraturformidling som engasjerer

Det utvikling og metoder for å fornye bibliotekets tilbud og svare på det samfunnsoppdraget biblioteket har fått. Shared Reading kan være ett svar på dette.

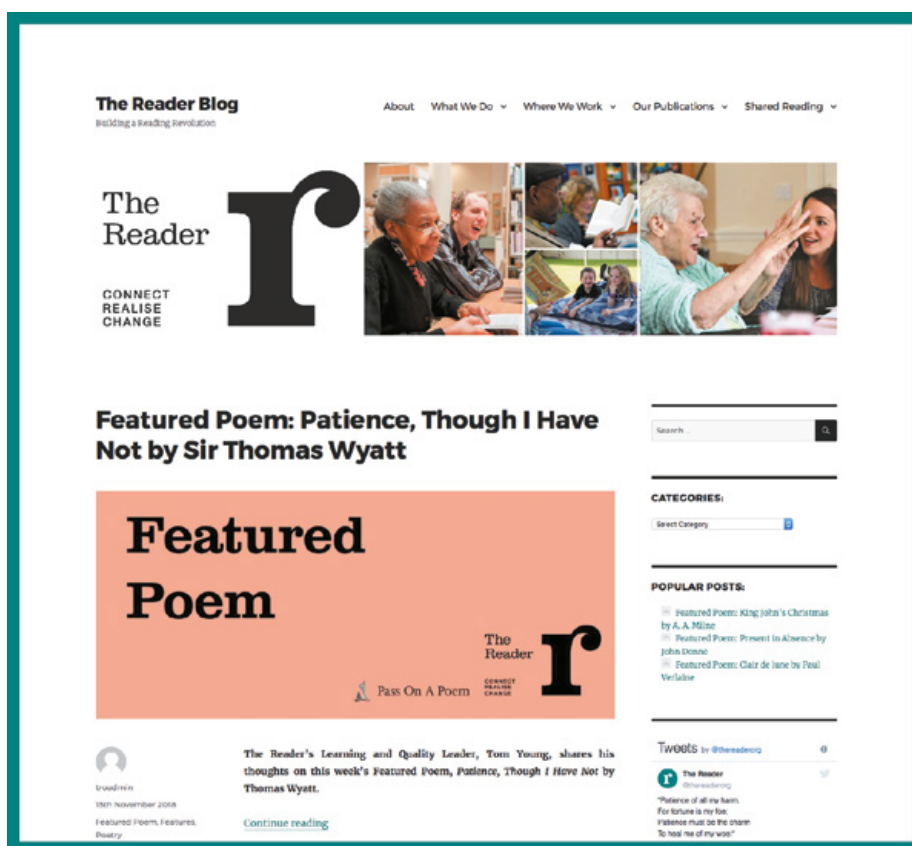

AV GRETE BERGH
DAGLIG LEDER OG KONSULENT
I GRETE BERGH AS

Aktiv litteraturformidling, biblioteket som uavhengig møteplass i lokalsamfunnet og arena for offentlig samtale og debatt kom inn som nye oppdrag for folkebibliotekene i Lov om folkebibliotek (§1) ved revisjonen i 2013. Bibliotekets demokratiske funksjon ble understreket i forarbeidene til Lovrevisjonen. «Departementet slutter seg til at bibliotekenes uavhengighet er viktig for å fylle funksjonen som en demokratisk arena, som skal være tilgjengelig for alle.» Det blir også vist til Grunnlovens §100 og det sies at «Dette aspektet ved folkebibliotekenes funksjon bidrar til å oppfylle retten til ytringsfrihet, blant annet nedfelt i Grunnloven § 100, som pålegger staten å legge til rette for en åpen og opplyst offentlig samtale» (Prop. 135 L (2012–2013 s.9)). Bibliotekene har tatt utfordringene, men samtidig så trengs det utvikling og metoder for å fornye bibliotekets tilbud og svare på det samfunnsoppdraget biblioteket har fått. Shared Reading kan være ett svar på dette.

Om biblioterapi – Shared Reading

Biblioterapi eller litteraturterapi er et begrep og en metode som har vært i bruk i lang tid i bl.a. England og U.S.A., også i Finland, men i liten grad i Norge. Biblioterapi kan brukes i forebyggende øyemed eller som komplement til ulike psykoterapeutiske samtaler og metoder. Metoden kan brukes for å øke selverkjennelse og personlig utvikling. Biblioterapi praktiseres av ulike yrkesgrupper, bl.a. av psykologer, leger og bibliotekarer. Det terapeutiske ved lesingen er en sentral del når man anvender begrepet biblioterapi. Bibliote-

rapi kan anvendes gjennom ulike metoder. I Norge er det metoden Shared Reading som omfattes av stor interesse for tiden. Shared Reading er en metode for litteraturformidling, som alle interesserte kan delta i. Den kan også ha andre positive effekter som kan bidra positivt i deltakernes liv. For noen kan dette dreie seg om terapeutiske effekter.

Lesing som engasjerer

Shared Reading er en metode som er satt i system og utviklet av organisasjonen *The Reader* (<https://www.thereader.org.uk/>) i Liverpool, som ble grunnlagt av Jane Davis (bildet).

Terapi. Det terapeutiske ved lesingen er viktig innenfor biblioterapi. (Bilde fra The Reader Blog).

«The Reader exists to bring about a reading revolution, bringing great books to life by reading aloud, and modelling personal engagement with the text. We work with all age groups and with people in a huge range of situations, but the work we do doesn't change. We love books, we love to read them as if they personally mattered in our lives and we love to share them by reading aloud (<https://www.thereader.org.uk/about/hellofromjane/>).»

Utgangspunktet for The Reader var Jane Davis egne erfaringer. Hun tok utdanning i engelsk litteratur på universitetsnivå og utviklet over noen år metoden Shared Reading. Hun erfarte hva kvalitetslitteratur kunne bety for henne og andre. The Reader arbeider ut fra metoden Shared Reading. The Reader har blitt en stor organisasjon med mange frivillige som er leseledere. Bibliotek tilbyr lesegrupper innen Shared Reading. The Reader tilbyr kurs i metoden Read to lead. (Mens vi venter på en avklaring av hva Shared Reading skal kalles på norsk, så brukes det engelske begrepet her).

We are the pioneers of Shared Reading – a simple idea that changes

lives.» (<https://www.thereader.org.uk/>)

I dag er det stor interesse for metoden Shared Reading blant norske bibliotekarer. Det skrives bachelor- og masteroppgaver ved bibliotekutdanningen ved OsloMet. Thor Magnus Tangerås (t.v.) har skrevet sin Phd-avhandling om lesingens betydning i «How Literature changed my Life» (2018).

Kjell Ivar Skjerdingsstad (t.h.) ved bibliotekutdanningen ved OsloMet og Thor Magnus Tangerås ved Høyskolen Kristiania forteller at de holder på å skrive en bok om Shared Reading der de vil utvikle et teorigrunnlag for Shared

Reading og ser på forholdet mellom Shared Reading og biblioterapi. De vil belyse tenkemåten og væremåten som ligger til grunn for Shared Reading og derigjennom vise hvordan biblioterapi kan være både et teorigrunnlag og et praksisfelt og det kan være en måte å forstå den nye møteplass- og arenafunksjonen til bibliotekene. De sier at Shared Reading er en måte å organisere lesing, opplevelse og samtale på som bibliotekaren er velegnet til, dvs. til å være leseleder. Shared Reading er en bestemt måte å være i litteraturen på og en måte å forholde seg til litteraturen på. Denne måten minner om hvordan man sitter

hjemme og leser og får en leseopplevelse. Shared Reading er et slags laboratorium der man kan utforske hva lesing betyr for folk og hva folk betyr for litteraturen. Leselederen gjør møtet mellom bok og lesere mulig, og mellom leserne. Arenaen der dette skjer, er biblioteket.

Foreningen Leserne sier på sin Facebook-side «Leserne – Shared Reading Norge» at «Leserne jobber for å skape felles leseopplevelser ved å opprette og lede lesegrupper etter metoden Shared Reading, utviklet av The Reader Organisation i Liverpool. I denne gruppen deler vi informasjon og inspirasjon for å spre Shared Reading i Norge.»

Leserne er den norske søsterorganisasjonen til The Reader i England og Læseforeningen i Danmark. Flere fra Norge har vært i England og Danmark på kurs. Det er i dag lesegrupper i regi av bibliotekene i Oslo, Tromsø, Stavan-ger, Porsgrunn samt Bergen fengsel, kanskje flere steder også.

Shared Readings spesielle kvaliteter

Shared Reading representerer en demokratisering av litteraturen, sier Thor Magnus Tangerås og Kjell Ivar Skjerdingsstad. Alle deltar i lesegruppen på like fot, alle er like mye verdt, det skapes opplevelser i et mikrokosmos, likeverd og toleranse fremmes. Det er et møte rundt ordet, man møtes i litteraturen. Deltakerne trenger ikke si noe, trenger ikke ha meninger, trenger ikke være analytisk. Her møtes man bare, agendaen skaper frihet, man møtes om teksten.

Shared Reading blir en demokratiserende praksis når man snakker om biblioteket, folk får kontakt med seg selv, med litteraturen, med andre. Det å ha kontakt er grunnleggende i det å være menneske. Her skapes kontakt som en motvekt mot ensomhet, det å være alene, det flyktige i tilværelsen. Møteplassen blir realisert. Biblioteket blir stedet hvor bøker og mennesker i et demokrati møtes, her kan man også hente fram den eldre litteraturen.

Å bli beveget er en evne som Shared Reading kan skape, selv hos mennesker som trodde de hadde mistet evnen til å bli beveget. Man opplever også ulike lesemaater av en tekst. Kjell Ivar Skjerdingsstad sier at den gode leseopplevelsen er livsnærende. Det skjer noe med en i

en Shared reading-gruppe nesten uavhengig av hvilke tekster som leses. Grunnkvaliteten med litteratur blir tydeliggjort. Det skapes forbindelseslinjer, veves bånd, mellom leselederen og teksten og deltakerne, mellom deltakerne, og mellom deltakerne og teksten. Det kan synes lite, men kan oppleves som viktig. Man blir også berørt av andres opplevelser. Man kan oppdage at det er forskjellige tolkninger av en tekst.

Alle de jeg har snakket med i forbindelse med denne artikkelen understreker hvor godt Shared Reading passer som metode for litteraturformidling i bibliotekene. Det representerer både en møteplass, en samtalearena og en metode for litteraturformidling. Det kan tilbys for ulike grupper, barn, ungdom og voksne. I England brukes det mye som lesing for barn som har lesevaner. I Danmark har Læseforeningens leseledere Shared Reading-grupper for bl.a. eldre, for folk med psykiske problemer, for dem som skal lære dansk, for folk som står utenfor arbeidsmarkedet.

Hvordan foregår Shared Reading i biblioteket?

Biblioteket inviterer åpent til å komme til lesegruppe. Det er ingen påmelding, de som har lyst kan komme, hvis det er en åpen lesegruppe. Man kan komme alene og møte andre i et fellesskap rundt høytlesingen. Kanskje møtes de samme flere ganger og det kan oppstå nye bekjenskaper. Lesegruppene kan slik også være et tilbud til de som er ensomme og søker kontakt med andre. Hver lesegruppe varer ca. 1,5 time.

Å bli lest for er viktig uansett alder da det gir en positiv opplevelse. Det krever lite ressurser av biblioteket og det er et lavterskeltilbud for deltakerne. Det er ingen forberedelser for deltakerne. De trenger ikke engang å kunne lese da teksten blir lest høyt. Det som trengs er et rom der lesegruppen kan møtes og litt servering for å lage en sosial ramme rundt møtet. Så trengs en leseleder som kan lede gruppen. Leselederen velger ut hva som skal leses, oftest en novelle og et dikt.

Leselederen kopierer opp teksten som deles ut til alle deltakerne. Leselederen ønsker velkommen, og forteller hvilken tekst som skal leses. Det er leselederen som leser teksten høyt. Deltakerne kan kommentere når det blir pause i opplesingen. Leselederen leser

høyt, gjør en pause etter en tid, og inviterer til kommentarer til teksten. Metoden er at samtalen skal forholde seg til teksten, og man kan komme med kommentarer ut fra assosiasjoner man får av teksten. Det skal ikke være en litterær analyse, men teksten skal åpne opp for tanker og følelser ut fra teksten. Leselederen kan stille noen åpne spørsmål, som «Hva kan vi tenke om dette?» «Noen tanker?». Det er åpent for å gi uttrykk for tanker, følelser og meninger – det er ingen fasit, men man kan også bare sitte og høre på. Leselederen skal ikke formidle sin egen forståelse av teksten.

Høytlesingen gjør at alle får den samme umiddelbare opplevelsen av teksten. Det leses en prosatekst, det kan ofte være en novelle, et utdrag fra en bok e.l., og et dikt som kan ha en viss tilknytning til prosateksten. Mange får godt utbytte av diktlesingen. Diktet leses gjerne to-tre ganger og det samtales også om dette.

Det er viktig med god litteraturkunnskap. Foreningen Leserne har planer om å lage en base med noveller og dikt som er brukt og om erfaringer. Foreløpig er det få leseledere i Norge da det så langt har vært nødvendig å reise enten til England eller Danmark for å ta kurs, men dette vil endres når det nå skal tilbys kurs i Norge.

Teksten som leses skal være kvalitetslitteratur. The Reader er opptatt av å formidle klassisk litteratur, men jeg har inntrykk av at i Norge så er man opptatt av å velge kvalitetslitteratur mer generelt, men at det ikke er noe krav om klassisk litteratur. Tekstene bør ha passe lengde da det skal være tid både til å lese og samtale om teksten, og tekstene må ha en viss kompleksitet slik at det blir noe å snakke om. Dikt velges ut fra tilsvarende kriterier, men også slik at det har en viss sammenheng med novellen eller den teksten som er valgt, og på en måte utdyper denne.

Slik presenteres tilbudet om lesegruppe på Deichman, hovedbiblioteket og Torshov filial i høstprogrammet for Deichmanske bibliotek:

Drop-in-lesesirkel

Prøv en lesesirkel i høst som verken krever forberedelser eller forpliktelser. Lesesirkelen er hyggelig og passer for alle. I drop-in-lesesirkel får du lese og diskutere en ny novelle og et nytt dikt hver gang du kommer. Bibliotekaren

velger litteratur og leder lesefellesskapet. Hva vi leser er en overraskelse hver gang. Denne måten å dele lesing på kalles shared reading og er hentet fra England der flere hundre grupper samles hver uke for å lese sammen. Begge steder får du lett servering. Velkommen! Passer for ungdom og voksne. Lesesirkelen er gratis. Det sies også når lesesirklene finnes sted, når og hvor.

Lesegruppe ved Ullevål sykehus

Linda Schade Andersen (bildet) er bibliotekar ved Seksjon for helseinformasjon for pasienter og pårørende ved Ullevål sykehus/pasientbiblioteket på Ullevål sykehus. Hun har hatt lesegrupper etter Shared Reading-metoden her siden høsten 2015. Hun sier at det er veldig givende å lede lesegrupper. Det er ikke fokus på diagnoser, men på litteraturen. Det blir et innslag av det friske i sykehushverdagen for dem som er pasienter. Det er en fin måte å formidle litteratur på og samtidig møte mennesker i samtaler. Linda har erfaring med at også psykologer oppmuntrer folk til å delta i lesegrupper.

Jeg fikk anledning til å delta på en lesegruppe her våren 2018. Teksten som ble lest var novellen «Barnet som elsket veier» av Cora Sandel og diktet «Lykke!» av Inger Hagerup. Etter at den vanlige lesegruppen var over spurte jeg deltakerne om de ville fortelle om sin deltakelse i lesegruppen og hva den betyr for dem. Det var de interessert i. Noen av deltakerne hadde vært pasienter ved Ullevål, en var også pasient nå. En deltaker var blitt anbefalt deltakelse av sin psykolog. Lesegruppen er åpen for både nåværende og tidligere pasienter, pårørende og andre.

Deltaker 1 har vært med i lesegruppen siden 2015. Hun fant et

oppslag om lesegruppen på sykehuset da hun var innlagt. Hun syntes tilbudet var så bra at hun har fortsatt å være med selv om hun ikke lenger er pasient. Hun leser mye, både fag- og skjønnlitteratur. Hun jobber selv med et bokprosjekt.

Deltaker 2 er fortsatt pasient ved sykehuset, av og til. Hun sier at lesegruppen har blitt viktig for henne. Det er fint å lytte til tekstene og dele opplevelsen med forskjellige mennesker. Det gir del i andres leseopplevelser. Hun har stor glede av å lese og leser mye, hun er opptatt av litteratur. Hun har selv en bakgrunn som litteraturanmelder og fotograf. Hun har fordypet seg i Ibsen og henter inspirasjon fra Ibsen i sin egen virksomhet.

Deltaker 3 har blitt anbefalt å delta i litteraturgruppen av sin psykolog. Hun sier at hun har problemer med å sitte stille, men at det hjelper henne å være i tekstene som leses. Det gir henne ro og mulighet til å reflektere på en god måte. Det hjelper å delta i gruppen, det gir øvelse i å være her og nå.

Deltaker 4 har en kunstnerisk bakgrunn og har også jobbet med psykisk helse. Hun er interessert i å skrive selv og har deltatt på skrivekurs. Hun sier at lesegruppen gjør at hun kommer inn i det litterære på en ny måte, blir berørt av det. Forskjellige innfallsvinkler er interessant.

Deltakerne ga klart uttrykk for at lesegruppen gir dem gode leseopplevelser. Det at forskjellige mennesker kan delta, skaper dynamikk i gruppen. Det blir sagt av en av deltakerne at «Shared Reading har ingen terapeutisk intensjon, men en terapeutisk funksjon.» Jeg får inntrykk av at lesegruppen er viktig for deltakerne, de har da også deltatt over lang tid, flere av dem. Deltakerne ga uttrykk for stor leseglede og litteraturinteresse i sitt liv. De viste meg stor tillit ved å fortelle om seg selv.

Andre lesegrupper

Det er flere lesegrupper på Deichman, bl.a. på Torshov (tidligere ble denne holdt i Nydalen) og på Hovedbiblioteket. Jeg deltok i en lesegruppe som Mari Vannes hadde på Deichman Torshov (det var første gang lesegruppen var på Torshov), og hadde en samtale med henne etterpå. Det deltok 14 personer, det var stor aldersspredning, både unge voksne og godt voksne, det var tre menn og resten kvinner i gruppen. Det var interessant å iakttå hvordan flere deltok i samtalen etter hvert. Til å begynne

med var det kun noen få som sa noe, etter hvert kom flere til. Det betyr nok at gruppen opplevdes som trygg, at det var fint å kunne dele sine synspunkter. Noen få sa ikke noe. Jeg hadde ikke inntrykk av at deltakerne kjente hverandre fra før. Jeg deltok på lik linje med de andre deltakerne i denne gruppen.

I samtalen jeg hadde med Mari Vannes fortalte hun at hun har gått på kurs for leseledere i Danmark. Hun er leseleder som frivillig. Hun finner det givende og interessant. Det kan være en utfordring å finne passende noveller. Det bør være en tekst som engasjerer deltakerne i lesegruppen. Ettersom gruppene er åpne, bør ikke tekstene være for dystre. En god lesegruppe gir deltakerne nye tanker og impulser, kanskje kan de lære noe om seg selv. Shared Reading kan ses som videreutvikling av lesesirklene, men dette er mer et lavterskeltilbud da det ikke er noen lesing på forhånd. «Vi snakker om hvordan teksten treffer oss akkurat der og da; det er den umiddelbare opplevelsen av litteraturen som er i fokus», sier Mari Vannes.

Åse Kristine Tveit (øverst) fortalte om lesegruppene som hun og Cecilie Naper (nederst) har hatt. Åse Kristine

Tveit har hatt gruppe ved Deichman, Nydalen (som Mari Vannes overtok) og Cecilie Naper for innsatte kvinner på Bredtveit kvinnefengsel. Gruppene ved disse to stedene leste noen felles tekster. Åse Kristine og Cecilie har forsket på erfaringene med disse to gruppene, og presenterte dette ved IGEL-konferansen (igel2018.no) i Stavanger sommeren 2018. Det skal også publiseres en forskningsartikkel ut fra erfaringene med disse to gruppene. Shared Reading som metode vil også bli inkludert i bibliotekutdanningen.

Bibliotekarens rolle i Shared Reading

Tangerås og Skjerdingsstad understreker at biblioteket er en arena som er særdeles velegnet, det finnes mange bibliotektyper – folkebibliotek, skolebibliotek, fengselsbibliotek, sykehusbibliotek – der Shared Reading kan tilbys. Biblioteket er åpent og stiller litteraturen til disposisjon. Bibliotekarene er profesjonelle forvaltere og formidlere av litteraturen og ønsker å nå ut til folk med litteratur. Shared Reading blir en del av deres repertoar som litteraturformidlere, og det svarer på et behov i bibliotekene. Leselederen skal ikke være en ekspert på teksten og si hva den betyr, men skal legge til rette for at deltakerne skal få del i leseopplevelsen. Bibliotekaren skal ikke være terapeut, det er boka/litteraturen som er terapeuten, her gjøres møtet mellom bok og lesere mulig. Det ligger en ydmykhet i bibliotekarens rolle, i det å være en formidler.

Shared Reading i bibliotekutdanningen

Det er stor interesse blant bibliotekstudentene på bachelor- og masterutdanningen for Shared Reading. Det er prøvd ut på tredje året på bachelorutdanningen. Studentene er gjennomgående interessert og begeistret for metoden som en måte å tenke litteraturformidling på. Det er et ønske å få dette sterkere inn i utdanningen, det vil møte et behov i praksisfeltet ved å utvide repertoaret til den profesjonelle litteraturformidleren. Ønsket er et masterkurs i formidling med vekt på biblioterapi for å vise hva litteratur kan bety for folk.

Kurstilbud for å bli leseleder i Shared Reading

The Reader har kurstilbudet «Read to

Lead» for å bli leseleder (den som leder lesestunden) i Liverpool som flere fra Norge har deltatt på. Det gjelder bl.a. Åse Kristine Tveit og Cecilie Naper ved bibliotekutdanningen på OsloMet og Linda Schade Andersen ved Seksjon for helseinformasjon for pasienter og pårørende ved Ullevål sykehus (pasientbiblioteket). Åse Kristine Tveit sier at kurset ga en metodikk for gruppeledelse. Alle som deltok fikk lede en gruppe og man fikk individuell veiledning. Det ble også tatt opp hvordan man kan takle følelsesmessige reaksjoner fra deltakere. Det er lov til å bli berørt og gi uttrykk for det, men det er viktig at gruppelederen leder gruppen tilbake til teksten. Deltakerne *må* ikke si noe. Man skal ikke «ta runden» når det skal samtales om teksten, men åpne opp for dem som vil si noe. Lederen skal ikke formidle sin egen forståelse, men få deltakerne til å dele sine refleksjoner om teksten. Hvis samtalen berører viktige tema i deltakerens liv, kan det gi økt verdi for dem. Det er ikke en terapeutisk intensjon ved metoden. Den eventuelle terapeutiske effekten ligger i selve teksten og i opplevelsen av å dele den med andre. Like fullt rapporteres det om positive erfaringer og endringer i folks liv ved å ta del i lesegrupper.

I Danmark tilbyr Læseforeningen kurs for leseledere ut fra metoden til *The Reader*. Flere i Norge har vært i Danmark på kurs. I Sverige ble det etablert et kurstilbud i biblioterapi ved Ersta Sköndal Bräcke högskola høsten 2017 som retter seg mot bibliotekarer.

Kurstilbud i Norge for leseledere Et kurstilbud for leseledere i Norge er også underveis, etter konseptet til *The Reader*. Det er foreningen Leserne som står bak kurset, og kursholdere vil være Linda Schade Andersen, Mari Vannes og Thor Magnus Tangerås. Høsten 2018/vinteren 2019 vil flere fylkesbibliotek invitere bibliotekansatte til kurs med de nevnte kursholderne. Det vil også bli et åpent kurs i Oslo i begynnelsen av 2019. Kursvirksomheten rettes mot bibliotekarer i første rekke.

Leselederkurset «Read to lead» i Shared Reading-metoden holdes av foreningen Leserne og er på 18 timer, fordelt over tre dager. Kurset vil bl.a. ha følgende innhold:

- Hva som kjennetegner Shared Reading-metoden, og om *The Reader* Organisation og bakgrunnen for metoden

- Valg og forberedelse av tekst
- Høytlesingen; funksjoner og teknikker
- Hvordan bli bevisst rollen din som leseleder og gruppeleder
- Hvordan komme i gang med grupper
- «Leserne» og nettverket av lesegruppeledere i Norge og tilbudet etter kurset

Deltakerne kommer til å få oppleve Shared Reading i praksis og gjøre øvelser og oppgaver som forbereder dem på rollen som leseleder.

Foreningen Leserne ser også helsepersonell som en mulig gruppe å kurse etterhvert. I England og Danmark legges det vekt på å kurse frivillige, men i Norge ønsker Leserne å konsentrere kursvirksomheten om den profesjonelle bibliotekaren som formidler. De ønsker å kurse dem som brenner for litteraturen og som har et sted å tilby formidlingen. Det ses som en kvalitetssikring for å styrke lesing og litteratur. ■

Litteraturliste:

Ersta Sköndal Bräcke Högskola. (2018). Det biblioterapeutiska arbetssättet – inriktning bibliotek. Grundläggande utbildning i biblioterapiens teori och metod.. (<https://esh.se/utbildning/utbildningar/2016-12-21-det-biblioterapeutiska-arbetssattet---inriktning-bibliotek.html>).

Hagerup, Inger. (1945). Lykke. I *Videre*. Aschehoug.

Leserne Shared Reading Norge <https://www.facebook.com/search/top/?q=leserne%20shared%20reading%20norge>

Læseforeningen.dk www.laeseeforeningen.dk

Prop. 135 L (2012–2013) Proposisjon til Stortinget (forslag til lovvedtak) Endringer i lov om folkebibliotek

The Reader (<https://www.thereader.org.uk/>)

Sandel, Cora (1973). Barnet som elsket veier. I *Barnet som elsket veier*. Gyldendal.

Tangerås, T.M. (2018). «How Literature changed my life. A Hermeneutically Oriented Narrative Inquiry into Transformative Experiences of Reading Imaginative Literature.» Avhandling 2018 nr. 13. OsloMet-storbyuniversitetet.

Adlibris **BIBLIOTEKSKUNDE**

- ✓ Få 20% biblioteksrabatt*
- ✓ Bestill bøkene plastede og utrustede
- ✓ Enkel handel til gode priser

Hver dag leverer Adlibris over 30 000 bøker til bokelskere i Norge, Sverige og Finland. Med ca. 1,5 millioner aktive kunder og et utvalg på 11 millioner titler, er Adlibris den selvkclare bokhandelen for alle som er glad i bøker. Vårt mål er å være en god leverandør til bibliotekene når det gjelder alt fra utvalg og utrustning, til priser og leveringstider.

*Gjelder bare norske fastprisede bøker i bokgruppene 2 - 9.

Adlibris

For dine interesser

adlibris.com | e-post: kundeservice@adlibris.com | tel: 22 20 63 00

Festdager for et lite språk

De årlige samiske litteraturdagens tema var «Vår arv i fremtiden». Nå går debatten om hvordan et lite språk best kan vokse og utvikle seg.

TEKST: ANN-MARI GREGERSEN
FRILANSJOURNALIST

FOTO: ALF OVE HANSEN
FOTOGRAF

KARASJOK

I midten av september arrangerte Sametingets bibliotek og Sámi Girječálliid Searvi (Samisk forfatterforening, SGS) samiske litteraturdager for sjuende gang. I år på Sametinget i Karasjok. Temaet var «Vår arv i fremtiden». Litteraturdagene var åpne for alle, og både skoleelever og det offentlige Norge deltok. Vi tok temperaturen på samisk litteratur nå, og spurte fire deltakere de samme tre spørsmålene.

LILL TOVE FREDRIKSEN (t.h.)

1.amanuensis i samisk litteratur ved UIT – Norges arktiske universitet i Tromsø. Forsker på samisk litteratur, underviser, formidler og deltar i samfunnsdebatten.

Røtter. I sitt foredrag på litteraturdagene, fortalte forsker Lill Tove Fredriksen blant annet om boka «Laponia» fra 1673 av Johannes Schefferus, som hadde den første større beskrivelsen av samene. Alle foredragene tolkes fra samisk til norsk.

Hvilken betydning har samiske litteraturdager?

Både som forsker og litteraturinteressert synes jeg de er viktige.

Det skulle ellers bare mangle at det ikke arrangeres slike dager. Faktisk er de jo de eneste i sitt slag. Her treffer en både kjente forfattere og nye stemmer. Forfattersamtalene er med på å levendegjøre litteraturen, og det er jo ekstra kjekt at skoleungdom inviteres. Det er viktig at en får se forfatterne snakke om bøkene sine. Det er lærerikt både for forfatterne og leserne, uansett alder.

Utfordringen blir å holde kvaliteten oppe, å finne spennende foredragsholdere. Interessen er jo der, det er fullt også i år. Så kan en jo tenke på om en skal finne en større plass til neste år. Litteraturdagene er også viktig for å vise frem hva som finnes. Jeg vil tro at flertallet av norske bibliotekarer ikke kjenner godt til de samiske forfatterne. Kanskje flere burde ta turen til disse dagene, og bli

kjent med noe nytt? Personlig syntes det var spennende både å høre fra de nye forfatterne som presenterte sine bøker, samt få vite mer om joiketekstenes betydning.

Hvordan står det til med samisk litteratur?

Den er høyst levende. I utgangspunktet er det ikke et stort marked for samisk litteratur, men det gjøres en stor innsats på flere felt. Noen bøker oversettes til norsk, det er mulig å få støtte til å skrive, og Samisk forfatterforening arrangerer populære skrivekurs. Det er faktisk mange som ønsker å skrive på samisk. I urfolksammenheng er det spesielt. Den store utfordringen er finansieringssituasjonen til utgivelser av samisk litteratur. Sametinget har hovedansvaret for å finansiere samisk litteratur, og er avhengig av den tildelingen de får over statsbudsjettet. Bevilgningene avspeiler ikke det reelle behovet.

Temaene endrer seg også. Nå er det noen kvinnelige forfattere som våger å

skrive mer om vold og seksualitet. Det har før vært et veldig tabubelagt felt, og ikke et stort tema. I større grad enn tidligere undersøker kritiske røster kvinnens rolle. Det skrives ellers om det eksistensielle. Hva er det å være ung i dag, og hva er det å være same?

Fremfor får vi nok flere slike bøker med de unges perspektiv. Det er mange unge på forfatterstudiene, og da får vi litteratur som ikke bare har et historisk blikk. For pionerene begynner å bli godt voksne folk.

Kommentar til de nye medlemskriteriene til SGS?

SGS vedtok på sitt årsmøte i 2018 å endre kriteriene for medlemskap. Tidligere har alle samiske forfattere som har publisert en skjønnlitterær bok på samisk, kunnet søke om å bli medlem. Nå gjelder reglene for de som publiserer bøker på samisk. Reglene har ikke tilbakevirkende kraft. Ord som «diskriminerende» «ekskluderende» og «anne-rangs same» er blitt brukt i den påfølgende

de debatten. Det er ikke uventet at slike reaksjoner kommer, da en forening er også en kollegial, solidarisk og sosial arena for mennesker som jobber for samme sak. Samtidig vil jeg understreke at fokus på utvikling av samisk, og samisk som offentlig språk, er et stort, krevende og verdifullt arbeid. Det fremstår som paradoksalt at de som på tross av den harde fornorskningspolitikken har holdt språket levende, nå skulle bli fremstilt som de store undertrykkerne.

Sámi fágagirjjálaš čálliid ja jorga-leaddjii searvi/Samisk faglitterær forfatter og oversetterforening (SFS), der jeg er leder, har hatt som kriterium for å søke medlemskap at man må ha publisert en fagtekst, eller oversatt en fagtekst til samisk. Alle som skriver fagtekster eller oversetter fagtekster til samisk, kan søke medlemskap. Språket står i sentrum. Samisk er både arbeidsspråket og det sosiale språket i foreningen.

INGA RAVNA EIRA

Forfatter, oversetter, lærer og forlagskonsulent. Leder i Sámi Girječálliid Searvi (Samisk forfatterforening) SGS.

Hvilken betydning har Samiske litteraturdager?

Dagene har stor betydning. Både jeg som forfatter og leder av SGS er veldig glad for litteraturdagene. Vi er med på å arrangere dagene, og vi er glad for innflytelsen vi har. Å formidle samisk språklig litteratur er ikke lett. De som gikk på skolen før 1967, lærte ikke samisk på skolen. Det gjør at mange av de voksne ikke leser, og heller ikke er vant til å lese.

Jeg reiser mye rundt i Norge, og ser at det er mange ungdommer som ikke kjenner mye til den samiske kulturen.

Jeg har selv vært lærer, og vet at læreplanen ikke krever at samisk kultur skal læres. Dermed er det heller ikke mange som vet at det finnes samisk litteratur.

Litteraturdagene har blitt mer og mer synlige, og gitt mange medieopp-slag. Sametinget gjør en god markedsfø-ringsjobb, og det er alltid mange deltakere. Det har blitt til noen fine festdager for samisk litteratur.

Hvordan står det til med samisk litteratur?

Det har vært vanskelig å få frem unge stemmer. Dermed inngikk SGS og Sametinget et samisk forfatterstu-die-prosjekt. Det første kurset hadde i 2017 hadde 11 deltakere. Da var målet at de skulle skrive for ungdom. 1 roman er utgitt: «Hamburgerprinsessa». Studiet fortsetter i to år til, og i år er det 7 deltakere. Det har vært veldig bra å få Sametinget involvert. Det har gjort at samisk litteratur har kommet så langt som den har gjort. Det eksisterer nemlig en positiv diskriminering. Samiske forfattere får 100.000 for en roman eller en novelle, 90.000 for dikt og 80.000 for barnebøker. Sametinget gir også egne stipend for samiske kunstnere.

Det å selge samiskspråklig litteratur er ikke lett. Du skriver, men vet at du kanskje ikke har lesere. Selv om en bok ikke selger så mye, er det viktig å skrive og gi ut samisk litteratur. Dersom ikke samisk er synlig, blir det ikke et levende språk.

Selv startet jeg sent å skrive på samisk. Da Alta-aksjonen kom, våknet jeg opp fra søvnen min. Jeg brente også alle de norske diktene mine. Det har jeg angret bittært på. Det gikk jo bare ut over meg selv.

Kommentar til de nye medlemskriteriene til Samisk forfatterforening?

Jeg ser en god fremtid for samisk litteratur, men i SGS har vi måtte ta noen grep. For å forsøke og redde samisk, få samisk til å leve og at flere snakker samisk – endret vi i april i år medlemskriteriene. Forfattere kan bli medlem i SGS dersom en har utgitt et skjønnlitterært produkt på samisk. Dess-verre ble debatten dreid mot diskrimine-ring av norsktalende, samiske forfattere. Jeg kan til en viss grad forstå reaksjone-ne, men fra mitt perspektiv er dette en viktig endring. Mitt mål som leder har vært å få flere til å prate om samisk

litteratur på samisk. Jeg har vært medlem i SGS i 40 år, og ser at jeg har vært med på å kvele det samiske språket. For det har alltid vært snakket norsk på møtene. Skal vi få samisk til å leve, er dette et rett skritt.

LIV INGER LINDI

Hovedbibliotekar på Sámedikki girjerádjju/Sametingets bibliotek i Karasjok. Spesialbibliotek for hele Norge.

Hvilken betydning har samiske litteraturdager?

Litteraturdagene betyr mye. De holdes for sjuende året på rad, og det er da vi virkelig får presentert våre samiske forfattere. I år er det også hele fire debutanter, og det spenner fra dikt til barnebøker. Det er vanlig at det blir fullt, og vi skulle gjerne hatt plass til mange flere. Det varierer derimot hvor litteraturdagene holdes. I år er vi i Karasjok, der det ikke er plass til like mange som sist år i Kautokeino. Det er også viktig med et faglig innhold, og i år var både samisk skjønnlitteratur og joiketekster på programmet.

Hvordan står det til med samisk litteratur?

Biblioteket skulle ønske at det ble utgitt enda mer litteratur, og særlig til ung-dom. Det er det rett og slett for lite av. Vi må også erkjenne at det å få lesere er en utfordring. Det behøves flere lesere i alle aldre, og derfor er disse dagene ekstra viktige.

Videre tror jeg også det er viktig å få oversatt de samiskspråklige forfatterne til norsk. Noe er oversatt, men vi trenger flere oversettelser. Det er en fin måte å få vist frem temaer som er viktige for samiske forfattere til et større publikum. ►

Personlig synes jeg også det er viktig å få oversatt populærlitteratur. I dag skrives det om alt fra samiske myter og kjærlighet til unge personers utfordringer om reindrift og andre ting.

Kommentar til de nye medlemskriteriene til Samisk forfatterforening?

Ingen kommentar.

ARNE VESTBØ

Seksjonsleder for litteratur, kulturvern og allmenne kulturformål i Kulturrådet.

Hvilken betydning har samiske litteraturdager?

De har en viktig betydning. At en møtes for å snakke om og diskutere samisk litteratur, gjør at den når enda flere. Slik får litteraturen en større betydning for både det samiske og norske samfunnet. For oss som ikke behersker samisk, er det flott at det finnes muligheter til å følge programmet via tolking til norsk. Slik får arrangementet et potensial til

også å nå det ikke-samiskspråklige publikummet.

Hvordan står det til med samisk litteratur?

Jeg har inntrykk av at det står bra til med samisk litteratur, med et relativt godt utbygget litterært kretsløp. Den har selvsagt sine utfordringer, da markedet er lite. Rekruttering av samiskspråklige forfattere og lesere er det aller viktigste å jobbe for fremover. Det betyr at alle må bidra til et felles løft, fra sine ulike ståsteder. I innstillingen til statsbudsjett som ble lagt fram nylig, ligger det inne et forslag om at Kulturrådet får 2 millioner kroner til å støtte samisk litteratur på norsk. Vi håper dette går

gjennom i Stortinget. Vi er entusiastiske med tanke på å jobbe fram ordninger som kan sørge for at hele Norges befolkning kan få større innsikt i den samiske litteraturen.

Kommentar til de nye medlemskriteriene til Samisk forfatterforening?

SGS må få stå fritt til å definere sine egne medlemskriterier. Jeg antar de har hatt en grundig diskusjon som bakgrunn for vedtaket. Til tross for at jeg har stor respekt for tanken om å verne et lite språk, må jeg innrømme at jeg er usikker på om det er særlig lurt når det gjelder utvikling av den samiske litteraturen. ■

FAKTA SAMISK LITTERATUR

HISTORISK: Samene har hatt en rik muntlig litteraturtradisjon, en tradisjon som står seg fortsatt i dag. Muntlig fortellerkunst og joikepoesi er blant sjangerne som har hatt og har en sterk posisjon innen samisk litteraturliv. Det er først i det 20. århundre man kan snakke om en samisk, skjønnlitterær skriftkultur. Den første skjønnlitterære boken skrevet originalt på samisk kom i 1910.

Det var først utover i 1980-årene at frekvensen på bokutgivelser virkelig tok seg opp. Dette skjedde parallelt med at man fikk etablert egne samiske forlag og at Norsk kulturråd gikk aktivt inn for å støtte samiskspråklig litteratur. Samtidig begynte samiske forfattere å organisere seg i foreninger, først i SGS i 1979. Utover på 2000-tallet har det vokst fram en ny generasjon samiske forfattere, som Simon Issát Marainen, Hege Siri, Jens Martin Mienna og Máret Ánne Sara.

STØTTE: I dag administreres støtten til samisk litteratur av Sametinget. Det er de som i praksis fullfinansierer de fleste samiskspråklige utgivelser. Det finnes flere etablerte samiske forlag som tar seg av både skolebok-produksjon og litterære utgivelser.

UTGIVELSER: Antall samiskspråklige bokutgivelser ligger et sted mellom ti og tjue per år. En del samiske bøker er oversatt til norsk de senere årene, og det har kommet ut antologier med samisk litteratur på både engelsk og ungarsk.

(Kilde: Store norske leksikon).

FAGFORBUNDET | Yrkesseksjon kirke, kultur og oppvekst

Fagforbundet for deg som jobber i bibliotek

- **Fagforbundet kjemper for lønna di** og for å forbedre og forsvare medlemmenes lønns- og arbeidsvilkår. Skal vi få gjennomslag, er det viktig at vi er mange.
- **Vi forsvarer rettighetene dine.** Med rundt 17 000 godt skolerte og dyktige tillitsvalgte kan du få hjelp når du trenger det.

- **Norges beste innboforsikring.** Når du melder deg inn i Fagforbundet får du Kollektiv hjem som er landets beste innboforsikring.
- **Stipend til videreutdanning.** Fagforbundet har gode stipendordninger for medlemmene. Som medlem kan du få stipend til grunn-, etter- og videreutdanning og kortere yrkesfaglige kurs.

- **Juridisk bistand.** Som medlem i Fagforbundet får du juridisk hjelp til saker knyttet til arbeidsforholdet ditt.

Velkommen som medlem!
Send SMS **Fagforbundet medlem** til 1980.

Samiske, kvenske og norske elever med lærer utenfor skole i Øst-Finnmark, ca. 1890.

En samisk og kvensk bibliotekshistorie?

Hvorfor er samers og kveners bruk av bibliotekene ikke nevnt i norsk bibliotekshistorie? Hvilken rolle var bibliotekene tiltenkt i fornorskningspolitikken? Hvilken betydning har bibliotekene hatt for utvikling av en politisk offentlighet for samer og kvenner?

AV GEIR GRENERSEN
PROFESSOR DOKUMENTASJONSVITENSKAP
UIT NORGES ARKTISKE UNIVERSITET

Satt på spissen kan vi si at den nasjonale bibliotekshistorien i Norge er en stor fortelling som beskriver hvordan leseforeninger og private og offentlige bibliotek ble etablert over hele landet fra slutten av 1700-tallet og fremover. Bibliotekene skulle tjene folkeopplysningen, kunnskap og kulturell dannelse og skulle være mål som også allmuen skulle strekke seg etter. Geir Vestheim påpeker at en av forutsetningene var forestillingen om at det eksisterte en felles, konsistent og

homogen kultur, et fellesgode som alle i samfunnet hadde rett til å få sin del av. Skolen og offentlige bibliotek var de institusjoner som skulle organisere og overføre denne kulturen til allmuen (s. 14-15). Men denne politikken hadde et innebygd verdihierarki hvor arbeidere, fiskere og småbønder stod nederst, og her befant også de fleste samer og kvenner seg. Byberg og Frisvold (2001) har karakterisert norsk bibliotekspolitikk fra slutten av 1700-tallet til begynnelsen av 1900 som «paternalistisk» (s. 82). Samer

og kveners forhold til bibliotekene i denne perioden er ikke nevnt av norske bibliotekshistorikere. Dette er kanskje ikke så rart, kildene er få, brenning av Finnmark høsten 1944 må ta en stor del av skylden, og de kildene som finnes har ingen tydelige etniske «spor». I begynnelsen av 1900-tallet økte oppslutningen om arbeiderbevegelsen i Nord-Norge. Samer og kvenner sluttet seg til arbeiderbevegelsen, *fiskarbondesosialismen* som den senere er blitt kalt. Mot slutten av 1800-tallet ble etnisitet og

politikk koblet sammen gjennom innsatsen til de to samiske pionerene Isak Saba og Anders Larsen (Zachariasen s. 45-52).

Samer og kvener omtales ikke i bibliotekhistorien, men gjennom hele fornorskningsperioden fra 1850 og fremover var samfunnets myndighetspersoner opptatt, ja nesten besatt, av disse «fremmede Nationaliteter» som de ble kalt (Killengreen 1887), selv om de hadde bebodd territoriet lenge før nasjonsgrensene ble trukket. Fra midten av 1800-tallet ble politikken overfor samer og kvener mer nasjonalistisk, myndighetene fryktet at Finland hadde motiver for å utvide sitt territorium og var bekymret for hvilken side den

kvenske (finske) befolkningen i Norge ville velge i en eventuell konflikt (Eriksen og Niemi 1981). Gradvis ble også synet på samer påvirket av sosialdarwinistisk tankegods, myndighetspersoner (men ikke alle) begynte å se på samene som en «utdøende race», som ikke passet inn i det moderne, industrialiserte samfunn som vokste frem. Oppfatningen var at det beste man kunne gjøre var å gjøre dem så norsk som mulig, slik at de kunne skifte ham og tre inn i det norske samfunn som norske borgere. For dette formålet var fornorskningspolitikken redskapet, og her var også bibliotekene tiltenkt en rolle. Fornorskningspolitikken er av Eriksen og Niemi definert som en assimilasjonspolitik der «(...) staten og

majoritetsbefolkningen gjennom samfunnets institusjoner prøvde å minske minoritetenes identitetsfølelse og indre samhold» (s. 24). Fra 1850-tallet og fremover ble denne politikken gradvis strengere. Det sterkeste symbol for denne politikken ble «Instrux for Lærerne i de lappiske og kvenske Overgangsdistrikter i Tromsø Stift». Bruken av samisk og kvensk i klasserommet skulle holdes på et minimum, og selv om lærerne ikke alltid fulgte den, er den blitt stående som et skammens symbol på norske myndigheters innsats for å radere ut samisk språk og kultur (Grenersen 2002/2016).

Jeg har lett etter kilder til en samisk bibliotekhistorie i en rekke arkiver:

Fornorskningspolitikken fortsatte helt til Stortinget opphevet den i 1962. Her Kistrand skole 1933, barn både i norske og samiske klær.

Statsarkivet i Tromsø, Nasjonalbiblioteket, Universitetsbiblioteket i Tromsø, Interkommunalt arkiv for Finnmark, samt at jeg har forespurt en rekke kommuner om tilvekstlister, utlånsprotokoller o.l. fra slutten av 1800 tallet og frem mot 1930-tallet. Resultatet er nedslående, det eneste jeg sitter igjen med er noen få «Årsberetninger om skoleboksamlinger» fra 10 skoler i Vest-Finnmark fra 1924-1925 og noen utlånsprotokoller fra Vardø skolebibliotek fra 1930-tallet. I Nasjonalbiblioteket finnes det en del tilvekstlister for allmuebiblioteker fra siste halvdel av 1800-tallet, bl.a. Hammerfest bibliotek og Ranen bibliotek. Disse forteller om overraskende rikholdige boksamlinger, men tilvekstlister forteller ikke noe om

hvem som låner bøkene. Men jeg gjorde et par oppløftende funn som kan kaste lys på samer og kveners bruk av bibliotekene: De komplette tilvekstlistene og utlånsprotokollene for Tromsø Seminarium (etablert som *Trondenes Seminari-um* i 1826, skiftet navn til *Tromsø offentlige lærerskole* i 1902) var arkivert i Statsarkivet. Det andre var skoledirektør Killengreens *Indberetning om en Inspektionsreise til Finmarken* fra 1887. Killengreen viser her stor interesse for bibliotekene. Gjennom å studere disse dokumentene kan det se ut som at bibliotekene i fornorskningsperioden hadde en dobbelt funksjon: de var institusjoner som ble brukt i fornorsknings tjeneste, men på den andre siden ble de også informasjonsknote-

punkter som formidlet nye, radikale ideer om likhet, frihet og brorskap til den samiske og kvenske allmuen.

Killengreens «Inspektionsreise» i 1886 og hans syn på bibliotekenes rolle i fornorskningen av samer og kvener

Som skoledirektør i Troms Amt hadde Killengreen det øverste regionale ansvar for å sette myndighetenes fornorskningspolitikk ut i livet. Killengreen hadde vært leder for et leseselskap i Tromsø og han ble senere sentral i opprustingen av Folkebiblioteket i Tromsø (Hansens 2001). Da sogneprostiene ble erstattet av stiftsdireksjonen som administrasjonsnivå for tildeling av statsstøtte til allmuebibliotekene omkring 1887, fikk Killengreen ansvaret for de økonomiske tildelingsbrevene til hvert enkelt bibliotek. Killengreen var altså vel kjent med biblioteksystemet og hadde detaljkunnskaper om de enkelte bibliotek i Troms og Finnmark. Killengreen er opptatt av samers og kveners bruk av bibliotekene fordi han antar at gjennom å lese norsk vil samer og kvener lettere gå over fra samisk og kvensk til norsk identitet.

I 1887 foretar Killengreen en tre måneders «Inspektionsreise» til Finnmark. Hensikten er å rapportere til Kirke- og undervisningsdepartementet om hvordan det går med fornorskningspolitikken i Finnmark. Killengreen skal rapportere om fornorskningens status og om den reviderte «instruxen» av 1880 virker etter sin hensikt. Han skal også etterse og veilede lærerne om hvorledes «Instruxens Bestemmelser burde gjennomføres (...)». Herunder haver jeg særlig for Øie Skolens Opgave som virkende i Sprogdistrikter, og navnlig Spøragsmaalet om, ved hvilke Midler den kunde stifte det mest mulig Gavn.» (s. 3). Instruksen legger sterke føringer på hvor mye og i hvilken sammenheng samisk og kvensk språk kan brukes i klasserommet. Killengreen besøker de fleste skolekretser i Finnmark og kommer med sterke anbefalinger til hvordan fornorskningen skal styrkes.

Hva Killengreen sier i sin 79 siders inspeksjonsrapport om bibliotekene, kan fortelle oss en god del om hvordan en av fornorskningens «strateger» vurderer bibliotekenes rolle. Killengreen går systematisk gjennom status til de

Lavvo (samisk boligtelt) ble brukt som «skolestuer» for barn av reindriftssamer helt opp til 1950-tallet. Her ser vi en samisk kvinnelig lærer som forbereder neste time i lavvo, skolebøkene ligger stablet på pulten fremfor henne.

forskjellige allmuebibliotekene. Sydva-ranger kommune har et folkebibliotek («Almuebibliothek»). Killengreen sier om dette: «medens den norske Almuesmand ikke sjelden laaner Bøger, søges Bibliotheket ikke af Lapper eller Kvæner» (s. 11). På de steder der det finnes et bibliotek blir disse vurdert av Killengreen i forhold de «forskjellige nationaliteters» bruk. Jevnt over kommer kvenene litt bedre ut enn samene, mens de norske ofte omtales som «flittige» brukere. I «Vadsø By» eier kommunen «et godt Almuebibliothek, som besøges flittigt. Søgningen kommer dog ikke fra den kvænske Befolkning, men væsentlig fra den norske og inden denne saagodtsom ikke fra de lavere samfundsklasser» (s. 14). I Vardø «søges [Almuebibliotheket] nok saa godt af den arbeidende Klasse, dog ikke af Kvæner» (s. 18). Om «Bugønæs Lærerdistrikt» sier han «Kommunen har et Almuebibliothek; medens den norske Almuesmand ikke sjelden laaner Bøger, søges Bibliotheket ikke af Lapper eller Kvæner» (s. 11). Killengreen opplyser at av en befolkning på 351 i distriktet er 35 nordmenn, samt «286 Kvæner (...) 26 er af blandet norsk-kvænsk nationalitet» (s. 10). Summerer vi dette opp skulle det være 4 samer bosatt i distriktet (!).

Men Nesseby skiller seg ut. I følge Killengreen bor det i Nesseby Hovedsogn og Polmak Annex 237 skolpliktige barn, av disse er 180 samer, 16 kvener og 14 nordmenn (s. 18).

«Skolen har saaledes at arbeide med en kompakt lappisk Masse, der har

fastholdt sitt Sprog som hjemmets Talesprog (...) Undervisningen blev af samtlige Lærere drevet i alle Fag paa Norsk, ligesom det blev paaseet, at Børnene, naar de hadde Lærebøger med dobbelt Sprogtext, lærte sine Lektier efter den norske Text»

Vi kunne anta at siden den samiske «masse» fortsetter å bruke samisk som hjemmespråk, til tross for skolens iherdige forsøk på å lære dem norsk, skulle de ikke vise større interesse for å låne (norske) bøker i det lokale bibliotek. Men sann er det ikke. Killengreen sier: «Ogsaa et Vidnesbyrd om det norske Sprogs Udbredelse inden Sognet afgiver den Omstændighed, at Kommunens Almuebibliothek søges rett flittigt af de Yngre Lapper, som i Skolen havde lært Norsk, liksom der haves Exempel paa, at Børnene begynde inbyrdes at anvende det norske Sprog» (s. 19). Her kobler Killengreen folkebibliotekets virksomhet direkte til fornorskningspolitikken slik den praktiseres i skolen, biblioteket blir et bevis på at den fungerer bedre enn i mange andre skolekretser. Kanskje var da 12 år gamle Isak Persen (han tar senere navnet Saba) i Nesseby en ivrig bruker av biblioteket? Han skulle 20 år senere bli den første samiske representanten til Stortinget, valgt inn for Arbeiderpartiet. Vi vet ikke om Isak Persen behersket norsk da han begynte på skolen, men hans far var regnskapsfører, et yrke som nok krevde gode norskkunnskaper. Vi kan anta at Isak Persen sannsynligvis var tre-språklig (norsk, samisk, finsk) allerede i tidlig alder. Hans store interesse for litteratur,

etnografi og mytologi ble kanskje vekket i biblioteket på Nesseby? Hans tilgang til «norsk lesning» førte til andre resultater enn de Killengreen hadde håpet på.

I «Tanen» stiller det seg annerledes.

Præstegjeldet har 15 kretser, Killengreen sier at «Kredsinddelingen er heldig» uten å begrunne dette noe nærmere. Fornorskningens fremgang varierer fra krets til krets. Antall skolepliktige barn er ifølge Killengreen 315, derav 137 norske, 102 samer og 41 kvener og «resten blandet» (s. 20.). Kvenske barn deltar i den norske konfirmasjonsundervisningen og på den måten har fornorskningen fått fremgang blant kvenene. Når det gjelder samene går det, med unntak av Langnæs Kreds «langsomt med Udbredelsen af Kjendskap til Norsk. Der møder fra Lappernes side mod denne Gren af Skolens Arbeide en seig bestemt Motstand, som det skal længre Tid for at overvinde.» (s. 21). Killengreen sier om kommunens bibliotek: «Kommunens Almuebibliothek søges udelukkende af den norsk Befolkning og inden denne kun untagesvis af Almuesmanden.» Han opplyser ikke hvor dette biblioteket ligger, men vi kan anta at det er i Berlevåg, en skolekrets som Killengreen omtaler som «Berlevaags norske Kreds» (s. 22). I Kistrand prestegjeld «[søges] kommunens Almuebibliothek saa godt som ikke af Lapper eller Kvæner». Killengreen viser til at det bor så godt som bare samer og kvener i prestegjeldet og at fornorskningen dermed ikke kan støtte seg på en norsk befolkning. «Skolen maa gjøre Gjerningen alene» (s. 24-25). Kistrand har spesiell interesse i denne sammenhengen. Gjennom Kaisa Maliniemis undersøkelser vet vi at Kistrand hadde en skrivende kvensk og samisk offentlighet allerede rundt 1885. Maliniemi fant over 300 dokumenter i de kommunale arkivene som var skrevet på kvensk og samisk. Kistrand hadde altså en tre-språklig politisk-administrativ offentlighet før år 1900 (Maliniemi 2010). Har noen av de samiske og kvenske politikerne, og andre innbyggere i denne flerkulturelle kommunen, brukt allmuebiblioteket? Killengreen er en usikker kilde, men i benevnelsen «... saa godt som...» ligger det en hentydning til at noen samer eller kvener brukte biblioteket. Kanskje de leste *Kommandørens døtre* av Jonas Lie, som vi vet

sogneprest Ihle bestilte fra Lutherstiftelsens Boghandel til Kistrand allmuebibliotek i 1886. Vi vet også at han bestilte en bok til av Jonas Lie, men ikke hvilken. Vi kan anta at han leste dem selv også.¹

Mest fornøyd er Killengreen med leseferdighetene i «Varanger Provsti». Her oppgir Killengreen at det bor 1662 personer: 460 norske, 421 samer og 591 kvener og 190 av blandet herkomst.

Efter den Oversigt, jeg vandt, oppnaa inden Varanger Provsti, omkring tre Fjerdedele af Børnerne en tilfredstillende Færdighed i at læse Norsk, hvorved, nærmere bestemt, forstaaes, at de kunde læse stødt og med Opfatning; det er en Fjerdedel, som bringer det kun til en hakkende Læsning. Et lignende Forhold finder Sted med Hensyn til Skrivefærdigheden; over to Trediedele skriver ordentlig efter Forskrift eller efter Trygt Bog, medens der for de øvrige Vedkommende ikke naaes ud over en klodset Skrift (s. 34).

Killengreen mener at kystbefolkningen behersker norsk bedre enn innlandsbefolkningen: «Overhodet kan kjendskaben til Norsk betegnes som ringe blandt Indlandets Finner». Han peker på at enkelte samer i indre strøk har brukbar beherskelse av norsk, men at det er personer som er i «(...) nær Berørelse med Nordmænd og som efter sin særlige Begavelse have kunne udnytte Anledningen til at lære Norsk». Situasjonen langs kysten er en annen: «Lapperne, der bo langs Østfinmarkens Kyststrækning, have i Regelen tilegnet sig det norske Sprog i ikke ringe Udstrækning, paa enkelte Steder» (s. 46).

Killengreen problematiserer ikke samers og kveners leseferdigheter i norsk. Han går ut i fra at moderniseringen av skolevesenet i Finnmark gjennom økt skoletid, ansettelse av flere norske lærere (han vil innskrenke ansettelsen av samiske og kvenske lærere), økt satsing på både småbarnskoler (et års tidligere oppstart av skolen, altså fra seks år) og flere kvelds- og amtskoler, ville øke samenes kunnskaper i norsk. Etter hvert som samers og kveners norskkunnskaper øker vil de begynne å bruke bibliotekene

Strand skoleinternat i Pasvikdalen ble bygget i 1905. De første internatene ble bygget for å styrke norsk suverenitet mot Finland og Russland. Internatenes rolle i fornorskningen vil bli undersøkt av Sannhets- og forsoningskommisjonen som ble opprettet av Stortinget i høst for å granske fornorskningens konsekvenser for den samiske og kvenske befolkningen.

ne, mener Killengreen. Derfor må «Almuebibliothekerne søges udviklede i stærkere Grad end hittil» (s. 63). Killengreen avslutter sin omfattende rapport fra sin inspeksjonsreise i åtte punkter. Ett av de handler om bibliotekene:

f. Almuebibliotheker. Som støttende mere direkte Skolens Arbeide for Fornorskningen ville vel og passende udstyrede Almuebibliotheker være af Betydning. Vistnok har Søgningen til de forhaandeværende Almuebibliotheker ikke vært synderlig stor fra de fremmede Nationaliteters Side; med det tør dog haabes, at eftersom Kjendskabet til Norsk vinder Udbredelse, vil Søgningen blive bedre. Der mærkes allerede Antydninger til, at de fremmede Nationaliteter begynde at faa Øinene op for Betydningen af Bibliotheker; saaledes til Exempel i Næsseby, hvor den Lappiske Ungdom ret ofte søger norsk Læsning.(...). Det ville saaledes være ønskeligt, om det offentlige kunde yde Finmarkens Kommune hertil større Bidrag end hidtil (s. 62).

Han påpeker at bistanden fra «Brændevinsafgiftskassen» som «tidligere ydede Kommunerne for dette Øiemed» har opphørt og at det derfor er ekstra viktig at det offentlige trår til. Bibliotekene skulle, i følge Killengreen, være aktører i fornorskningens tjeneste. Ikke med ett ord foreslås kvenske eller samiske bøker

i bibliotekenes samlinger. Samisk og kvensk ungdom skal lese norske bøker, det vil styrke fornorskningen! ■

Litteratur

Byberg, L., og Fisvold, Ø. (2001). Hvorfor folkebibliotek? Et tilbakeblikk på bibliotek og politisk legitimering ved tre århundreskifter. I Audunsson, R., & Lund N. W. (red.). *Det sivile informasjonsfunnet* (s. 63-88). Bergen: Fagbokforlaget.

Eriksen K. E., & Niemi, E. (1981) *Den finske fare. Sikkerhetsproblemer og minoritetspolitikk i nord 1860-1940*. Oslo-Bergen-Tromsø: Universitetsforlaget.

Grenersen, G. (2016) *Finnefondet – et fornorskninginstrument eller et ekstra lønnstillegg? En gjennomgang av fondets midler til lærerne 1901-1902*. Historisk tidskrift, bind 94, s. 609-633. Universitetsforlaget 2015.

Grenersen, G. (2002) *Ved forskningens grenser. Fortellingen om et forskningsprosjekt i det samiske Nord-Norge*. Oslo: Spartacus Forlag.

Hansen, R. (2001) *Byen og biblioteket: Tromsø bibliotek 1871-1914 i en lokalhistorisk sammenheng*. Hovedoppgave, Høgskolen i Oslo, Bibliotek- og informasjonsstudiene.

Killengreen, J. (1887). *Indberetning om en Inspektionsreise til Finmarken – foretaget i Tiden fra 2den Februar til 7de Juni 1886*. Kristiania: Kirkedepartementet.

Maliniemi, K. (2010) *Arkivdokumentene forteller*. Oslo: ABM-Utvikling.

Zachariassen, K. (2012). *Samiske nasjonale strategier*. Karasjok: ČálliidLágádus – ForfatternesForlag.

Vestheim, G. (1992) *Folkebiblioteket i forvandling*. Oslo: Samlaget.

¹ Brev fra «Den Norske Lutherstiftelsen Expedition & Boghandel» til Sogneprest Ihle 10 desember 1886. Interkommunalt arkiv for Finnmark (heretter IKAF), i mappe «Kistrand Folkebiblioteks arkiv».

Professor som har brøytet vei

Ragnar Audunson ble tilsatt som den første norske professoren i bibliotekfag i 1999. Noen få år senere opprettet daværende Bok og Bibliotek-redaktør spalten «Professor'n», som siden har vært fast innslag i bladet helt fram til denne utgaven. Nå takker professoren for seg, og vi bedt ham ta oss med opp fugleperspektiv for å kikke ned på enkelte sider av biblioteksektoren.

AV ODD LETNES
REDAKTØR

Inkludert bibliotekhøgskolen som Ragnar Audunson begynte på i 1979, har han vært over 40 år i sektoren, og sett flere trender og forandringer.

– Det er selvsagt vanskelig å komme utenom digitaliseringen. Da jeg begynte på bibliotekskolen i 1979, var digitalisering for det fleste i samfunnet et fremmedord, selv om det må sies at bibliotekfeltet var tidlig ute. Allerede da jeg begynte på skolen i 1979 var edb etablert som undervisningsfag. Ennå tidligere, i 1969, ble det holdt et møte om digitalisering, eller med datidens språk, kan vi vel kalle det automatisering. Det kom mange på det møtet, som for øvrig ble referert i Bok og Bibliotek, så man har lenge vært oppmerksom på at noe var i gjære.

– Det var også rundt 1979 at Lancaster skrev sine bøker om det papirløse samfunn og bibliotek. Det dukket opp spådommer om bibliotekets død. Det har imidlertid ikke skjedd. Tvert i mot har biblioteket som fysisk sted, bare styrket sin posisjon, sier Audunson og legger noen tall på bordet:

– I en SSB-undersøkelse fra 1979 oppga 25 prosent av befolkningen at de hadde vært på biblioteket det siste året, mens tallet for Danmark lå på bortimot 50 prosent. Så fikk vi en kraftig vekst i besøket i Norge og gikk opp mot 50 prosent i løpet av de neste 10 årene, og der har det ligget siden da. Tatt i betraktning at folks medievaner har endret seg sterkt, er dette en bemerkelsesverdig utvikling. Et annet typisk trekk er at den forholdsvis lave andelen som hadde vært på møter og arrangement i bibliotekene, lå ganske stabilt

fram til 2006. Da begynte det å ta av, og bibliotekene som møteplass og arena ble stadig tydeligere.

– Hvis jeg skal peke på en annen endring de siste tiårene, har sammen-setningen av hvem som jobber i bibliotek forandret seg betraktelig. Jeg gjorde en undersøkelse i 2000 for å finne ut noe om bibliotekarers holdning til bibliotekenes rolle. Den gang var det ganske enkelt: En bibliotekar var en person som hadde gjennomgått bibliotekarutdanning. I dag er at det ikke lenger er så enkelt å definere hvem som er bibliotekar. Dem var det den gangen ca. 1000 av i norske folkebibliotek. Nå er variasjonen langt større med hensyn til hva slags utdanning de som har ansvar for bibliotekfaglige oppgaver rundt om i norske folkebibliotek har. Da vi i år gjorde en tilsvarende undersøkelse, og ba landets kommunale biblioteksjefer distribuere spørreskjemaet til sine ansatte, definerte vi derfor målgruppa slik: ansatte med bibliotekfaglig utdanning eller ansatte med en hvilken som helst utdanningsbakgrunn, som har faglig ansvar for formidling og/eller utvikling av bibliotekstjenester til publikum.

Utvanning?

På spørsmålet om dette kan det føre til en utvanning av feltet, tar professoren en drøy slurk kaffe for å samle tankene:

– Vi har mange møteplasser i samfunnet, som butikker, kjøpesentre, kinoer, kafeer. Men disse er stort sett private og kommersielle. Vi må holde fast ved kjernen i biblioteket og hele tiden spørre: Hva er det som er særegent ved et bibliotek, hva er det som konstituerer institusjonen? Det skal blant annet

utdanning få studentene til å reflektere over. Jeg har lyst til å bringe inn en av det 20. århundres store statsvitere og organisasjonssosiologer, Philip A. Selznick, og hans skille mellom *organisasjon* og *institusjon* og understrekning av behovet for institusjonell ledelse, sier Audunson og utdyper:

– Institusjon, i motsetning til organisasjon, er noe som nettopp ikke er utbyttbart. Selznick definerer institusjonalisering som det å fylle en virksomhet med verdi utover de tekniske kravene som den umiddelbare oppgaveløsningen krever. Det er disse verdiene som konstituerer institusjonen, og endringer som kolliderer med dem kan lede til at institusjonen forvitrer. Verdigrunnlaget som konstituerer en virksomhet som institusjon, ikke bare organisasjon, bidrar til legitimitet og det er dette verdigrunnlaget som gjør at ansatte opplever mening og er villige til å stå på og ta noen ekstra krafttak når det trengs.

– Institusjonell ledelse kaller Selznick for ledelsens statsmannsdimensjon. Institusjonell ledelse er ikke først og fremst knyttet til beslutninger og resultater, men til å bidra til at det verdigrunnlaget som konstituerer institusjonen overlever gjennom en endringsprosess, i stedet for at man kaster seg på fikse ideer og flyktige trender.

Samfunnsoppdraget står ved lag

Audunson opplever ikke at bibliotekets samfunnsoppdrag er blitt truet i løpet av 40 år.

– Den delen av samfunnsoppdraget som er knyttet til lik og demokratisk tilgang på litteratur, læringsressurser og informasjon, tror jeg står støtt, for eksempel

hos politikerne. Det står også sterkt hos bibliotekarene, noe vi for eksempel finner støtte for i Almbub-prosjektet. Her viser undersøkelser blant befolkningen og bibliotekarer at møteplassfunksjonen står sterkt som en begrunnelse. Vi har ikke gjort politikerundersøkelsen enda, men politikkdokumenter i forbindelse med for eksempel lovrevisjonene i Norge og Sverige peker i samme retning.

Verre er det med det «performative rommet», for å låne et uttrykk fra den danske fireromsmodellen.

– Både folk flest og bibliotekarene er enige om at biblioteket som en institusjon som fremmer kreativitet og nyskaping «ved å gi folk mulighet til å utfolde seg og drive med ulike aktiviteter, f.eks. strikkeklubb, lesesirkler, hip-hop-verksted, dikt-lab, lesesirkel og folkeverksted», er blant de *minst* viktige begrunnelsene. For de biblioteksansattes vedkommende kommer denne begrunnelsen på sisteplass. I befolkningsundersøkelsen ble også disse to lavest rangert, men der er det debattarenafunksjonen som kommer lavest. 29 prosent av respondentene vurderer den som svært viktig.

– Vurderingen av møteplassfunksjonens betydning kommer blant fagfolkene svært nær de aller viktigste begrunnelsene, som bibliotekets rolle som formidler av kulturarven og dets rolle som læringsarena. I befolkningsundersøkelsen kommer møteplassrollen på den nest siste plassen sammen med kreativitet, nyskaping og folkeverkstedfunksjonen. Sammenligner vi med tallene fra 2001 er det tydelig at det har skjedd en endring i fagfolkenes holdning som enda ikke ser ut til å ha nådd ut til publikum.

Akademiseringen

Siden den gang Audunson gikk på bibliotekhøgskolen har det foregått en betydelig akademisering av bibliotekarutdanningen. Akademiseringen har vært viktig, mener Norges første bibliotekprofessor, men ikke som et mål i seg selv:

– For meg har det alltid vært viktig at akademiseringen er profesjonsforankret. For en forsker som for eksempel er opptatt av kreft, vil forskningen være et

Robust. - Jeg tror det er helt avgjørende å holde fast på en robust definisjon av hva biblioteket er, mener Ragnar Audunson. (Foto: Chrono, OsloMet)

middel for økt innsikt som vil kunne gi bedre kreftbehandling. På samme måte må vår forskning innenfor bibliotekfag rette seg mot å løse utfordringer og oppgaver ute i praksisfeltet på en bedre måte.

– Hvis jeg samtidig skal peke på noe som har vært negativt i utviklingen, er det at man ved bibliotekarutdanningen ikke lenger kan tilby etter- og videreutdanning til etablerte bibliotekarer. Vi hadde tidligere en bevilgning som ga rom for 40 heltidsstudentekvivalenter – det betød hundrevis av bibliotekarer på kurs hvert år. Dette tilbudet var i virkeligheten en svært fruktbar måte å formidle ny og forskningsbasert kunnskap ut i feltet på. Vi har fortsatt noen slike arenaer for formidling, for eksempel Kunnskapsorganisasjonsdagene og andre konferanser, nå nylig en konferanse på Nasjonalbiblioteket i regi av Almpub. Samtidig vil jeg peke på Bok og Bibliotek som en viktig formidlingskanal, noe jeg bevisst har brukt Profesør'n-spalten min til i mer enn 15 år.

Debatt og framtid

– Når du spør om det er nok debatt i biblioteksektoren, er det fristende å svare at av og til roper vi høyere internt enn i det offentlige rom. Jeg kunne av og til ønske noe mer konflikt, for det er jo ofte sånn at viktige reformer i

samfunnet har blitt kjempet fram gjennom organisasjonsarbeid og debatt. Av og til dukker det opp synspunkter med ulik begrunnelse i offentligheten om at vi ikke lenger trenger bibliotekene. Sånt skal man ikke kimse av, men kanskje heller se på det som en mulighet til å reflektere over og begrunne hvorfor bibliotek er viktig og nødvendig.

Hva skal så til for at bibliotekvesenet fortsetter å være en viktig samfunnsinstitusjon?

– Jeg tror det er helt avgjørende å holde fast på en robust definisjon av hva biblioteket er. Jeg har ofte, både i Bok og Bibliotek og i andre sammenhenger, brukt denne definisjonen: «Et bibliotek er en institusjon – og bibliotekarene er en profesjon – som med utgangspunkt i organiserte samlinger av dokumenter – digitale så vel som fysiske – initierer sosiale prosesser knyttet til læring, kunnskapsdeling og kulturformidling.» Hvis man klarer å holde fast ved dette grunnsynet, vil man ikke så lett la seg fange av fikse ideer og tilfeldige trender, avslutter professor Ragnar Audunson. ■

Jeg vil gjerne benytte anledningen til å takke Ragnar Audunson for de mange spennende og aktuelle bidrag han har levert til Bok og Bibliotek siden jeg ble redaktør i 2007.

Gratis tilgang til vitenskapelige tidsskrifter fra 2020 – er det mulig?

Alle har vært enige om at det burde være gratis tilgang til vitenskapelige tidsskrifter. Men utviklinga har gått for sakte. Derfor annonserte en gruppe nasjonale forskningsråd med støtte fra EU-kommisjonen og Det Europeiske forskningsrådet i september en offensiv plan om åpen tilgang fra 2020. Da skal det være åpen tilgang til all publisering av forskningsresultater som er basert på offentlige midler fra nasjonale forskningsråd og EU.

AV LARS EGELAND

DIREKTØR FOR LÆRINGSSENTER OG BIBLIOTEK VED OsloMet
STORBYUNIVERSITETET, NESTLEDER I NORSK BIBLIOTEKFORENING

Denne planen har fått navnet Plan S. I Norge ble den lansert av den nye kunnskapsministeren Ingelin Nybø i samarbeid med forskningsrådets direktør John-Arne Røttingen. Dermed satte rabalderet i gang. Årsaken er at forskerne ikke lenger selv skal få bestemme hva slags tidsskrift de vil publisere i. De kostet forskerne ingenting å ønske å få lese artikler gratis, så lenge de selv kunne velge prestisjetunge abonnement-tidsskrifter til egne artikler. Forskerne kaller dette akademisk frihet. Problemet er at åpen tilgang ikke lar seg gjennomføre hvis prinsippet om akademisk frihet trumfer prinsippet om tilgang for alle.

Likevel skal man ta forskernes bekymring på alvor. De påpeker at det ikke finnes gode åpne tidsskrifter innen alle fagfelt. Det er mulig slike vil komme, men neppe innen 2020, mener flere forskere. Det kan gå ut over kvalitetssikringa, ved at flere artikler med dårlig kvalitet blir publisert. De påpeker også at Plan S kun omfatter Europa. Det betyr at det er europeere som ikke vil få lov til å publisere i de mest prestisjetunge lukkede tidsskrif-

ne. Vil vi da være interessante samarbeidspartnere for amerikanske forskere eller asiater? Vil det være kinesiske forskere som overtar prestisjen der europeerne dyttes ut?

De fleste universitetene i Norge har skrevet under den såkalte DORA-erklæringen. San Francisco Declaration on Research Assessment (DORA) ble offentliggjort i 2012 og anbefaler at vurdering av forskningsresultater ikke bør basere seg på hvilke tidsskrifter forskerne har publisert i, men på en kvalitetsmessig vurdering av innholdet i artiklene uavhengig av publiseringskanal. Det betyr at ved vurdering av PhD-arbeider, ved ansettelse, ved vurdering av forskningsprosjekter skal man vurdere selve kvaliteten på publiseringen, ikke bare se på hvor den er publisert. Det er nok enklere sagt enn gjort. Men underskriften på DORA-erklæringen forplikter likevel universitetene til å legge mindre vekt på ratingen til det enkelte tidsskrift.

Brudd i forhandlinger allerede i høst?

Kunnskapsdepartementet har fastsatt

Nasjonale mål og retningslinjer for åpen tilgang til vitenskapelige artikler. Planen er basert på en innstilling fra det såkalte Brekke-utvalget. Basert på de nasjonale målene har Unit – det nye direktoratet for IKT og fellestjenester i høyere utdanning (tidligere Bibsys, Uninett, Cristin mm) foreslått en plan for forhandlinger med forlag frem mot 2024. Disse prinsippene har fått støtte fra Universitets og høyskolerådet. De går ut på at artikler med forfattere fra Norge skal være åpent tilgjengelige, også i tidsskrifter der artiklene ellers er lukket. Åpen publisering skal ikke øke kostnadene. Det skal være full åpenhet i lisensbetingelser, kostnader og forretningsmodeller. Det skal gis varig tilgang til innhold publisert i abonnementstidsskrifter, og det skal være bevegelse mot åpen tilgang, dvs forfatterbetaling framfor abonnementsavgift. I høst forhandles det nye avtaler med de fire viktigste tidsskriftsleverandørene: Elsevier, Taylor & Francis, Wiley og Springer nature. Det er stor fare for at leverandørene ikke kan akseptere de 5 prinsippene, og at vi dermed risikerer brudd i forhandlingene. Hva som da

skjer vil være en første prøvestein på veien mot åpen tilgang. Ved OsloMet utgjør disse 4 leverandørene halvparten av alle nedlastede artikler i 2017. Vil forskerne klare seg uten tilgang til disse tidsskriftene som i stor grad omfatter de med mest prestisje?

Bibliotekene som utgivere?

Plan S går ikke langt nok, hevder Curt Rice, rektor ved OsloMet. Han peker på at Plan S ikke utfordrer de enorme profitte som utgivere har. Til og med velstående universiteter i USA strever med å ha råd til å kjøpe tilgang til tidsskriftene der deres egne forskere publiserer, skriver han i Khrono. Løsningen må være å skape et marked for ikke-kommersielle utgivere. Rektor Svein Stølen ved UiO spør i Khrono om det ikke er «kløkt at internasjonale learned societies i større grad kan ta eierskap til publiseringen» Slike lærde selskap og organisasjoner finnes innenfor de fleste fag. De drives av fagfolkene selv, og er ikke profitt-drevne». Et annet alternativ er at bibliotekene tar ansvar for utgivelser. Det er de allerede i gang med. Ved UB på OsloMet er vi utgivere av 15 vitenskapelige tidsskrifter der redaksjonen skjer i samarbeid mellom fagfolk på flere institusjoner. På nye vitenskapelige områder betyr etableringen av et tidsskrift mye for aksepten av faget. Da trer biblioteket inn i rollen til Stølen «lærde selskaper».

På IFLA-konferansen i Kuala Lumpur tidligere i høst, var vi en del representanter for bibliotek som gikk sammen og dannet enn såkalt SIG (Special Interest Group) for bibliotek som vil jobbe som utgivere. Initiativet kom fra Sør-Afrika der de er redde for at vanlig open access med forfatterbetaling ikke vil løse deres problemer. «Da kan vi lese andres forskning om Afrika, men vi vil ikke ha råd til å betale for å publisere vår egen forskning», sa Reggie Raju fra Cape Town University.

Det er ingen tvil om at de kommersielle utgiverne ser et eget marked i åpen tilgang. De vil ikke frivillig redusere sin egen fortjeneste. Det beste er om de kan tjene penger både på forfatterbetaling og abonnementer. Det er det som på OA-språket kalles «double-dipping». Det er ingen garanti for at åpen tilgang blir billigere enn dagens abonnements-ordninger. Mange land prøver derfor å få inn i sin avtaler med utgiverne et prinsipp om at økt forfatterbeta-

ling skal føre til reduserte abonnementskostnader. Når de norske humanistiske tidsskriftene ble åpne fra forrige årsskifte, innebar det en reduksjon i kostnaden til Idun-databasen for oss på 1%. Samtidig gikk Forskningsrådets publiseringsstøtte i stor grad til de åpne tidsskriftene i Idun-databasen, noe som førte til at vi mistet støtte til våre tidsskrifter. Summen er altså økte kostnader.

Det finnes ingen gratis lunsj, det koster penger også for bibliotekene å være utgivere. Men det er helt nødvendig at det finnes et ikke-kommersielt vitenskapelig marked som kan være et alternativ til de kommersielle. I Norge opererer vi med en nivådeling av tidsskriftene. 80% av de vitenskapelige tidsskriftene blir publisert i såkalte Nivå 1-tidsskrifter, slik som de vi gir ut. 20% publiseres i Nivå 2 som er de mest prestisjetunge. Nivå 1-tidsskriftene er i mindre grad internasjonale. Det gjør at det vil være enklest å gjøre den store bredden av Nivå 1-tidsskrifter åpne.

Det har skjedd et stemningsskifte i open access-debatten. Motstanderne er kommet fram fra gjemmedene. Før kunne man sitte rolig og være for open access og samtidig vite at det i realiteten ikke ville skje så mye. Plan S har endret dette. Nå settes prinsippet om å fritt kunne velge hvor man vil publisere opp mot åpen tilgang. Det er en nødvendig debatt, med den lille merknaden at det ikke er noen som vil nekte folk å publisere hvor de vil, det er bare at de ikke vil få penger for å publisere hvis det ikke er åpent. ■

Plan S: 10 prinsipper

- Artikler skal publiseres åpent, helst under Creative Commons-lisens CC BY
- Finansieringskildene tar felles ansvar for kvalitetssikring
- Finansieringskildene skal gi insentiver for å etablere Open Access-tidsskrifter av høy kvalitet
- Publiseringskostnader dekkes av finansieringskildene/institusjonene, ikke forskerne selv
- Begrensninger på publiseringskostnader for Open Access-tidsskrifter
- Samarbeid mellom institusjoner for å sikre transparens
- Publikasjoner i bokform omfattes også, men ikke av tidsfristen 1. januar 2020

- Anerkjennelse av viktigheten av åpne arkiver
- Hybrid-publisering er ikke i tråd med Plan S-prinsippene
- Finansieringskildene skal følge opp og kan innføre sanksjoner mot brudd på prinsippene

Kilde: *ScienceEurope.org*

Debatten om Plan S har vært sterkest i Khrono – OsloMets uavhengige nettavis. De har samlet innleggene her: <https://khrono.no/emne/publisering>

Hva er åpen tilgang/ open access

- At det ikke betales for å lese i form av abonnementsavgift.

Ulike typer åpen tilgang:

- Grønn open access: At artikler fra abonnementstidsskrifter gjøres tilgjengelig i åpne forskningsarkiver. Dette skjer gjerne med en viss forsinkelse.
- Gull open access: At artiklene publiseres i åpne tidsskrifter. Tidsskriftene finansieres ved at forfatterne betaler for å publisere. Det er mindre problematisk i Norge der forskerne belønnes økonomisk for publisering og der de fleste institusjoner har publiseringsfond.
- Diamant open access: At artiklene publiseres i tidsskrifter som hverken har abonnement eller forfatterbetaling. Tidsskriftene kan utgis av vitenskapelige selskaper med offentlig støtte, eller av bibliotek.

Hvorfor åpen tilgang:

- Det er demokratisk at alle får tilgang til resultatene av den forskningen som det offentlige har betalt.
- Det blir bedre kvalitet på forskningen når mange kan lese og kritisere artiklene.
- De internasjonale tidsskriftsleverandørene har enorme fortjenester og abonnementsprisene har økt mer enn bibliotekene har mulighet til å betale.

Det post-digitale samfund eller digitaliseringens væren eller den digitale dannelse

Mange af mine klummer har handlet om forholdet mellem digitale medier og deres allestedsnærværelse og så bibliotekerne. Denne sidste klumme fra min side skal forsøge at samle op på nogle pointer og argumenter præsenteret undervejs.

AV JACK ANDERSEN

LÆKTOR, PHD

IVA, KØBENHAVNS UNIVERSITET

For mig det utvetydigt klart, at digitalitet, digitalisering og digitale medier ikke kun er udtryk for blot en ny teknologi i rækken af mange. Digitale medier laver grundlæggende om på samfundsstrukturer og sociale relationer. Se fx på når samfund vil være digitale og hvordan kommunikationen så foregår: epost, 'e-government', sundhedsplatforme, netbank osv. Spørgsmålet er derfor ikke længere, når digitaliseringen kommer eller når vi digitaliserer ting. Digitalisering som fænomen er overstået. Vi lever i en post-digital tid. Og samfundet lader sig mere og mere forstå via en artikulation af en række digitale praksisser: søge, linke, dele, friende, tweete, arkivere, like osv.

Hvad er så min pointe med denne konstatering? Min pointe er, at vi forstår os ikke særlig godt på det digitale samfund, hvis vi konsekvent ser det, som noget der er på vej. Fremmedgørelsen og angsten ligger lige om hjørnet. Men hvis vi nu tager digitaliseringen til os og omfavner den, bliver vi også ét med den. Som enhver anden kulturel og samfundsmæssig transformation, så fører digitaliseringen naturligvis både godt og skidt med sig. Men det der er forundrende, det er, at politikere, journalister og andet godtfolk stadig taler om digitalisering som en proces og som en handling. Sådan var det måske engang og sådan er det måske stadig i nogle sfærer. Jeg vil dog hellere foretrække at tale om en digitaliseringens væren, altså en måde at være i verden på. Som

menneske, som krop, som aktør og som materialitet. Med dette siger jeg ikke, at vi alle er blevet eller bliver til cyborgs. Jeg siger, at digitalitet er en parameter, der referencerammen for, hvordan vi er til som mennesker og de praksisser, vi indgår i. Det er langt udover og langt mere end at tale om, at f.eks. materialer og artefakter skal digitaliseres fra en trykt og analog tilstand.

Det digitale samfund er et samfund, hvor digitale teknologier indlejres og får en 'naturtilstand', bliver til 'social facts', som man vil sige i sociologien. Det digitale samfund er således et samfund, hvor der er trykte bøger, mundtlige traditioner og tilfældige tekster på spil her og der. Men det er også et samfund, hvor vores opfattelser af socialitet, fælleskab og at høre til i en stor udstrækning bliver bestemt af digitalitetens nærvær og logik. Sociale medier er det åbenlyse eksempel.

Et andet eksempel er når samfundet og det offentlige vil være et digitalt anliggende, som det er tilfældet i Danmark med portalen borger.dk. Denne portal er tænkt som at skulle være danske statsborgeres indgang til det offentlige i form af en overskuelig indgang til tekster fra samfundet til borgerne. Det tvivlsomme er, om den overhovedet er overskuelig. Borger.dk har ikke et naturligt startpunkt som i enhver anden form for narrativ. Borger.dk starter der, hvor borgeren starter så at sige. Borger.dk definerer ikke desto mindre danske statsborgeres interaktion med platformen, idet den ligner en

mellemting mellem en fortegnelse og en database. Fortegnelser og databaser er kendetegnet ved at abstrahere de ting, de er fortegnelser over, ud af en sammenhæng og ind i en anden sammenhæng, en struktur af links; en sammenhæng vi som sådan ikke kan se, fordi den først lader sig materialisere, når vi begynder at bruge den. Jeg søger på eller klikker på 'Nyt pas'. Dette er startkommunikationen med det digitale offentlige i Danmark. Her er vi ved digitaliseringens paradoks. Den er tit blevet præsenteret som det overskuelige og effektive (specielt af politikere). Men fordi der er et fravær af et narrativ til den rene databaseform, da fremstå sådanne portaler som dybt abstrakte og løsrevet fra menneskers praksis i hverdagen, selvom portaler som borger.dk skulle fungere som den naturlige kontakt til det offentlige.

Som menneske er man den moderne Joseph K. Digitaliseringens moderne raison d'être, at organisere information i en struktureret samling, er et meningsløst foretagende – indtil videre. Men denne meningsløshed peger lige præcis på, at digitalisering er et fænomen i hverdagen. Meningsløshed skal være 'hverdagslig' for at være meningsløs.

Spørgsmålet er nu, hvordan adresserer man denne digitaliseringens meningsløshed? Svaret må være at se på digitaliseringens historie: hvor den kom den fra? Hvilke ideer og begreber udspringer den af? Hvem er aktørerne og hvilke interesser har de? Med digitalisering som et 'social fact' synes

”

Vi forstår os ikke særlig godt på det digitale samfund, hvis vi konsekvent ser det, som noget der er på vej.

tiden altså til at være inde til at spørge, hvor den kom fra. Og dette er, hvad digital dannelse dybest burde handle om fremfor de rene instrumentelle tiltage og forståelser, man hører i ny og næ, der går ud på, at vi skal være så og så kritiske overfor algoritmer og søgemaskiner.

Men det er jo at sige det helt banale.

Dannelse har altid være et spørgsmål om rejse og stifte bekendtskab med det fremmede og det udsagte. At rejse ud for at vende hjem som et andet menneske på grund af de erfaringer, man måtte have gjort sig. Robinson Crusoe er den digitale dannelses fødsel. Digitaliserings historie og ideen/ideerne om digital

dannelse hører unægtelig sammen, fordi det fører det spørgsmål om, hvem er vi i et digitalt samfund og hvor kom vi fra. Dannelse er formering og at være dannet er at kunne forstå, hvordan og hvorfor denne dannelse finder sted. Intet mindre! ■

DAG OG TID

TIPS ein typisk Dag og Tid-lesar som ikkje les Dag og Tid om Dag og Tid

Send SMS med kodeordet **TYPISK** til **2007** og vent på svarmelding for å tilby tre gratis prøvenummer med automatisk stopp til folk du trur vil ha glede av avisa. Eller sjå www.dagogtid.no/TYPISK

Charlotte Brontë (1816-1855).

«Kjære lesar»

AV ODDMUND KÅREVIK
BIBLIOTEKAR OG SKRIBENT

Proppfull av fordommar og anklage opna eg *Jane Eyre* av Charlotte Brontë. Det varte ikkje veldig lenge. Eg har visst om boka sidan ungdomstida, starta på den ved fleire høve, men eg var ikkje klar. Ikkje før denne gongen, no var tida inne. Eg blei heilt kapsla inn og fekk uvanleg dårleg utteljing på skritteljaren den solrike helga då eg berre måtte lesa boka ferdig. *Jane Eyre* er seinast omsett til norsk av Ragnfrid Stokke. Ho har også utstyrt boka med eit etterord som gjer at eg berre får lyst å fordjupa meg meir.

Charlotte Brontë maktar å bygge tydelege karakterar, som er lette å skilja frå kvarandre, og mind you, det er mange av dei. Jane, hovudkarakteren, er i byrjinga fastlåst i ei offer-rolle, det går seg til etter kvart. Førstedelen av boka, skildringa av opphaldet på kostskolen for dei fattige og foreldrelause jentene grip meg, då eg skjønar at dette er tett på Charlottes eige liv. Det er noko med den brente grauten

som er så godt skildra at eg tenkjer Charlotte Brontë har smakt den sjølv. Som Jane i boka var også Charlotte elev på ein liknande enkel kostskule for fattige prestedøtre, og opplevde slik Jane gjer at fleire rundt henne døydde av tæring, mellom anna mista ho dei to eldste søstrene Maria og Elisabeth i sjukdommen. Etter dette vart ho og Emily tekne ut av skulen. Det er bakteppet for fenomenet Brontë-søstrene. Dei skapte seg unike fantasiunivers heime på prestegarden, Haworth. Charlotte saman med sin yngre bror Branwell, Emily etter kvart saman med veslesøster Anne.

Charlotte, Emily og Anne fekk alle publisert bøker under ulike mannlege pseudonym, men det var berre Charlottes bok *Jane Eyre* som slo til i samtida. Kvifor vart boka så populær? Sjølv om mottakinga boka fekk av litteraturkritikarane var delt, så blei boka trykka i tre opplag på eit halvt år. Ragnfrid Stokke skriv presist: «Jane Eyre er en dannelses-

roman – vi følger et menneskes utvikling frem mot et etisk og emosjonelt høyverdig liv – eller en ferd gjennom prøvelse til frelse.» (Stokke 1999: 469) Jane er på mange vis ein «survivor», som med dårlege odds frå starten karrar seg gjennom prøvelse etter prøvelse, fordi ho har lært seg kunsten å kjempa. Her finst mange parallellar til Charlotte sjølv.

I Virginia Woolfs særns interessante essayproduksjon finst eit kort og presist blikk på hovudverka til dei to mest berømte Brontë-søstrene, Charlotte og Emily. Om Charlottes bok skriv Woolf: «Idet vi nok en gang åpner *Jane Eyre*, kan vi ikke fri oss fra mistanken om at vi kommer til å oppleve hennes fantasi-verden som like antikvert, viktoriansk og utdatert som prestegården i heiene, et sted som besøkes bare av spesielt interesserte og som bare holdes i hevd av de ærbødige. Så åpner vi *Jane Eyre*. Etter to sider er enhver tvil blåst bort:

*«Til høyre stengte de purpurøde foldene for utsynet;
til venstre var de klare vindusrutene som beskyttet,
men ikke skilte meg fra den dystre novemberdagen.*

*Innimellom, når jeg bladde om i boken,
studerte jeg den vinterlige utsikten.*

*I det fjerne bød den på et blekt ingenting av skodde og skyer,
i forgrunnen på et tablå av våte gressplener og stormpiskede busker,
med regnet feiende vilt av sted foran lange, ulende vindkast.»*

(Woolf 2002: 71 fl. Sitat frå «Jane Eyre» er henta frå Ragnfrid Stokkes omsetjing frå 1999.)

Det geniale grepet som står ut for meg etter å ha lese boka ferdig, har blitt eit omgrep og også tittel på eit sentralt verk i feministisk litteraturteori: «The Madwoman in the Attic». Eg morar meg i lesinga med det heile sett frå Janes uskuldreine blikk. Og kjære lesar; det heile blir faktisk meir morosamt når ein veit om det på forhånd. Eg lo høgt fleire gonger i Janes ubehjelpelige tolkingar av alt det rare, mystiske og somme tider både dramatiske og grufulle som hender på Thornfield Hall. Jane har fått ei forklaring ho trur på, og forklaringa er Grace Poole. Tenestejenta som er tilsett for å sy og som held til i tredje etasje og som ikkje er mykje for auget. Det blir meir og meir rart for kvar gong Jane møter Grace Poole. Jane får slett ikkje den hole og gale latteren og all anna galskap som hender til å harmonere med Grace Poole, men det er likevel det som må vere forklaringa, for det er jo det ho har blitt fortalt. Og om det er slik stilt at Grace Poole står bak alt dette, kvifor i

alle dagar får ho behalde jobben? Det er ikkje rart stakkars Jane lurer.

Virginia Woolf samanliknar Charlotte og Emily Brontë i sitt vedunderlege essay, det er nærliggande. Ein av forskjellane ho peikar på er stilen. Der Charlotte har meir av det journalistiske, er Emily poeten. Etter å ha lese alle Brontë-søstrene konkluderer eg med at *Jane Eyre* er enklast å lesa reint forteljarteknisk. Den er skriven beint fram – ein eg-forteljar som fortel frå start til slutt, medan dei to andre tyr til mykje meir intrikate forteljargrep. Charlottes måte er effektiv og fungerer godt. Eg likar også den direkte vendinga mot lesaren som kjem i stadige drypp boka i gjennom: «Kjære lesar».

Eg møtte *Jane Eyre* full av fordommar. Kan hende fordi eg las minstesøster Anne først, og visste at Charlottes seinare forord på mange vis gjorde Annes storverk *Kvinnen på Wildfell Hall* nærast gløymt heilt fram til nyare tid. Men det vart meir

og meir vanskeleg for meg å halda fast i desse fordommane undervegs i lesinga. For det er berre ein sjeldan gong eg kjem over ei bok som fangar meg fullstendig. Eg irriterer meg over slutten. Eg irriterer meg også over noko som skjer eit stykke før slutten. Men det kjennest litt som å vere irritert på ein god ven ein er glad i. Det er noko sær sjarmerande for denne lesaren at *Jane Eyre* ikkje er ei perfekt bok, det er midt i dette uperfekte dei store kvalitetane til boka skin klarast. ■

Kjelder:

Brontë, Charlotte (2010): *Jane Eyre*. Harper Press: London

Brontë, Charlotte (1999): *Jane Eyre*; oversatt og med etterord av Ragnfrid Stokke. Pax Forlag: Oslo

Sekundærkjelder:

Stokke, Ragnfrid (1999): Etterord *I Jane Eyre* av Charlotte Brontë. Pax Forlag: Oslo

Woolf, Virginia (2002): «Jane Eyre og Stormfulle høyder» *I Indiskresjoner og andre essay*; Utvalg og innledning av Anka Ryall; oversatt av Merete Alfsen. Pax Forlag: Oslo

Bibliofil nå også i Kristiansand og Stavanger

Vi er veldig glade for å kunne ønske folke- og skolebibliotekene i Kristiansand og Stavanger velkommen til Bibliofil. Vi ønsker lykke til med bruk av nye nettløsninger.

Leveransen er gjort etter anbudskonkurransen hvor bibliotekene i Bergen, Trondheim, Stavanger og Kristiansand gikk sammen om å velge felles biblioteksystem.

Same procedure as every year, James!

I skrivande stund har forslaget til statsbudsjett for 2019 nettopp blitt lagt fram. Ein tenker kanskje med seg sjølv rundt omkring i biblioteknoreg at dette ikkje angår ein direkte i det daglege arbeidet, all den tid folkebiblioteka blir eigd og drivne av kommunane, og fagbiblioteka får sine midlar via moderinstitusjonane. Og Norsk Bibliotekforening har i fleire år etterlyst overordna midlar til felles tiltak som kan stimulere til nytenking, utvikling og innovasjon for eit samla bibliotekfelt. Det var lite å spore av det i dette budsjettforslaget, anna enn at nasjonal bibliotekstrategi vil bli vidareført for 2020-2023.

Men i forslaget til statsbudsjett ligg det også nokre syn og forståingar av kva moderne bibliotek skal vere. Ein har skjont biblioteket sin funksjon som møteplass, stadutviklar, arena for læring, medborgarskap og demokrati-bygging. Samstundes ser det på ingen måte ut til at kommunane skal få meir armslag enn tidlegare, kanskje heller tvert imot. Der ein gir med den eine handa, blir det tatt med den andre. Trine Skei Grande frå Venstre er ein kulturminister som ønska seg denne statsrådsposten. Ho har ei litt anna tilnærming til bibliotekspørsmålet enn forgjengaren Linda Hofstad Helleland frå Høgre som hadde ei meir marknadstilpassa tilnærming til kultur. Allmenndanning, ytrings-fridom, ein opplyst offentlegheit og fellesskap, er ord som går igjen i dette budsjettokumentet. Det blir fram-heva kor viktig det er å bygge gode

borgarar. Borgarskap, og då særleg den myndiggjorte borgaren, har vore viktig å trekke fram for Norsk Bibliotekforening i ei tid vi kanskje blir meir fokusert på som forbrukarar. I statsbudsjettet nemnast også ein muleg felles kulturlov for framtida. Dette er det grunn til å vere skeptisk til, i alle fall viktig å følge med på. Det ein særleg må passe på er biblioteklova i dag som seier ingenting om størrelsen på eit bibliotek, berre at vi skal ha eit bibliotek i kvar kommune. Det har heile tida vore det svakaste punktet ved noverande biblioteklov. Når vi no i tillegg står midt oppe i kommune- og regionreform som vi ikkje har sett konsekvensane av, er det all grunn til å følge godt med.

No må vi passe på. Når de les dette er budsjettplanlegginga godt i gang i kommunar og institusjonar rundt omkring. Blir dei som arbeider på biblioteket involverte i prosessen? Får ein legge fram sine innspel, vurderingar, konsekvensanalyser og ønsker? Blir du høyrd som fagperson? Løft blikket, tenk stort, våg å vere svulstig i ordbruken. Vis til FN sine berekraftsmål, vis til IFLAs Global Vision, vis til suksesshistoriene. Det er jaggu nok å ta av! Godt budsjett-arbeid!

Mariann Schjeide

Leiar av Norsk Bibliotekforening

FOTO: MARIT BRUNSTAD

Medlemssider fra
Norsk Bibliotekforening
– et bilag til Bok og Bibliotek

Innhold:

Leder	s. 1
Bibliotek i England	s. 2-3
Skolebibliotek og kildekritikk	s. 4-5
Småstoff	s. 6-7
Medlemsintervjuet	s. 8

Ansvarlig for bilaget: Mariann Schjeide

Kontaktperson for bilaget: Cecilia Elsen

ce@norskbibliotekforening.no

tlf: 23 24 34 38

Grafisk design: Malin Redvall

malin@reddesign.no

Generelle henvendelser til Norsk Bibliotekforening:

nbf@norskbibliotekforening.no

Twitter: @forbibliotek

Instagram: @norskbibforening

Facebook: @norskbibliotekforening

Nettsider: www.norskbibliotekforening.no

Engelske perspektiver på norsk bibliotekpolitikk

FOTO: JONATHAN RING

Stephen May er bekymret over at folk leser mindre i England.

Tekst: Cecilia Elsen

Nedlegginger, antallet betalte ansatte som reduseres og behov for frivillige for å overleve: Det står ikke bra til med bibliotek i England.

På Litteraturfestivalen i Lillehammer møtte vi en bibliotekentusiast, den engelske forfatteren Stephen May. Til daglig jobber May på Kulturrådet i England, der han har hovedansvar for å utvikle engelsk litteratur i Nord-England. Han er godt kjent med det britiske biblioteksystemet. I løpet av hans norske opphold fikk han snakket med viktige aktører innenfor den norske kultursektoren. Slik har May også fått god innsikt i norsk kulturpolitikk.

Svake sider ved det engelske biblioteksystemet

- Bibliotekene er truet i England, åpner Stephen May med å si.

Han forteller at engelske bibliotek har vært under mye press de siste årene, og at de nå er avhengige av frivillige. I Norge innfører stadig flere bibliotek meråpent.

- I England har bibliotekene langåpent kun en kveld i uka og vanlige åpningstider er fra kl. 9 til kl. 17, det vil si når folk er på jobb, sier Stephen.

I likhet med Norge finnes det ikke i England noe instans som sier hvordan bibliotekene skal være. Noen byer velger å ha et stort bibliotek, mens andre foretrekker å ha mange små. Men i motsetning til Norge har ikke England en biblioteklov, heller ikke en innkjøpsordning. Som konsekvens av dette finnes det hovedsakelig bare kjente engelske forfattere på engelske bibliotek, forteller Stephen.

Også i England har de arrangementer og forestillinger på bibliotek, men kvalitet og hyppighet på disse varierer mellom bibliotekene.

- Arrangement på hvert enkelt bibliotek er avhengig av bibliotekarene, og politisk debatt som i Norge finner man hverken på bibliotek eller andre offentlige rom i England, sier Stephen.

Bibliotek og politikk

Det engelske kulturrådet vil «promotere» nye forfattere gjennom bibliotek.

- Bibliotek kan være et sted der de kan møte nye lesere, men det er vanskelig å få bibliotekene til å bidra. De som gir penger til bibliotek og bestemmer, bruker ikke bibliotek, forteller May.

I England er det også veldig vanskelig å komme i kontakt med de som

har makten.

- Det er en avstand mellom politikere og folket. Engelske politikere sier jo at bibliotek er viktig, men deres handlinger sier noe annet, sier Stephen.

Kulturminister Trine Skei Grande går forbi oss mens vi diskuterer. Jeg forklarer for Stephen at dama med den blomstrede kjolen er Norges kulturminister.

- Virkelig?! Dette kommer du aldri til å se i England! Politikerne spiser ikke lunsj blant folket.

Hovedforskjellene mellom Norge og England

Stephen May er imponert over den norske bibliotekpolitikken og forholdet nordmenn har til bibliotek.

- Det ser ut som at alle vil ha bibliotek her i Norge! Nordmenn elsker bibliotek. I England handler fortsatt debatten om hvordan vi kan bruke bibliotek.

Han er også positiv overrasket over at bibliotek er tilstede på Lillehammer litteraturfestival, og at aktører innen bibliotek- og litteraturfeltet samarbeider i så stor grad.

- Det er ikke noe bibliotek involvert på litteraturfestivaler i England, sier han.

I England er litteratur og bibliotek adskilt fra hverandre. Forlag og forfattere er ikke invitert å komme på bibliotek, de må selv ta kontakt.

- Det er to ulike sfærer som knapt har med hverandre å gjøre, og bibliotekene har vært truet i noen år nå, gjentar May.

Stephen May forteller at finanskrisen i 2009 gjorde at folk måtte prioritere, og at det selvsagt gikk utover kultur.

- Folk kjøpte færre bøker, men bokkjøp har ikke økt igjen de siste årene.

Spørsmål til Anders Ericson

Jeg er bekymret over at folk leser mindre, innrømmer han.

Stephen har fått inntrykk av at litteraturen er en stor del av den norske kulturen.

- Norge er et lite land, og nordmenn er opptatt av å beskytte det norske språket. Dette er helt annerledes i England, da engelsk er et viktig språk i verdens sammenheng.

Han er imidlertid opptatt av å beskytte den nord-engelske kulturen.

- Nord England med sine små industrielle byer har nemlig lite til felles med London når det gjelder kultur, forteller Stephen May.

May vil bidra til å utvikle kulturtilbudet i Nord-England for at folk ikke må reise til London for å oppleve kultur.

Norge og Bokåret

Neste år er Norge hovedland på bokmessen i Frankfurt.

- Alle er så begeistret i Norge! Engelske forlag er alltid tilstede på sånne arrangement, så det er veldig interessant å se hvor mye innsats den norske regjeringen legger i det.

I motsetning til norsk språk og litteratur får engelsk språk og litteratur alltid oppmerksomhet.

- Jeg tror det irriterer folk for det handler alltid om det engelskspråklige. Men mangfoldet finnes også innenfor det engelskspråklige verden.

May forteller at det engelske kulturrådet må alltid kjempe for engelsk litteratur mot amerikansk litteratur.

Etter å ha snakket med Stephen tenker jeg at vi har det ganske bra i Norge. Det kan selvsagt alltid bli bedre, men vi er langt ifra engelske tilstander. Eller er vi egentlig det? Vi har spurt Anders Ericson om å kommentere saken.

- Du er frilansjournalist og tidligere bibliotekar, og du er godt kjent med biblioteksituasjon i Storbritannia. Du har skrevet mye om det tidligere både i *Bibliotekaren* og i *Bok og Bibliotek*.

- Hvorfor tror du at dette skjedde i Storbritannia?

Den viktigste konkrete grunnen er at høreregjeringa i 2010 kuttet i overføringsene til kommunene med 28%. I dag er bibliotekbudsjetta gjennomsnittlig halvert, på bare åtte år. Til og med Labour og De Grønne ble da desperate og støttet konkurranseutsetting til kommersielle drivere og til bibliotekvenner. De sistnevnte fikk valget mellom å drive sjøl, på amatørbasis og med litt pengestøtte, eller bli nedlagt. Faktisk støtta også biblioteksjeffene ordninga med frivillig overtaking. Mange av disse legges likevel ned etter ei tid, når entusiasmen går over og tilbudet råtner på rot.

Samtidig fantes det altså firmaer som sto klare til å gi anbud. Alt i 2002 skreiv jeg om dette for *Bok og Bibliotek*.

Samtidig har ikke UK en så sterk «velferdsstat» som vi har i Norden. Bortsett fra sjukehus og ikke minst tannpleie, som er gratis.

Storbritannia har en virkelig lang og god folkebibliotektradisjon, men likevel har det klappa sammen på få år. Det fins noen tendenser i motsatt retning, blant annet bygges det en del virkelig flotte, nye bibliotek. Jeg har fått fotballgjerne venner til å stikke innom nye Liverpool Public Library når de først er der. De vender tilbake med hakeslepp. Men jeg vet lite om tilstanden for filialene i byen.

- Tror du at dette kan skje i Norge? Hvorfor?

Så voldsomme kutt i kommunebudsjetta får vi nok ikke i Norge i overskuelig framtid, men det blir spennende å se hva som skjer hvis regjeringa får støtte for innsparingene de nå ymter om. Uansett størrelse på nedskjæringene vil helse, omsorg og skole bli prioritert høyest.

Da vil forestillingene også her i landet forsterkes om at bibliotek og sånt må da vel private og frivillige kunne ta seg av? Se på Sverige, med velferdstradisjoner på høyde med våre. Men etter et par tiår hvor de har åpna for privatisering noen hakk sterkere enn her, særlig på skole, så er det blitt lettere for skatteuttøyinga å legge også bibliotekdrift ut på anbud.

FOTO: ANDERS ERICSON

Anders Ericson er nå blitt pensjonist.

Ved Drammen vgs skolebibliotek kan man låne 18000 bøker, 1500 filmer, 5 dagsaviser og 45 tidsskrift. I tillegg er ordbøker, lærebøker og mobilladere tilgjengelig for dagslån. Skolebiblioteket er 1000m² stort.

Unge og kildekritikk: SATSING PÅ SKOLEBIBLIOTEK ER LØSNINGEN!

Tekst: Cecilia Elsen

En forsker ved UiO og en lærer i tiende klasse er bekymret for 15-åringers sine evner til å søke etter informasjon på nett og vurdere den. Medietilsynet, Utdanningsdirektoratet og Faktisk.no samarbeider om et undervisningsopplegg som tar sikte på å styrke unges kildekritikk. Ingen nevner skolebibliotek. Dette tyder på at bibliotekarers kompetanser er lite kjent.

Nylig har flere uttrykt interesse og bekymring for norske ungdommers evne til å kritisk vurdere informasjon på nett. I august kom det en artikkel på Forskning.no som viser til resultater fra en studie ved Institutt for lærerutdanning og skoleforskning. Forsker Tove S. Frønes fant ut at selv sterke lesere har vanskelig for å vurdere innholdet og hvem som står bak en nettside når de søker etter informasjon på nett. NRK Hordaland omtaler også studien til Frønes. I samme artikkel forteller lærer Roger

Brotne ved Hop oppvekststun skole i Bergen at elevene i tiende klasse har lav kompetanse i informasjonssøk og kildekritikk.

I september i år arrangerte Medietilsynet, Utdanningsdirektoratet og Faktisk.no frokostseminar i Oslo i anledning lanseringen av det digitale undervisningsopplegg Dubestemmer.no. Kildekritikk, informasjonssøk og digitale ferdigheter er noen av begrepene som ble nevnt gjennom seminaret. Disse ligger under bibliotekarenes ekspertise, men hvorfor nevnes aldri skolebibliotek?

Kildekritikk: hva er det egentlig?

Kildekritikk er å være i stand til å stille kritiske spørsmål til kilder. I studiesammenheng krever kildekritikk «faglig kunnskap, kildekunnskap og evne til å kunne tolke og analysere en tekst med tanke på relevans og nytteverdi», skriver bibliotekarene Vibeke Bårnes og Mariann Cesilie Løkse i boken *Informasjonskompetanse*. Med mindre man henter informasjon fra en faglig og velrennomert kilde, må

man kunne filtrere informasjon på en fornuftig måte. Hovedårsakene til at mange strever med dette, er at det finnes enorme mengder informasjon å velge i. Ifølge Bårnes og Løkse fremstår ofte vurdering av kilder «som de aller mest kompliserte innenfor begrepet informasjonskompetanse».

Førsteamanuensis Elisabeth Tallaksen Rafste definerer informasjonskompetanse som «evnen til å søke og lokalisere informasjon, vurdere informasjon kritisk i forhold til relevans og pålitelighet og ta den i bruk i egen kunnskapsutvikling». Kildekritikk handler om vurdering av informasjon, og det å kunne vurdere informasjon kritisk er en del av informasjonskompetanse.

Unge, Internett og kildekritikk

Unge født etter 1993 kalles for «digitalt innfødte», men det gjør dem ikke informasjonskompetente. De stoler på søkemotorer og reflekterer ikke kritisk rundt det de leser, sier David Nicholas i en studie fra 2014. Det er derimot evnen til å kunne utnytte teknologien

på best mulig måte som er avgjørende for informasjonskompetanse, mener de norske bibliotekarene Bårnes og Løkse.

Flere studier viser imidlertid at barn og unge har tillit til egen kompetanse, sannsynlig fordi de kan bruke teknologi og digitale verktøy. At dagens barn og unge bruker mye tid på skjerm, betyr ikke at de er gode til å navigere, ifølge Utdanningsdirektoratet.

Informasjonskvalitet på Internett

Å vurdere informasjonskvaliteten på nett kan være vanskelig fordi det er lite kontroll over informasjon som er tilgjengelig. I motsetning til tradisjonelle trykte tekster med en redaktør kan hvem som helst publisere informasjon på nett. Dette betyr at de som søker, må kunne avgrense informasjonen for å finne det de er ute etter og må i større grad vurdere informasjonens kvalitet på nett enn på trykte kilder.

Er det virkelig lærernes ansvar?

Å lage gode søkestrategier og undervise i kildekritikk ligger nemlig under bibliotekarens kompetanse. På frokostseminaret i regi av Medietilsynet, Utdanningsdirektoratet og Faktisk.no i høst ble det sagt at å øke kildekritikk og digital kompetanse hos elevene, er «et felles ansvar for skole, lærer, foreldre og samfunnet». «Hva med bibliotekar?» ropte jeg inni meg. Det blir snakk om vårt fagfelt, men uten å inkludere oss bibliotekarer, i diskusjon. Det er bare bra at andre enn bibliotekarer bryr seg om kildekritikk, men det er også provoserende at opplæring i kildekritikk ikke blir koblet til skolebibliotek.

Flere av foredragsholdere mente at lærerne måtte bli eksperter i kildekritikk for å kunne lære det bort. Så lærere må lære seg og lære bort det bibliotekarer allerede kan, i stedet for å bare bruke bibliotekarer sin kompetanse? I spørsmålsrunde sa en lærer fra publikum at opplæring i kildekritikk ikke var noe som står på programplanen i lærerutdanningen, og at ord som «mediekritikk» hadde han aldri hørt om på studiet. Men det har vi bibliotek-folk hørt om. Jeg er nyutdannet bibliotekar, og flere av de obligatoriske emnene jeg har hatt på bibliotekutdanning, fokuserer

nettopp på litteratursøk, informasjonskompetanse, «velge og vurdere ulike typer dokumenter i en webkontekst», «kildekunnskap og kildekritikk med basis i web». Dette har jeg peiling på, tenker jeg. Så hvorfor skal undervisning i kildekritikk være lærernes ansvar?

Hinder for samarbeid mellom bibliotekar og lærer

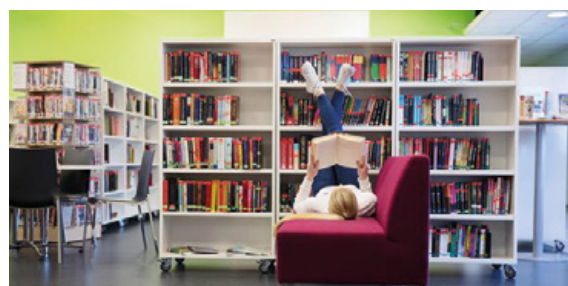
Tidligere svenske studier om samarbeidet mellom lærere og skolebibliotekarer viser at begge gruppene ser en verdi i å samarbeide. Det mangler imidlertid tydelige retningslinjer på hvordan samarbeidet skal gjennomføres. Rammeplaner gir ikke alltid nok plass til bibliotekundervisning, og skoleledelsen oppmuntrer ikke alltid til samarbeid. Lærere mangler også tidskapasitet for å kunne integrere bibliotekundervisning i sin egen fagundervisning.

NBF Skole kjemper for skolebibliotek. Gå til <https://skole.norskbiibliotekforening.no/> for å lese mer om NBF Skole.

Suksesshistorier

På Drammen VGS samarbeider skolebiblioteket og naturfagseksjonen med «Naturfagprosjektet». Elevene er delt i grupper og produserer en argumenterende fagtekst som legges ut på en lukket wiki. I «naturfagprosjektet» fokuserer elevene på om de kan stole på kildene og de vurderer andre sine

Skolebibliotek ved Greåker vgs i Østfold.

Alle elever skal ha tilgang til skolebibliotek. På bilde: biblioteket ved St. Olav vgs.

tekster. De får en mal på hvordan kildene skal presenteres og vurderes. Naturfagprosjekt har vært en så stor suksess at den nå heter «Kildeprosjektet» etter at flere fag har tatt det i bruk.

Av andre gode eksempler kan vi nevne strategiplanen for skolebibliotek og IKT som Rogaland fylkeskommune har vedtatt. Denne skal «skal tydeliggjøre skolebibliotekarens og IKT-personalets rolle som ressurs i utviklingen av gode læringsmiljø, den digitale skolen og den informasjonskompetente elev».

Lite kjennskap til bibliotekaryrket

Gode skolebibliotek er skolelederens ansvar. Men resultater fra *Spørsmål til Skole-Norge 2018* viser at skoleledere kjenner dårlig til hva et skolebibliotek er og hva det kan brukes til. Kanskje du som skolebibliotekar skal fortelle skoleledelsen hva du kan? Du kan også bruke som argument at Lovverket for skolebibliotek sier at skolebiblioteket skal brukes aktivt i opplæringen på skolen.

Vi ønsker at skolebibliotekaren tas med i planleggingen av skoleåret, informeres om hvilke tema de ulike klassetrinnene skal arbeide med, samarbeider om strategi og mål for lesing og lære både elever og lærere om informasjonssøk og kildekritikk.

Tony Platek
leser boka
*Muldvarpen
som ville vite
hvem som hadde
bæsjet på hodet*
hans av Werner
Holzwarth (som
var hans egen
favorittbok å
lese for sine
barn).

FOTO: HEGE BJØRKELI

Menn i uniform leser – på Elverum bibliotek

Denne høsten har vi på Elverum bibliotek ukentlig besøk av menn i uniform. Militæret, politiet, brannvesenet, ambulansepersonell, bussjåfør, anleggsarbeider, ordføreren og en «bisnissmann» – alle representert av en mann i sin særegne uniform.

Ideen til dette prosjektet er ikke vår, det var Foreningen !les som første gang gjorde dette i 2009 – for å fremheve lesende rollemodeller, her i form av mannlige autoritære fra mannsdominerte yrker. Det er nemlig flest kvinner som leser for barn, og forskning viser at mannlige lesere gjør større inntrykk på barn.

Prosjektet «Menn i uniform leser» er genialt i sin enkelhet, og har en drøss av gode «bivirkninger». Det har ikke kostet oss på biblioteket ei krone å utføre, alle de uniformerte har stilt opp med glede. Alle vi tok kontakt med sa ja med en gang, og alle så verdien i prosjektet: de får vist seg fram i en annen rolle enn barna vanligvis ser dem i, og yrkesgrupper som politi, militæret og brannvesen får muligheten til å ufarliggjøre seg selv overfor barn som kanskje forbinder

dem med noe «skummelt og alvorlig». Alle de spurte så også verdien i å være en mannlig, lesende rollemodell – for også menn kan ta seg tid til å lese med barna sine. Og når til og med ordføreren leser bok – da må det være viktig da!

20 minutter med bok og prat sammen med inviterte barnehagebarn har vist seg å være Elverum biblioteks mest suksessfulle arrangement – til tross for at vi har over 100 arrangement i året. Det har vært mest likt og delt på Facebook og flere eksterne aktører (aviser, medlemsblad osv.) har tatt kontakt og ønsket å viderefremme dette. Også Foreningen !les har uttalt at de synes det er gøy at prosjektet de startet for ti år siden fortsatt lever.

Vi på Elverum bibliotek er kjempefornøyde med at så mange barnehager meldte seg på og at det ble så stor suksess, for det vet man aldri når man arrangerer noe. Vi er overbevist om at alle de små livene gikk ut fra biblioteket med ubevisst påfyll av gode verdier, og er vi riktig heldige har vi oppmuntret flere menn og pappaer til å lese for og med barna sine.

Men viktigst av alt er at barnehagebarna og de ansatte i barnehagen sier at dette var en suksess. «Hverdagsmagi» kalte en barnehage det, og barna synes det var stas med en annerledes leseopplevelse. Også i barnehagene er det flest kvinner som leser, så det å få komme på biblioteket og bli lest for av en mann har stor verdi. For ikke å snakke om uniformen da, det er kult det.

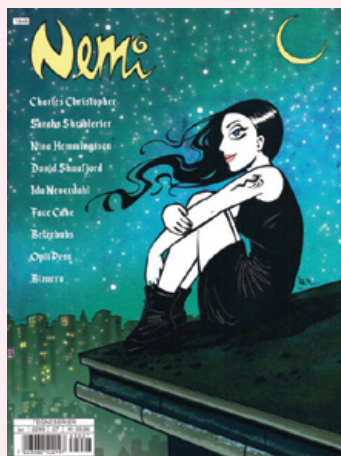

FOTO: MARIUS GRÆSBY

Hege Bjørkeli satt i gang prosjektet «Menn i uniform leser» på Elverum bibliotek.

NBF Tidsskriftformidlingen anbefaler Nemi

Nemi er en av de mest populære norske tegneserierene og er skrevet og tegnet av Lise Myhre. Serien startet i 1997 i Larsons Gale Verden i vitsetegninger som tøyset med Goth-kulturen, men byttet i 1999 navn til "Nemi". Nemi fikk eget blad i 2002, som utgis månedlig. Magasinet Nemi inneholder morsom og hardtslående humor.

Nemi er en Goth-tilhenger et sted i 20-årene, tøff og kynisk, men samtidig snill, naiv og romantisk. Hun er en drømmer med bein i nesa. Mange kjenner seg igjen i Nemi, på godt og vondt. Noe som gjør at serien appellerer til en stor variasjon av lesere. Nemi er annerledes, en outsider som trives med det.

Serien oversettes til mer enn ti språk, og er utgitt i blader, album og bokserier i en rekke land.

Nemi kan anbefales som en del av bibliotekets samling.

Alle interesserte er velkomne til å tegne abonnement, enten via NBTF Interaktiv eller ved å sende oss en e-post.

Send oss en e-post, eller ring oss, så forteller vi hvordan vi kan gi dere en enklere tidsskrifthverdag!

Telefon: 23 24 34 30

E-post: tidsskrift@norskbiiblotekforening.no

Nytt og nyttig

Sekretariatet

Aksjon skolebibliotek

Aksjon skolebibliotek har vært på besøk hos Skolelederforbundet. Arbeidsgruppa hadde forberedt seg på slående argumenter om skolebibliotekets fortrefelighet, men de er enig med oss og trengte ingen overtalelse! Arbeidsgruppa fikk også møte Utdannings- og forskningskomiteen i forbindelse med behandlingen av statsbudsjettet 2019. Nå arbeides det med innspill til Opplæringslovutvalget.

Nye utvalg i NBF

Vi har fått enda et nytt utvalg; Utvalg for bruk av teknologi i bibliotek. Utvalget skal jobbe med eksisterende og kommende teknologier og hvordan disse vil påvirke bibliotekenes framtid. Leder for utvalget er Leon Bang-Hetlevik.

School 7 – Public Library of the Year

Verdens beste bibliotek 2018 ligger i den nederlandske byen Den Helder og er en ombygget skole og nybygg. Valg av vinner gjøres ut fra flere kriterier og School 7 sterkeste side er interaksjon med omgivelsene og den lokale kulturen. Biblioteket har partnerskap med det lokale teater, cafe og universitetet.

Samiske bibliotekbusser

Sametinget har vedtatt å utvikle støtten til samiske bibliotekbusser fra 2020. I stedet skal det opprettes formidlingstiller innen samisk språk, litteratur og formidling. At Sametinget trekker støtten, kan føre til at tilbudet med åtte bibliotekbusser forsvinner.

Kraskkurs om bibliotekpolitikk for Familie- og kulturkomiteen

Mariann Schjeide, Ann Berit Hulthin og Cecilia Elsen fikk 30 minutter til å snakke om bibliotek og bibliotekpolitikk til Familie- og kulturkomiteen. Bibliotekloven, innkjøpsordningen, forvaltningsstruktur, e-bøker, meråpnet og drift av et moderne bibliotek var tema. Mange spørsmål fra politikerne.

Hva vil du lese om?

Kom med tips og innspill til hva du vil lese om på medlemssidene i Bok og Bibliotek. Send en e-post til ce@norskbiiblotekforening.no

Medlemsintervjuet

- Hvordan er det å jobbe med litteraturformidling? Og være forfatter?

- Jeg brenner virkelig for at både barn, ungdom og voksne skal få tilgang til all slags litteratur! Det er så mye fint og bra som finnes, og det betyr mye at vi får åpnet denne verdenen og denne boka for leserne. Eller de som ikke vet at de er lesere. Jeg ønsker å inspirere og støtte bibliotekfolk slik at de kan drive med allsidig litteraturformidling, og det har jeg fått lov til. Men jeg savner nok å drive aktiv formidling for barn, slik jeg gjør i den faste jobben min på bokbussen i Oppland. Jeg kan jo formidle egne bøker, men jeg synes egentlig det er morsomt å snakke om andres. Å skrive selv er utfordrende, morsomt og utviklende.

- Hvilket bibliotek føler du er ditt bibliotek?

- Folkebiblioteket på Dokka, her jeg bor.

- Hva slags bibliotekpolitiske saker opptar deg?

- At alle barn skal ha rett til et godt skolebibliotek med en aktiv skolebib-

liotekar, uavhengig av ledelse på den enkelte skole.

- Hvorfor er det viktig å være medlem av Norsk Bibliotekforening?

- For å påvirke og være med på aktuelle diskusjoner, og å synliggjøre biblioteket. Kollegafellesskap er også viktig - mange bibliotekarer er ganske ensomme i yrkeshverdagen sin.

- Hvordan tror du fremtidens bibliotek ser ut?

- Folkebibliotek, spesialbibliotek, skolebibliotek, storbybibliotek eller bibliotek på en liten plass? Bibliotek er så mye, det er vanskelig å spå. Uansett hvordan det ser ut, håper jeg at jeg i framtidens bibliotek blir tatt imot av en bibliotekar og at det er et sted der jeg kan finne nye lesefristelser, ny kunnskap og jeg kan jobbe alene eller sammen med noen.

- Hva har du lyst til å lese mer om på medlemssidene våre?

- Jeg er fornøyd med å lese om aktuelle saker.

FOTO: TOVE K. BREISTEIN

Linn T. Sunne har skrevet flere bøker for barn og unge.

Navn: Linn T. Sunne

Medlem siden: 4. mai 2015.

Arbeider som: rådgiver for litteraturformidling ved fylkesbibliotekene i Hedmark og Oppland

Verv: styremedlem i NBF Hedmark/Oppland, styremedlem i Norske Barne- og ungdoms-bokforfattere, kommunestyre- og formannskapsmedlem i Nordre Land, styremedlem i Land utvikling. Sitter også i seksjonen for Literacy and reading i IFLA

ÅRETS BIBLIOTEK

Tildelingen av prisen Årets bibliotek vil gå av stabelen hos Fritt Ord 10. januar 2019.

Juryen består av Mariann Schjeide (leder NBF), Reinert Mithassel (Deichman Tøyen), Mette Møller (Forfatterforeningen), Sven Egil Omdal (journalist) og Runar Gudnason (musiker).

Biblioteksentralens pengebinge

I Bok og Bibliotek nr. 4/2018 har min etterfølger i Biblioteksentralen, administrerende direktør Børge Hofset, et utsagn som jeg må kommentere. Utsagnet lyder slik:

«Ser vi på interne forhold i BS, har jeg helt overordnet opplevd som positivt at styret i BS helt fra starten var med på å sette deler av egenkapitalen i BS i arbeid. Det hadde tidligere vært en litt konservativ holdning til å investere i utvikling. I stedet var det viktig med penger på bok.»

For å starte med begynnelsen om å sette egenkapitalen i arbeid. Da jeg tiltrådte som administrerende direktør i 1984 befant bedriften seg på hest- og karjolstadiet. Bedriften hadde et utilfredsstillende ordre- og fakturerings-system, foreldet regnskapssystem, manglet salgsstatistikk, budsjett, markedsplan og personalplan m.v. Det var derfor maktpåliggende å få disse tingene på plass. Slikt tar tid, er resursskrevende og koster penger.

Parallelt med dette var vi på utkikk etter en tomt for å bygge nytt for å få en funksjonell bygning for fremtidige behov. Konsulentfirmaet vi benyttet konkluderte imidlertid med at den beste løsningen var å bygge om og bygge til i Malerhaugveien 20. Det ble et omfattende byggeprosjekt og løsningen ble ganske tilfredsstillende.

Ombyggingen og utvidelsen ble utført uten at vi lånte en krone.

Med alle disse endringene som er nevnt ovenfor synes jeg Hofsets utsagn om at bedriften tidligere hadde hatt en konservativ holdning til å investere i utvikling, faller på sin egen urimelighet.

Så til utsagnet: «I stedet var det viktig med penger på bok.»

Ja, det var viktig. I min tid la jeg stor vekt på å ha god likviditet. De siste årene hadde vi ikke en krone i gjeld. Vi benyttet heller ikke kassekreditten. Den proppfulle pengekasten var nok Hofset meget glad for da han tok over ledelsen i bedriften. Han kom til dekket bord. Han selv slapp å tjene pengene først eller gjøre låneopp- tak da han omorganiserte, delvis fusjonerte og kjøpte seg inn i andre virksomheter.

Ettersom jeg ikke har vært i Biblioteksentralen siden jeg sluttet rundt hundreårsskiftet, kjenner jeg ikke detaljene i endringene i bedriften. Bare det jeg sporadisk har lest om, herunder at de har flyttet til nytt bygg på Alnabru.

Til slutt vil jeg nevne at i min tid som leder i BS i tiden 1984 til år 2000

var det bare plusstall på bunnlinjen i regnskapene. Det burde Børge Hofset være glad for og sette pris på. ■

Arnt O Seljeseth,
tidligere administrerende direktør i BS

2250 euro i purregebyr

En tysk professor leverte tilbake 50 bøker for sent til biblioteket ved Hochschule Niederrhein. Hun fikk beskjed om at hun måtte betale en bot på 1000 euro samt 1250 euro i gebyr, skriver Universitetsavisa.no. Hun nektet, og saken ble brakt til rettsapparatet. I retten sa forsvareren at professoren anker boten fordi hun mener den er uforholdsmessig høy. En representant for høyskolen innrømmet under høringen at boten ikke var en nøyaktig beregning av bibliotekets utgifter for den forsinkede innleveringen. Men dommeren slo fast at bøter av dette omfanget er tillatt når hensikten er å bidra til avskrekkelse, sånn at man sikrer at andre leverer tilbake bøker i tide. Professoren endte derfor opp med å måtte betale de 2250 euroene. ■

Snart kan du låne dataspill på biblioteket

Norsk Filminstitutt (NFI) har nå kjøpt inn ti norske dataspill til bibliotekene, og flere skal det bli. «Spill er i ferd med å få sin rettmessige plass som kulturbærer i samfunnet og vi ønsker å gi publikum mulighet til å bli kjent med det rike utvalget av dataspill som lages i Norge. Gjennom innkjøpsordningen for spill til norske bibliotek får vi nå historier som spenner fra Albert Åbergs naivistiske univers til de sterke fortellingene fra Lebensborn-barna», sier Julie Ova, avdelingsdirektør i NFI, i en pressemelding. Sistnevnte spill er basert på de sanne historiene fra norske barn født av norske kvinner og tyske soldater under 2. verdenskrig. NFI planlegger å kjøpe inn nye spill hvert år innenfor kostnadsrammen som blir fastsatt. ■

Utsnitt av P.Oslo inv. 1413.
Foto: Papyrussamlingen, UB Oslo

En skjult skatt på Blindern

AV AUD GJERSDAL
FRILANSJOURNALIST

Det monumentale inngangspartiet til HumSam-biblioteket på Blindern, likner litt på antikens tempel- og bibliotekfasader. Inne i dette bygget befinner Nordens største samling av greskspråklige papyruser seg, nemlig i Papyrussamlingen på mesaninen i 4. etasje. Det er et lyst rom med bokhyller og kart på veggene. To papyrologer sitter fordypet ved et av langbordene, reiser seg samtidig, og rusler til lunsj. På bordene ligger papyrusfragment montert i glass, fagbøker, mikroskop, linjal og skrivebøker. Et skap i lyst tre bekler en av veggene, og de inneholder papyrusene.

Fremgravde papyruser

Fagreferent i gresk og latin og bestyrer for samlingen, Federico Aurora, går bort til et sort/hvitt fotografi på veggen. Det er av samlingens grunnlegger, Samson Eitrem, som sitter og skriver. Han var klassisk filolog, og kjøpte i 1910 de første papyrusene til Universitetsbiblioteket. Samlingen er i dag på ca. 2270

papyruser fra Egypt med blant annet fragmenter fra Homer, Matteusevangeli- et, Demostenes og Euripides.

–For å forstå litt om hvordan man lager papyrus..., sier Aurora, og ser overrasket på en mann som kommer inn.

–Jeg hørte den var ute, papyrusen, sier mannen og ser på den 2 ½ meter lange papyrusen som ligger fremme på bordet. Den har identifikasjonsnummer P.Oslo I, 1, og er lagret mellom to glassplater som er holdt sammen av tape.

–Gikk ryktet, spør Aurora, smiler, lar ham betrakte, og forteller videre at papyrusark og -ruller var det mest brukte skriveunderlag i Romerriket. Senere har papyrusene gått tapt, bortsett i tørre deler av Egypt, der klimaet har bevart dem. Han viser området på et kart. På 1800-tallet begynte papyrusene å bli gravd fram og solgt videre på antikvitetsmarkedet. UB Oslo gjorde de største innkjøpene på 1920- og 30-tallet, ofte i samarbeid med andre som

British Museum, samt universitetene Harvard og Michigan. Når flere gikk sammen og kjøpte som konsortier, ble papyrusen solgt i pakker. Da kan fragmenter som hører til samme dokument havne på hvert sitt sted: En bit i Michigan og en annen i London.

–Dette gir papyrologien et puslespillpreg, sier Aurora, og understreker at disse dokumentene har gitt et nært innblikk i livet i antikken, og i alle befolkningslag, som andre kilder gir mye mindre av. I tillegg fikk klassisk filologi nå tekster direkte fra antikken.

–Inntil da hadde man bare basert seg på håndskrifter fra middelalderen. Avskrivning fra antikken til middelalderen, og de fleste verk fra gresk litteratur har kommet til oss på den måten, sier han. Senere har papyrologer selv utført utgravninger og funnet blant annet tempelbibliotek i sanden, som inneholdt papyruser. Papyrus er også gjenbrukt i mumiekartonasje og derved bevart.

Aurora låser opp et av skapene. I en hylle ligger biter av mumiekartonasje på

et underlag av bomull. Bitene har en overflate av brunt, rødt, grått og sort, og ser nesten ut som et abstrakt maleri, men uten innramming. Noen steder er skriften så vidt synlig. Egypterne pakket ansiktene til mumiene inn i kartonasje som inneholdt brukte papyruser. I noen tilfeller må papyrologene ødelegge ansiktsmasken, hvis de vil ha frem teksten.

– Det kan være en konflikt mellom arkeologer og dem som er interessert i teksten, sier han.

To juveler i samlingen

Han tar frem P.Oslo inv. 1413, som er en litterær papyrus, antakelig fra en antologi. Denne papyrusen er publisert i tidsskriftet *Symbolae Osloenses* i 1955 av Eitrem og hans etterfølger Leiv Amundsen, som var filolog og bibliotekar. De skriver i denne artikkelen at fragmentene var limt sammen på lykke og fromme slik at de skulle fremstå som et ark, og bli lettere å selge. Kantene noen steder så ut til å være kuttet med saks. Det er utdrag fra to ukjente tragedier, antakelig fra tiden etter den greske tragedies storhetstid.

– I hellenistisk og romersk tid ble det vanlig å gå rundt som reisende skuespiller og opptre med repertoar av kjente deler av tragedier, litt som det som kan skje med berømte operaarier, sier Aurora og går mot laptopen på bordet.

–Det som er spesielt med denne papyrusen er at den har musikalsk notasjon, noe som er ekstremt sjeldent, sier han og googler fram en lydfil på YouTube. Coveret til en CD med tittel «Musique de la Grece Antique» viser seg, og Aurora flytter markøren 2 minutter og 35 sekunder ut i opptaket. Vi lytter på den 45 sekunders lange merkelige melodien, helt fra antikken.

–Stemmen slutter å synge, og går over til resitering i partiene der notene i papyrusen mangler, sier han og stanser avspillingen med et klikk.

Det blir stille igjen og vi blir stående og se på den lange papyrusen, innrammet i mørkt tre, som ligger på bordet: Samlingens kronjuvel, fra ca. 300 e.kr.: P.Oslo I, 1, som var den første publiserte papyrusen. Det er en håndbok i magi, som Eitrem kjøpte i 1920. Utstillingsteksten på veggen kaller det en «svartebok» med «magiske oppskrifter på hvordan få makt over eller vinne

gunst hos et annet menneske
“For det meste dreier det seg om kjærlighetsmagi.
–Du kommer til meg og trenger typisk kjærlighetstrolldom.
Da slår jeg opp i håndboken. Her, denne passer for deg: «Du tar en bit ubrukt papyrus og skriver med eselblod navnet nedenfor og tegner figuren. Du ruller biten sammen ...», sier Aurora.

Jeg forstår ikke teksten, og den blir et visuelt uttrykk uten mening. Bokstavene danner linjer, og delt inn i kolonner. Teksten inneholder strektegninger av ubestemmelige vesener. Noen ganger går bokstavene inn i tegningen og der er partier med smalnende linjer som tar form som omvendte trekkanter. Det er som konkret poesi, og kunne kanskje vært et forstadium til Guillaume Apollinaires Calligrammes.

Aurora leser opp rekker med vokaler:

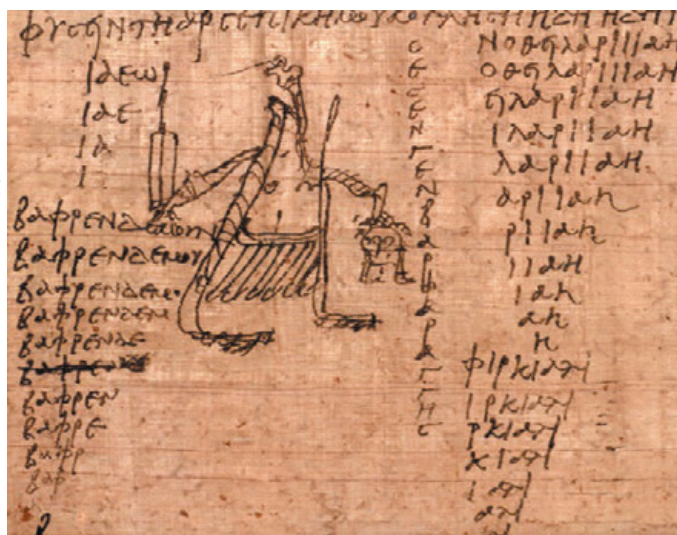
Aaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaa
Eeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeee
Iiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiii
oooooooooooooooooooooooo

Det kunne vært Kurt Schwitters lydpoesi, men det er magi fra en annen tid.

Digitalt samarbeid

Så, i vår egen tid, publiserer¹ forskermiljøet ved UiO papyrusene, slik at det internasjonale fagmiljøet kan bruke informasjonen til å finne biter som passer sammen, men befinner seg ulike steder, til en tekst. Normen er at papyrusen først må publiseres, før bilde kan legges åpent ut på nett. Etter det kan det legges ut i Oslo Papyri Electronic System (OPES), der de fleste publiserte papyruser i samlingen er beskrevet, med metadata og bilde. Han viser websiden. I løpet av neste år skal biblioteket digitalisere hele samlingen, som blir gjenfinnbar i OPES.

– Dette kan være praktisk for

Utsnitt av P.Oslo I, 1. Foto: Papyrussamlingen ved Universitetsbiblioteket i Oslo

papyrologer som leter etter noe i puslespillet sitt, sier han. Aurora henter så en bok, og blar frem en publikasjon med et fragment av Iliaden fra egen samling. Det som kan skje i arbeidet med publiseringen er at en oppdager et annet ord enn det som er brukt i tidligere utgaver av verket.

–Når noen skal lage en ny utgave, så skal denne papyrusen derfor med i vurderingen av hvilket ord som er best å ha med. Det kan være store variasjoner, både språklig og innholdsmessig, sier han, og forteller videre at papyrologene tidligere brukte oppslagsverk i papir for å finne forekomster av ord i andre papyruser.

–Den greske teksten er ikke her i OPES, sier han. Den kan være i papyri.info, som er en internasjonal dugnad, som samler metadata fra andre samlinger. Her kan forskerne søke i den greske teksten.

–En kan slå opp ett ord. Det har forandret måten papyrologer jobber på, sier han begeistret. Nå kan forskere samarbeide bedre om å sette bitene sammen til en tekst. Det meste av Sapfo sin kjente poesi, kom fra papyruser. Det meste er tapt. Fortsatt kan forskere få frem nye og ukjente verk. ■

Kilder

Eitrem, S. & Amundsen, L. (1955). Fragments of unknown Greek tragic texts with musical notation. The Text. *Symbolae Osloenses*, 31, 1-29

Musique de la Grece Antique <https://www.youtube.com/watch?v=8qeRy-dhKbw>

OPES <http://ub-fmsserver.uio.no/home.php>

Papyri.info <https://papyri.info/>

¹ Dette betyr her å beskrive den fysiske gjenstanden og dens historikk, transkribere den greske teksten, kommentere språket og innholdet, kontekstualisere teksten, eventuelt legge til en oversettelse til et moderne språk (Kilde: F. Aurora)

Fornøyd. - Jeg er veldig fornøyd med det nye biblioteket, smiler en glad bruker. Bak skranken sitter bibliotekar Marie Mæland.

Besøksrekord i nye Longyearbyen folkebibliotek

I fjor flyttet Longyearbyen folkebibliotek inn i nye, flotte lokaler – og doblet besøkstallene fra 2016.

**AV CHRISTINE
KRISTOFFERSEN HANSEN**

**FOTO:
INGUN A. MÆHLUM**

– Jeg er skikkelig stolt. Vi har fått det så utrolig fint her. Romslig, lyst og stilrent.

Biblioteksjef Elin A. Olsrud viser rundt på de 500 nye kvadratmeterne som til sammen utgjør verdens nordligste folkebibliotek.

– Vi har brukt lang tid og mye ressurser, men når resultatet ble så bra

som dette så føler jeg virkelig at det har vært verd det.

Nyåpning i fjor

6. juni i 2017 åpnet Longyearbyen folkebibliotek dørene til sine nyoppussede lokaler i Næringsbygget for første gang. Før den tid hadde biblioteket

adresse i 2. etasje i Lompensenteret – et par snøballkast lenger opp i gågata.

Det nye biblioteket har allerede evnet å lokke rekordmange svalbardianere til seg. Fra 2016 til 2017 økte antall besøk med nesten

100 prosent. Fra 19.097 i 2016 til 37.187 i fjor.

Tiltalende. Biblioteket har blant annet hentet inn farger som harmonerer med naturen på Svalbard: hvitt og nyanser av blått.

– Men siden vi åpnet først i juni i 2017, så spiller tallene bare et halvår i nye lokaler. Det er først når 2018-tallene er klare at vi ser effektene i løpet av et helt driftsår, sier Olsrud.

Hun forteller at de også startet med meråpent bibliotek (tilgang til bibliotekets lokaler og mediesamlinger etter ordinær lukketid) 1. september 2017, og at besøkstallene inkluderer 1.036 besøk i meråpen tid.

– Vi hadde selvsagt forventet en økning, men at den skulle bli så formidabel hadde jeg ikke våget å tro.

Flere grunner til rekord

Olsrud mener at de store, flotte lokalene i seg selv er en åpenbar grunn til at flere besøker biblioteket.

– Vi har gått fra 350 til 500 kvadratmeter. Men selv om det er «bare» 150 kvadratmeter mer her, er det himmelvid forskjell. De forrige lokalene hadde mye skråtak og vanskelig

tilgjengelige arealer. Møblene i gammelbiblioteket var fra åttitallet, og det var i det hele tatt veldig slitent. Nå synes folk derimot at det er tiltalende å komme til biblioteket, og vi får stadig tilbakemelding om at de synes det er hyggelig å være her.

Minst like viktig for økte besøkstall er, ifølge Olsrud, den nye plasseringen.

– Det er en lykke at vi nå ligger midt i sentrum, i første etasje med panoramavinduer ut mot gata. Vi fungerer også som en forlengelse av Kulturhuset – som ligger vegg i vegg med oss, og inngangsdøra vår er inne i kulturhuskafeen Rabalder. Plasseringen kunne rett og slett ikke vært bedre.

I følge Olsrud gjør det at biblioteket er synlig og tilgjengelig på en helt annen måte enn tidligere.

– Vi lå for så vidt i sentrum før også, men siden vi da var i 2. etasje mistet vi mange av de som bare svinger innom idet de går forbi.

Men selv om besøkstallene har gått til værs, er antall utlån på omtrent samme nivå som tidligere.

– Jeg er litt skuffet over at ikke også utlånstallene har gått opp, men jeg håper og tror at også de vil stige etter hvert.

Lange bibliotekstradisjoner

Bibliotekstradisjonene i Longyearbyen skriver seg helt tilbake til da det første biblioteket ble åpnet i 1919. Fram til 2. verdenskrig var det to bibliotek i den vesle byen, Kirkebiblioteket og Arbeidernes bibliotek.

Etter krigen ble de slått sammen til Folkeboksamlingen.

Folkebiblioteket i Lompensenteret åpnet i 1986, men det tok ikke mer enn drøye ti år før behovet for andre og større lokaler meldte seg. Planene om nytt bibliotek i Longyearbyen har med andre ord vært på den politiske dagsorden i lang tid før de endelig ble realisert. ►

På farten. Vanligvis sitter ikke barnebibliotekar Marie Mæland og poserer i en sofa, men er travelt opptatt med barn og unge i alle aldre.

– Jeg har funnet dokumenter fra så tidlig som i 1999 hvor det diskuteres hvor det nye biblioteket burde ligge. Det har vært flere store gjennomganger etter den tid, blant annet i 2012 – året før jeg kom nordover, sier Olsrud.

Biblioteksjefen flyttet Longyearbyen i september i 2013. Da hadde hun vært nestleder ved Oppegård bibliotek i tolv år.

– Jeg hadde overhodet ikke noe forhold til Longyearbyen da jeg flyttet opp, men helt fra jeg var ung har jeg drømt om Svalbard. Da denne jobben plutselig dukka opp var jeg derfor ikke sein med å søke. Jeg hadde lest massevis av bøker og sett utallige tv-programmer herfra, men da jeg flyttet hit hadde jeg kun vært her én gang tidligere – på jobbintervjuet.

Stor jobb med utforminga

Da Olsrud tiltrådte lå det i kortene at biblioteket skulle flytte innen kort tid.

– Ideelt sett ønsket vi oss et nybygg som vi kunne designet helt etter våre behov, men etter flere runder ble det i 2015 bestemt at vi heller skulle få denne delen av førsteetasjen i Næringsbygget.

Tidligere rommet lokalene kontorer til ansatte i Longyearbyen lokalstyre. De ble nå flyttet høyere opp i etasjene.

– Vi fikk den plassen vi fikk, og da gjaldt det bare å gjøre det beste ut av

den. Og det synes jeg jammen at vi har klart.

Etter at nye lokaler var i boks, startet jobben med utforminga.

– Sammen med kulturhussjefen og eiendomssjefen reiste jeg ned til fastlandet for å se på nybygde bibliotek og for å hente inspirasjon. De plassbygde hyllene her er etter ide fra Furuset bibliotek, mens ideer til noen av de andre møblene er fra Kongsberg bibliotek.

Da delegasjonen kom til Hamar bibliotek ble de veldig begeistret for fargebruken, og bestemte seg da for å bruke samme interiørarkitekt.

Dermed ble Malin Sætervik fra firmaet Tone Nærø AS leid inn for å ta seg av innredninga.

Særlig viktig for Olsrud var det å skape et fleksibelt bibliotek, godt tilrettelagt for arrangementer.

– I fjor, da det var helt nytt her, arrangerte vi Longyearbyen litteraturfestival for første gang. Årsaken til at vi startet opp var at NRK banket på og spurte om ikke vi kunne lage en liten festival, og så skulle de ordne med noen forfattere og komme opp og filme. Den utfordringa tok vi – og vi slengte liksom godt på noen forfattere selv.

Det ble laget en Svalbard-spesial av «Brenner og bøkene», og det hele ble en stor suksess.

Blant forfatterne som gjestet festivalen var David Grossman, Jørn Lier Horst og Anne B. Ragde.

– Vi synes faktisk det var så gøy at vi bestemte oss for å videreføre litteraturfestivalen i år, sier Olsrud.

Denne gang med blant annet Erlend Loe, Jan Erik Vold og Levi Henriksen på plakaten.

Hun forteller at biblioteket også har huset en drøss av andre arrangementer etter åpninga.

– Folk kommer uoppfordret til oss og spør om vi kan samarbeide. Og det trenger ikke nødvendigvis å være direkte linket til litteratur. Vi har blant annet hatt konserter her under Polarjazz og NOSOs kammermusikkfestival.

Historien på plass

En viktig oppgave for Longyearbyen folkebibliotek er å ha svalbardhistorien tilgjengelig.

– Hjertet i biblioteket er polarsamlingen vår. Det er også den som er klart mest populær – og som vi aldri kommer til å kassere.

Boka som har toppa utlånslistene i nærmest alle år er *Nord for det øde hav* av Liv Balstad.

– Boka ble første gang utgitt på femtitallet, men den er likevel svært populær hos oss. Vi har fem eksemplarer, og alle holder nesten på å falle fra

hverandre. Skal du kjøpe denne boka på et antikvariat må du ut med flere hundre kroner.

Også satsingen på barn og unge er en høyt prioritert oppgave.

– Det er vår jobb å sørge for at de yngste i Longyearbyen har god tilgang til bøker. Siden vi ikke har noen bokhandel her, fyller vi en større funksjon enn det mange andre bibliotek gjør. Det går jo heller ikke an å bare sette seg i bilen og kjøre til nabobyen for å kjøpe den boka du vil ha, sier hun med et smil.

I det soneinndelte biblioteket er det en egen avdeling for barn og en avdeling for ungdom. I tillegg til bøker, har barna også tilgang en lekekrok og en såkalt spillkule – en egen, liten hule med tv-spillkonsoller. På spillkulen er det malt et kunstverk av nordlys med UV-maling. Dette er signert den ungaske kunstneren Bogi Fabian. Nordlyset skinner hver natt i mørketiden, og synes godt når du går forbi på gaten utenfor.

Fortellerstunder for de minste

Tidlig i vår ble Marie Mæland ansatt som barne- og ungdomsbibliotekar. Longyearbyens to barnehager er på

jevnlige bibliotekbesøk, det samme er skolen og ungdomsklubben.

– Enten kommer de hit, eller så drar jeg ut til dem, sier Mæland.

I lekekroken er det full fres. 13 måneder gamle Hedda og ni måneder gamle Maja Everise har fått klørne i en svær tebbysbjørn, mens Aurora (10 mnd) har sikta seg inn mot ei pekebok.

Hver tirsdag er det barseltreff her. Da møtes alt fra to til ti smårollinger – med sine mødre eller fedre – til lek og skravling.

– Vi synes det er helt topp å være her. Det er blitt utrolig fint i disse nye lokalene, og det har blitt en naturlig samlingsplass. Vi setter også pris på at det ikke lenger er slik som i «gamle» dager – at det skal være dørgende stille i et bibliotek, sier Jennie Olsson.

Frida Myrdal er enig:

– Vi føler oss alltid veldig velkommen hit.

Biblioteksjef Olsrud er glad for de gode tilbakemeldingene.

– Er folk fornøyde har vi oppnådd det vi ønsker. Nå gjelder det bare for oss å fortsette i samme spor, og virkelig få «bodd oss inn» her. ■

Trives. – Er folk fornøyde, har vi oppnådd det vi ønsker, sier biblioteksjef Elin A. Olsrud

25 år i bibliotekarenes tjeneste!

Hvorfor Bibliotekarforbundet?

- Ivaretar deg i lønnsforhandlinger, både sentrale og lokale.
- Gratis kurs for medlemmer og tillitsvalgte.
- Medlemsmøter med faglig påfyll.
- Gratis abonnement på tidsskriftet «Bibliotekaren».
- Tilbyr gode og billige forsikringsordninger.
- Stipendordninger.
- En støttespiller ved omstilling og omorganisering.
- Råd, veiledning og mulighet for advokatbistand.
- Gir deg innflytelse på BFs arbeid med bibliotekpolitikk og arbeidslivsspørsmål.
- Som del av Unio står vi sterkt.

Meld deg inn nå!

Innmeldingsskjema finner du på <http://bibforb.no/medlemskap/bli-medlem/>

Alle nyinnmeldte er med i trekning av en iPad hvert kvartal.

HJORTH OG UGJORT

Å tale og å tie omfattar fire essay, det mest sentrale er «Ettertanke etter Handke», som har sin bakgrunn striden om romanen *Arv og miljø* (2016) og tilhøyrande diskusjon om «virkelighetslitteraturen».

AV JON LANGDAL
PENSJONERT LEKTOR
OG FAST KRITIKER I KLASSEKAMPEN

Den føreliggande samlinga er nok ikkje så forseggjort som forløparen *Fryd og Fare* (2013). Første teksten, om Alf Prøysen og Rolf Jacobsen, er for ein bagatell å rekne, men den fungerer greitt som appetittvekkar. Prøysen-delen er ei sjølvbiografisk skisse om ung glede ved Prøysens barnetimar og bøker. Vigdis Hjorth er fascinert av Rolf Jacobsens dikt, spesielt hans begeistring for tømmer, noko *organisk*, som i Jacobsens univers står i rak livsfilosofisk motsetning til det *mekaniske*.

Som mange andre var Hjorth overraska over det stilsiftet som kom hos Jacobsen etter konas død, med *Nattåpent* (1985). Dette kan vel skuldast at Jacobsens tidlegare dikt nesten alltid handlar om *ting* (natur, teknikk)?

Meir kjøt og blod er det på omtalen av Agnar Mykle. Ho er usikker på Mykles politiske ståstad, skulle under-teikna prøve seg, måtte det bli aristokratisk-romantisk sosialdemokrat, ein overklassemosialist. Ein slik posisjon kan passe som hand i hanske med den kvinneklassediskriminerande estetisismen hans Hjorth på overtydande vis peiker på. Samtidig er ho takksam for å ha fått innsyn i denne haldninga; dei til dels grove utslaga demonstrerer ifølgje Hjorth det ho nådeløst kallar «det mannlige blikk». Om Mykle med *Lasso rundt fru Luna* har gjort seg fortent til «betegnelsen politisk forfatter», stiller eg meg tvilande til, og også Hjorth gir hint om at Mykles interesse for abortspørsmålet mest kom av eigeninteresse.

Essayet «Ettertanke etter Handke» er

det mest ambisiøse, og har sin allmenne bakgrunn i at Peter Handke fekk Ibsen-prisen i 2014 og møtte på sin Oslo-visitt massiv kritikk og skuldingar om fascisme på grunn av sin sympati og gravtale for Serbia-leiaren Slobodan Milosevic.

For å ta Hjorths konklusjon først: På spørsmålet om kva ein forfattar kan tillate seg å skrive av sårande ting, svarar ho: «Det meste». Dessverre blir lesaren snytt for ei forklaring eller eit konkret døme på *kva* som overskrid grensa for det akseptable. Ho er heller ikkje inne på det aktuelle spørsmålet om blasfemi.

Hjorth er klar over at det finst heilt ulike måtar å «såre» folk på. (Agnar Mykles utlevering av lett attkjennelege enkeltkvinner i *Sangen om den røde rubin* tilhøyrer ein annan kategori enn dei provokasjonane som Ibsens *Gengangere*, Cristian Kroghs *Albertine* og Jens Bjørneboes fengsels- og skoleromanar i si tid representerte.) I desse verka blei ingen verkeleg person hengt ut.) For det praktisk-juridiske spørsmålet om kva som er akseptabelt, må vel dette skiljet også for Vigdis Hjorth vere viktig?

Hjorths «sjølvforsvar» er ikkje systematisk og logisk bygd opp, men består for det første i å peike på ulike litteraturhistoriske døme på «poetens dårlige oppførsel», som ifølgje Hjorths filosofiske støttespelar Hannah Arendt har vore eit «problem» sidan antikken. (Kven Arendt konkret tenker på her, er ikkje godt å vite. Både Aischylos, Sofokles, Euripides og til og med den samfunnskritiske komediediktaren Aristofanes hadde gode omdøme hos

eliten i Athen, som fekk langt større problem med filosofen Sokrates.)

For det andre byggjer Hjorth på temmeleg avfeldige språkfilosofiske resonnement frå Paris i poststrukturalismens tid. Sjefsguruen er Roland Barthes, berømt litteraturteoretikar og tekstlesar, men ein slett filosof, erkenningspisk for 70- og 80-talet. Språket er ikkje i stand til å representere livets realitetar på truverdig vis, forkynner han; det finst ingen parallellitet, ikkje noko påliteleg samband mellom orda og røyndomen. Språkssystemet er fascistisk, byggjer på tvang og undertrykking, m.a. fordi det er klassifiserande, vi er fangar i «The Prisonhouse of Language», for å bruke eit ironisk uttrykk (og boktittel) hos amerikanaren Frederic Jameson.

Den einaste mulege revolten ifølgje Barthes er «ved ordenes spill» å drive eit slags postmoderne karnevalsmoro, med fusk, renkespel og bløffmakeri og på den måten «forskyve språket», og ut av dette skape litteratur, til dømes *Arv og miljø*. Hovudproblemet med denne språkfilosofien er først og fremst at den er absurd og sjølvmotseiande. Både Barthes og Hjorth tar det for gitt at ved å førelese eller skrive essay, når dei fram til sitt publikum! (I fine familiar heiter dette «sjølvrefererande inkonsistens»). Den reelle, men umedvitne tanken er at det er ikkje *eg* eller *vi*, men *dei andre*, som er sperra inne i språket. Direkte komisk blir det når Hjorth vedgår at dette språksynet «i sin ytterste konsekvens (kan) brukes til å kaste tvil over enhver hendelse.» Men fortvil ikkje, seier Hjorth: «Ja. I teorien. Men ikke i

Refleksjon. Same kva ein måtte meine om Vigdis Hjorths litteratursyn: Ho er prisverdig nok ein av dei få forfattarane i dag som offentleg reflekterer over litteraturens vesen.

praksis, *det har rettsoppgjørene etter krigen vist oss*» (mi uth. JL). Kvifor ikkje heller konkludere slik: Rettsoppgjera har vist oss at Barthes' og Hjorths språkteori berre er bløff og bedrag? Språket har *i teorien* inga evne til å representere verda, men *i praksis* går det greitt!

Agerhøns med Champagne er tittelen på Alexander Kiellands notat til sin planlagde sjølvbiografi, som aldri såg dagens lys. Det siste essayet, «Å tale og å tie om sitt liv», er ein høgst interessant, men også problematisk refleksjon over Kiellands mislykka prosjekt. Bakgrunnen var diktarens pengesorger, han plukka fram tørre dagboksnotat for å kome i gang, men nei. Hjorths forklaring byggjer på tre moment: At fortida for

forfattaren endrar seg undervegs, at fortida hans tidvis har vore for smertefull, og at han tidleg i livet oppdaga at han trong å halde på visse «Hemmeligheter», eller «avlukkede rom i psyken», som Hjorth formulerer det.

Spesielt det første argumentet verkar underleg. At vår forståing av fortida endrar seg, kan vel like gjerne vere ein fascinasjon og ein spore til å granske og å tale som til å teie?

Hjorth sjølv er skeptisk til den sjølvbiografiske sjangeren, med ryggstøtte hos Kierkegaard og den franske forfattaren Hélène Cixous meiner ho at denne typen sakprosa er dømt til å bli like fiktiv som ein gjengs roman. Vi maktar ikkje å opne oss heilt for andre,

seier Kierkegaard. All språkbruk er fiksjon, hevdar Cixous, på typisk fransk manér. Dette er nok eit overmåte tvilsamt postulat, og sjølvmotseiande. I så fall må også sjølvaste påstanden om at all språkbruk er fiksjon, vere imaginær! Og kva vil Cixous og Hjorth at vi skal gjere då?

Same kva ein måtte meine om Vigdis Hjorths litteratursyn: Ho er prisverdig nok ein av dei få forfattarane i dag som offentleg reflekterer over litteraturens vesen og sin eigen teori og praksis. Boka er uansett velskriven og på ulike måtar eggande lektüre. ■

Vigdis Hjorth: *Å tale og å tie*, Cappelen Damm 2018, 93 s.

En dyrisk bokaften

I år returnerte den tradisjonsrike bokaftenen på Reenskaug hotell i Drøbak. Årets tema var dyr. Fra Universitetet i Ås kom professor i bevaringsbiologi Anne Sverdrup-Thygeson, som i år har gjort seg bemerket med boka Insektenes planet. Boka forteller om de rare, nyttige og fascinerende småkrypene vi ikke kan leve uten. Nummer to i rekken var Hans-Olav Thyvold, som har skrevet romanen Snille hunder kommer ikke til Sydpolen. Kveldens tredje og siste forfatter var Bjarne O. Braastad, professor i etologi ved NMBU i Ås. Han hadde med seg boka Katten – Atferd og velferd, som gir deg all den informasjonen du trenger for at du skal kunne gi katten din et rikt liv. ■

Ønsker nytt bibliotek i Røros sentrum

For å gjøre Røros sentrum mer attraktivt planlegges det å utvide sentrumsområdet. Røros Vekst mener dette ikke er nok. De foreslår å i tillegg bygge et nytt bibliotek i Bergmannsgata. «Dersom man la offentlig tjenesteyting som bibliotek til øvre del av Bergmannsgata vil man på en helt annen måte bidra til å forsterke sentrumsaksen og ta i bruk større deler av sentrum. Dette vil sannsynligvis også gjøre Bergmannsgata mer attraktiv for handelsvirksomhet», uttalte de i et høringsforslag, ifølge Arbeidets rett (retten.no). ■

Tromsø bibliotek kåret til et av verdens mest spektakulære

Den spanske utgaven av National Geographic hadde nylig en kåring av verdens ti mest spektakulære bibliotek. På listen var blant annet New York Public Library, Trinity College i Dublin, det nye biblioteket i Alexandria, Humboldt i Berlin – og selvfølgelig Tromsø bibliotek. Slik beskrives biblioteket: «Beliggende i gamle Fokus kino, er det plasser for sammenkomster, studier og lek for barn. I tillegg er lyset det viktigste elementet i bygningen, og mange arbeidsstasjoner er strategisk plassert med fantastisk utsikt – slik at du kan nyte landskapet og lese på samme tid» (oversatt av iTromsø.no). ■

Er du bibliotekar,

hører du til hos oss

– uansett hvor du jobber

Hvorfor Bibliotekarforbundet?

- Ivaretar deg i lokale lønnsforhandlinger.
- Tilbyr gratis kurs for medlemmer og tillitsvalgte.
- Inviterer til medlemsmøter med faglig påfyll.
- Inkluderer gratis abonnement på tidsskriftet «Bibliotekaren».
- Tilbyr gode forsikringsvilkår.
- Har stipendordninger du kan søke på.
- Gir råd og veiledning, og advokatbistand om nødvendig.
- Gir deg innflytelse på BFs arbeid med bibliotekpolitikk og arbeidslivsspørsmål.

Meld deg inn nå!

Innmeldingsskjema finner du på <http://bibforb.no/medlemskap/bli-medlem/>

Alle nyinnmeldte er med i trekning av en iPad hvert kvartal.

– Livet er for pokker voldsomt!

En fireårig sort og hvit cocker spaniel bjeffer begeistret mens hun danser av glede og slipper meg nesten ikke inn i den solfylte leiligheten i Christianshavn i København. Kvinnen som holder hunden tilbake er svært høy og svært lys. Hun smiler strålende. Hun er også gravid, en bitteliten mage har så vidt begynt å vise seg på den slanke midjen.

Jeg vet ikke helt hva jeg hadde ventet meg, en sartere og mer prinsesseaktig ung pike, kanskje. En liten og tett brekkbar, eterisk skapning med tung sorg i øynene. Danmarks litterære stjerneskudd Josefine Klougart ble jo nominert til Nordisk råds litteraturpris for sin debutroman «Stigninger og fall» i 2010, da hun var 25 år gammel, og ble nominert igjen for «En af os sover» tre år senere. Hun skriver i den store tradisjonen, om de «store tema» – lange og poetiske romaner om vinterfrossen skog, løpske hester, knuste insekter, sjalusi, stagnasjon, skrantende kjærlighetsforhold.

Og særlig om sykdom, sorg og død, aller mest det siste. Men selv virker hun sterk, glad og harmonisk.

Jeg er litt fortlumlet av heten, for vi møtes på en av de varmeste sommerdagene i manns minne – helt motsatt av Klougarts bøker, hvor været spiller en stor rolle, men hvor det oftest ser ut til være vinter. Det er mange røde epler – livets frukt – i bøkene hennes, både i den siste, «New Forest», og de foregående, som «En av oss sover». Men eplene er frosne, og henger oftest på rimfrosne grener. Klougart selv er derimot sval og sommerlig. Bak henne, gjennom vinduene, skimter jeg grønne trær, en blå kanal og høy blå himmel.

– Folk undrer ofte over hvordan jeg kan skrive som jeg gjør, om alt det vanskelige i livet, når jeg ser ut til at ha det så godt, sier Klougart og tar den begeistrede tispene, som heter Molly, kjærlig opp i armene. Men, fortsetter hun, man skal jo ikke skue hunden på hårene. Inne i kjærligheten ligger sorgen og venter, og i den dype melankoli ligger en euforisk glede over det store i det å være til.

Kjærlighet og død

Vi setter oss ved det runde bordet foran

Vanskelig. Folk undrer ofte over hvordan jeg kan skrive som jeg gjør, om alt det vanskelige i livet, når jeg ser ut til at ha det så godt, sier Josefine Klougart.

det praktfulle utsikten over «vollerne». Josefine Klougart forteller at det er hennes første barn hun venter, at hun har hatt sine nåværende kjæreste i halvannet år, og at hun bor sammen med ham og hans niårige datter i denne leiligheten. Jeg spør, litt nervøs – for hun inviterer egentlig ikke til fortrolighet til tross for sin vennlighet – om hun

har hatt et tidligere kjærlighetsforhold som endte med død. For sånn er det lett å lese den siste boken henne, «New Forest», som nylig kom ut på Pelikan Forlag. I romanen sirkler hovedpersonen rundt en person som kun benevnes ved en initial, F, og et hovedtema er kjærlighetens slutt.

Det er et sykeleie der også, hvis ikke ►

flere, og døden tematiseres i annet hver avsnitt – men det er så mye poesi og så lite tradisjonelt narrativ i boken at det ikke er lett å vite hva som «skjer», eller om vi lesere kan mene at noe skjer overhodet. Dør F, tro? Eller dør forholdet? Er det en metafor? Det er jo tydelig at Klougart ser døden i alle forhold i livet, særlig i det gode. For alt som er godt, vil jo ta slutt en gang. Alle vi er glade i, vil en gang dø. Så jeg frykter det verste, men blir beroliget. Nei, hun er ikke enke, og har for øvrig aldri hatt en kjæreste hvis navn begynner på F.

Heldigvis ikke. Men døden, den gir hun ikke slipp på. For en tid tilbake var Klougart gjest på Skavlan, og en av de andre gjestene var Erna Solberg. Det var en fascinerende kontrast, som sier mye om mekanismene i offentligheten og om ulike offentlige roller. Solberg snakket klart og greit, slik man «skal» i det offentlige rom, litt snusfornuftig, i hvert fall ikke personlig. Hun sa at hun ville ikke tenke så mye på døden. Klougart snakket som den poet hun er. Hun sa at hun tenker å døden hver dag. Det samme sier hun til meg.

– Jeg tenker på døden hver dag. Eller merker den, bør jeg kanskje si. Det er ikke normativt ment, men jeg synes at hvis man åpner seg mot verden, er det vanskelig å unngå å merke hvordan alt stadig forandrer seg. Hvordan det eneste stabile er den evige forandring. Det er ikke sånn at jeg sitter og tenker på hvilken kiste min kjæreste en dag skal ligge i. Men det å åpne seg og lene seg inn mot den andre og inn mot verden og inn mot språket, utvikler en sensibilitet som er intimt forbundet med de menneskelige grunnvilkår. Dette som binder oss sammen, vår tilstand av forandring, cellene som deler seg, kroppen som eldes, barn som har voksesmerter i beina.

– Men hvorfor fortsette å skrive om sorg og død nå som du er lykkelig?

– Det vet jeg ikke, holder stadig på med å forstå det. Det har kanskje noe å gjøre med at litteraturen må springe ut av anfølelsen, forholdet man har til verden eller livet. Kjærligheten og lykken er så enkel, så ren, så språket setter seg ikke helt og finner en form, men glir på et vis unna. Melankoli og sorg og konflikt skaper språk og refleksjon på en annen måte, kaller på poesi og fortelling, sier Klougart.

– Vil din neste bok bli lykkeligere?

– Det spør min kjæreste meg om også! Jeg er i full gang med å skrive neste bok, lykkelig blir den nok, men også det motsatte. Den er i hvert fall full av kjærlighet. Men det synes jeg jo egentlig stort sett at bøkene mine er. Fulle av begeistring og kjærlighet. Særlig den første kanskje, men også New Forest. På tross av sorgen og alt det vanskelige. Ta for eksempel det gamle ekteparet, hvordan hun passer sin først syke, siden døde, mann. En kjærlighet som rekker ut over livet og helt inn i døden. Det er da vakkert og oppløftende i all sin sørgelighet?

Natur- og menneskesyn

– Litteratur er for meg en måte å tenke på, å tenke sensitivt, nyansert. Jeg ser på litteratur som grunnforskning i hva det vil si å være menneske. Den er et forsøk på at tvinge rasjonell tanke til å spille sammen med andre områder av vår bevissthet – så vi får adgang til det filosofen Baumgarten kaller «sensitiv erfaring». En lekende form for bevissthet, hvor følelser, sanser og rasjonalitet spiller sammen i en rikere og mer kompleks bevissthetsform.

– Hva kan du si om personen F, som hovedpersonen elsker og frykter å miste? At hun elsker ham mer enn han henne, siden hun er så redd for å miste ham?

– Det er en interessant tanke, men jeg vil heller si at det er et kjærlighetsforhold som helt fra begynnelsen av er dominert av at det en gang vil ta slutt. Det er en avskjed som dras ut i det uendelige. Gjennom å undersøke denne lange avskjeden kommer hovedpersonen jeg til syne. Slik oppstår hovedpersonen for seg selv på en måte som umuliggjør forholdet. Samtidig passer de sorgen over avskjeden sammen, omhyggelig som et lite barn, og det binder dem på absurd vis sammen, kan man si.

– Vokste du opp på en gård med flokker av halvville hester, som i boken, og er foreldrene dine i live? Hunden i «New Forest» heter kun M, er det Molly? Og finnes skogen som din siste roman er oppkalt etter?

– Mine foreldre er heldigvis begge i live. Jeg tenkte på hunden min Molly da jeg skrev om hunden M. Og jeg vokste opp på en liten gård. Men vi drev ikke gårdsbruk, foreldrene mine er akademikere, svarer Klougart, og legger til:

– Og ja, jeg hadde hester! Den første fikk jeg da jeg var åtte. Vi hadde vært i England og besøkt skogen New Forest, som absolutt eksisterer, og skogen og hestene hadde gjort et stort inntrykk på meg.

– Hvorfor er skog og hester så viktig for deg?

– Skogen New Forest, fordi jeg har nesten mytologiske erindringer om den, jeg husker det ikke helt, jeg var for ung, men jeg husker i glimt. Noen ganger fordi jeg har blitt fortalt ting, eller sett fotografier. Hesten er også et mytologisk dyr. Og skogen knytter den til bokens hovedtema, som er menneskers forhold til naturen, hvordan vi kan gjenskape et meningsfylt og respektfylt forhold til naturen til tross for en lang tradisjon for at se dualistisk på verden: Altså vi er her, naturen er der borte, har vi innbilt oss. Naturen er noe vi kan bruke som en ressurs, har vi ment. Jeg tror at den globale klimakrisen som vi er kommet i nå, har kunnet utvikle seg av to grunner. For det første fordi vi har glemt at vi selv er natur, rett og slett, og dermed tett knyttet til «naturen der ute». Fordi vi er den. Og den er oss. Og for det andre fordi industrialiseringen og globaliseringen har gjort vårt grunnleggende bånd til naturen abstrakt. Hvis du heller gift i vannet, dør fiskene. Hvis du produserer varer i en annen del av verden og heller giftstoffer ut i en elv, er følgende plutselig uklare, sier Klougart.

Den ekstra dimensjonen

– Boken rommer ingen utspill mot politikere eller industri; alt er holdt inne i hovedpersonens private verden? Romanen kan ikke forveksles med en avisartikkel?

– Jeg har lenge vært opptatt av klimasituasjonen i verden, og anser meg selv for at være et politisk menneske. Men jeg tror på en politisk litteratur som er mer nyansert og som gjennom et poetisk språk undersøker de underliggende strukturene frem for å vise et konkret politisk ståsted, heller enn å fremføre en eksplisitt kritikk av for eksempel kapitalismen. New Forest dreier seg om å oppdage at vi selv er natur, og at også språket vårt har med naturen å gjøre. I hvert fall har det poetiske språket det. Poesien beveger seg i organiske strukturer, poesien og naturen ligner hverandre. I løpet av boken brytes det klassiske skillet mellom menneske og natur ned, sier Klougart. – Hermed oppstår det et rom hvor vi

kan begynne å forstå forutsetningene for hvorfor vi behandler naturen som vi gjør i dag. Og dermed får vi også et mer komplett grunnlag som vi kan bruke til å tenke ut politiske løsninger.

– I boken er det et barn som reiser med sin familie ut i skogen og opplever et omvendt maktforhold. Hvor hestene går fritt omkring, og menneskene må tilpasse seg. I andre passasjer i boken er det motsatt, her er det som vi kjenner det, naturen, hestene som er innhegnet. Hestene har jeg jo skrevet om i flere av bøkene mine. De er mytologiske dyr, overgangs-fenomener, både vill natur og fullstendig prisgitt menneskenes makt. De er underholdning og hobby, men de er kun så spennende for oss fordi det alltid er en rest av vill natur i dem. Selv de mest dresserte hester kan overraske, og kreftene deres er så mye større end våre. Forholdet vil alltid bygge på en form for respekt og tillit, eller manipulasjon om du vil.

– Ett sted i boken har hovedpersonen en drøm om natten, hvor hun drømmer at hestene er brutt ut av innhegningen og har løpt løpsk. Hun våkner og oppdager at hestene faktisk har slitt seg. Drøm og virkelighet flyter over i hverandre. Dét er også en form for utforskning – av drømmen som fenomen, en undersøkelse av hvordan vi lever et parallelt liv i drømmene, hvilken ekstra dimensjon de utgjør i livene våre. Det er jeg meget opptatt av. Drømmene som adgang til en erkjennelse av at vi ikke bare forbundet med naturen, men også med andre mennesker og andre tider, at det finnes noe som man kan kalle det en kollektiv bevissthet. Drømmene representerer, som poesien til dels, en tenkning eller erkjennelsesform som vi har glemt betydningen av i det moderne samfunnet, innenfor et rasjonelt paradigme. Her åpner drømmene også for den mytologiske dimensjonen i tilværelsen, mytologi forstått som hvordan fenomener og fortellinger henger dypt sammen.

– *Det er mye sjalusi i «New Forest», hovedpersonen frykter at F er utro. Som liten pike, kanskje senere også, er hun sjalu på sin søster...*

– Ja, og her har vi med det mytologiske å gjøre på et annet nivå. Myten forstått som en fortelling som har oppnådd karakter av «sannhet», men som ikke er entydig sann. I boken opplever flere av personene å ha arvet

fortellinger og idéer om kjærlighet som kanskje ikke stemmer med det vi opplever i virkeligheten, og det blir et problem for dem. Fortellingene skaper en distanse og en handlingslammelse som kompromitterer de båndene og kjærlighetsforholdene vi har til andre, både i parforhold og i familien. Vi har f.eks. en idé om at kjærligheten tåler alt, utholder alt – en vakker tanke – men hva betyr det? Er disse ordene stivnet i en fortelling, eller er de en norm som kan virke undertrykkende? Virker de slik på hovedpersonen kanskje? Er normen blitt en løgn? For slik er det jo ikke alltid. Vi har en kropp, og kroppen kan lukke seg, det kan sinnet også. Og så er det jo ikke lenger et åpent hjerte, kjærligheten er blitt et monument over kjærlighet. Dette er også noe jeg utforsker i boken. Det forliste kjærlighetsforhold som ruin.

Det poetisk språket

Familieforhold er aldri enkle i Klougarts bøker, her er en typisk passasje: «Foreldre der taler om hvor lykkelig deres børns barndom var afkræver urimelig stor tålmodighed fra deres børn, synes jeg. Deres egen barndom er et stort overbud af ulykke som de gerne tager frem: en velourpose som man kan vende bunden i vejret på og så vælter det ud med knokler og død. (...) Barndommen er virkelig den ondeste tid»

Jeg siterer dette for Klougart, og hun utbryter:

– Barndommen er en meget voldsom tid, livet er for pokker voldsomt! Kjærligheten og ekteskapet også til en viss grad. Vi kan alle sammen velte ut poser med knokler og død. Vi sviker hverandre og klarer ikke å elske hverandre, å holde hjertet åpent. Og vi er hele tiden konfrontert med tapet som muligheten og døden som forutsetning. Det er når vi elsker at vi sterkest merker vår egen dødelighet. Vi opplever den gjennom frykten for at miste den andre. Til en viss grad henter sjalusien sin energi fra dødsangsten, tenker jeg iblant. Angsten for å forsvinne. Hovedpersonen er virkelig redd for å forsvinne, både for mannen F og i absolutt forstand. Å ikke lengre å finnes i bildet.

– *Det er jo tydelig ut fra det du har sagt at du ikke vil definere dine bøker som såkalt «virkelighetslitteratur». Hva tenker du om virkelighetslitteratur som fenomen?*

– Jeg synes debatten stort sett har

Nytt språk. Poesien er ikke interessert i å representere virkeligheten. Poesien skaper gjennom en annen virkelighet ved å skape et nytt språk i språket, mener Klougart.

vært uinteressant. Fra medienes side har det vært en både meget unyansert og farlig debatt – fordi litteraturen behandles som om den var en form for journalistikk, som om man kunne bruke det i en rettssak. Det poetiske språket er ikke et språk som beskriver virkeligheten på en slik direkte en-til-en-måte. Det vet jeg ikke om noe språk kan gjøre, heller ikke det journalistiske språket.

– *Mener du at det ikke finnes noen virkelighetslitteratur, at det kun er et mediefenomen?*

– Nei, det kan jeg ikke si, for det finnes andre forfattere som insisterer på at det er en sjanger, og da får de mene det. Jeg sier bare at et poetisk språk aldri kan bli et direkte avtrykk av virkeligheten. Poesien er ikke interessert i å representere virkeligheten. Poesien skaper gjennom en annen virkelighet ved å skape et nytt språk i språket. Først sekundært kan denne nye virkeligheten si noe om verden utenfor. Derfor må man også lese som en idiot! Man skal gå til en bok uten idéer og holdninger til den verden man skal møte, for man må akseptere at den nettopp er ny. Heri ligger dens omstyrtende potensiale. ►

– *Skriver du dagbøker?*

– Det gjør jeg, men det er ikke sånn at romanene mine er ufiltrede dagbøker, hvis du tror det. Det hender jeg bruker noe jeg har skrevet der, omskrevet. Jeg kommer til å tenke litterært også når jeg skriver dagbøker, så det er en forbindelse mellom dagbøkene og romanene, helt sikkert.

Fjerne minner

– *I første kapittel i New Forest forteller du om en liten pike som går gjennom skogen og tar en bille i hånden og knuser den. Det virker nesten som en egen novelle, om vold og naturens likegyldighet overfor lidelser, og om hjelpeløshet. Er det slik boken begynte for deg da du skrev den?*

– Akkurat det skrev jeg det siste året etter at jeg hadde jobbet med boken en tid. Jeg har skrevet den over tre år. Men da jeg først hadde skrevet det du referer til, om billen, oppdaget jeg at denne historien stod og vibrerte som en tekst som uttrykte noe som er viktig for boken, som den i forveien kretset om, sier Klougart. Hun forteller at hun selv ikke har opplevde billehistorien. Men etter at hun hadde skrevet passasjen, kom hun over et fotografi hos sine foreldre fra den tiden familien besøkte virkelighetens New Forest, da hun var veldig liten. Det forestilte en liten gutt som holdt frem en blåskimrende bille i håndflaten.

– Jeg hadde glemt alt om billen da jeg så bildet, men den må ha vært med meg i bevisstheten, mener hun.

– Når jeg skriver bruker jeg alt jeg har: minner, ubevisste minner kanskje, ting jeg har sett, lest, sett på TV. Det er en mosaikk som jeg flytter på og setter sammen i nye mønstre, slik at motivene kommer frem på nye måter, i nye synsvinkler, som i et kubistisk bilde. Billen var med meg og hadde både en forankring i det stedet jeg skrev om, og i et av bokens motiver, nemlig forholdet mellom menneske og natur, om naturens iboende destruktive kraft, en kraft som også er vår egen destruktive kraft, for vi er jo en del av naturen. En hånd kan åpne seg kjærlig om noe, og den kan knuse det den lukker seg om. Kjærligheten er en balansering av vår omfavnelser, vårt mot til å gi slipp.

– Historien med billen er en helt konkret versjon av dette temaet. Den slags strukturer er det i alt jeg skriver. Det er i høy grad slik jeg organiserer stoffet. Det må være mindre forløp,

motiver, fortellinger, som kommuniserer på kryss og tvers. Slik tar jeg høyde for at litteraturen er en sensitiv måte å erfare på, som både er sanselig og intellektuell, og hvor vi har adgang til alle forskjellige deler av bevisstheten vår på én gang. Klarer man å skape fortellinger som tror på dette, skaper man mer komplekse, større fortellinger om det å være menneske.

– *Du gjør det ikke alltid lett for leserne dine? Du lar mye forbli i halvskyggen, hovedkarakterene har f.eks ikke navn, bare initialer; du har ikke noe man vanligvis vil kalle et plot eller en fortelling; og du skriver langt, særlig den siste boken din...*

– Om jeg er lett å lese eller ikke, kommer an på forventningene, protesterer hun. – Forventningen til hvilken form for forståelse vi snakker om. Romanene mine forteller ofte i veldig klare scener. Men forbindelsen mellom scenene er ikke alltid like tydelig, fordi de ikke nødvendigvis er kronologiske. Ofte, som i New Forest, finnes det tre parallelle historier. Vi følger piken i skogen, den unge kvinnen i 30-årene som kjemper med sitt kjærlighetsforhold, og så følger vi den eldre damen som tar avskjed med mannen sin, faren til barna sine, hun som låser seg inne i huset med ham for at få plass til sin avskjed. Historiene fletter seg inn i hverandre, de blir hverandres barn og mødre. Men mere kryptisk er det ikke! Setningene er klare. Det blir først tungt å lese hvis man ikke aksepterer denne måten å fortelle en historie på.

– *Og så kommer det stadig partier av utrolig skjønnhet, som små prosadikt... Jeg har lest noen av dem høyt for en venninne, og hun var helt betatt...*

– Å, så fint! Hvilke da?

– *Utallige. Her er et eksempel:*

«Og pludselig kan man se hvordan man selv er en ubetydelighet der er foldet ind i den jord og det landskap, der kommer til at stå der til sidst. Bjergene der vil folde alt ind i sig. Alt det der bliver til aske til sidst. Rødder vil vokse op gennem vores kranier, frøene af de blomster vi plukkede og satte på bordet og senere smed ud i hækken, venter på at overtage os. De vil spire gjennom din brystkasse. Blomster man skifter ud på kirkegården, blomsterne ved det.»

Og her:

«Frosten kommer og forbinder alt, alle de levende og alle de døde. Nedfælder alt i en fod af is. Under isens rimede overflade ligger de druknede og venter på foråret. Til foråret skal vi blomstre igjen og skilles som fiender.»

– På mange måter vender jeg den klassiske prosaen på hodet ved å ha en mere lyrisk tilgang til språket og kanskje en mere organisk måte å fortelle historier på. Historiene vokser ut av språket og ikke omvendt, kommenterer Josefine Klougart.

Vil skape lesebevegelse

Ut fra de poetiske bøkene er det ikke åpenbart at hun er typen som også driver forlag. Men for tre år siden startet hun forlaget Gladiator – sammen med tidligere rektor på Forfatterskolen, Hans Otto Jørgensen, og redaktør – og ekskjæreste – Jakob Sandvad. Ikke fordi hun oppfatter seg som noen gründer-type, men fordi hun syntes det var behov for et forlag med en litt annen profil.

– Det var en rekke verk vi gjerne ville gjenutgi og gjøre tilgjengelige for lesere, men som vi ikke kunne få andre til å utgi, forklarer hun.

– Dernest ville vi gjerne skape et mindre, kunstnerisk ambisiøst forlag, hvor der var god tid til grundig utvikling og redigering av manuskripter. Vi ville skape bedre kontrakter for forfatterne og sette en strek for etablerte forlags tradisjon for at forfattere fraskriver seg rettighetene til verkene sine til 70 år etter sin død. Hos oss «låner» forlaget rettighetene i to år. Deretter kan kontrakten med forlaget sies opp hvis forfatteren ønsker det. Dessuten får forfatteren 50 prosent av overskuddet på bøkene sine.

– Og endelig, og det er kanskje det viktigste, ville vi skape et forlag som var mer enn et forlag. Mer som en lesebevegelse, og et sted hvor man som forfatter kan møte andre skrivende og inngå i en samtale om og omkring litteraturen.

Klougart forteller at forlaget også driver skole hvor det undervises i lesing og skrivning. Ikke alle elever ender med å utgi bøker, men alle blir de bedre lesere, mener hun.

– Skolen bidrar til å holde det litterære kretsløpet i gang. I stedet for å klage over at få leser kvalitetslitteratur er Gladiators forfattere med til å utdanne nye gode lesere. ■

Ål fornyer seg

I anledning av at Ål kulturhus får landsdels-scene for dans, blir det også plass til et helt nytt og moderne bibliotek, som vil stå ferdig sommeren 2019.

AV ODD LETNES
REDAKTØR

Det har i flere år vært snakk om å bygge ut biblioteket i Ål innenfor rammene av kulturhuset, forteller biblioteksjef Anne S. Kaslegard. Men det var først da man vedtok å legge landsdels-scenen for dans til Ål kulturhus, at det virkelig åpnet seg for en større fornyelse. Den nye scenen med tilhørende øvingssaler blir et tilbygg til kulturhuset, og det nye biblioteket kommer i toppetasjen mot foajéen og kaféen.

– Det betyr at vi blir langt mer synlige og tilgjengelige for publikum enn i dag. I dag ligger biblioteket til høyre for hovedinngangen til kulturhuset, som en egen forholdsvis lukket avdeling. Når man ser på plantegningen fra den gang kulturhuset ble bygd for 25 år siden, er bibliotek liksom en tarm på siden av huset. Dette kommer av at biblioteket den gangen kom med i planene i siste liten. Man må ha et eget

ærend for å gå inn dit, det er ikke et sted man bare svinger innom. Selv om det har vært fint for biblioteket å være tilknyttet kulturhuset, blir det noe annet å være sentrum i huset.

Møteplass og hjerte

Når biblioteket nå blir liggende i flukt med kafeen, med en stor åpen flate mot publikum, vil det være mye mer fristende å ta en tur innom, selv om man ikke nødvendigvis skal låne eller levere noe, mener Kaslegard. – Biblioteket vil bli tilgjengelig i hele åpningstiden til kulturhuset, altså fra åtte om morgenen til ti om kvelden. Vi satser på å ha betjente tider omtrent som i dag, og så selvbetjening utover dette. Det vil samlet gi et veldig godt bibliotektilbud til folk som bor i Ål.

– Sånn sett legges nå alt til rette for å gjøre biblioteket til en møteplass, og biblioteket vil faktisk oppleves som selve

hertet i huset når du kommer inn hovedinngangen. Vi er inspirert av Aat Vos sine tanker om biblioteket som det tredje stedet, et sted utenfor hjemmet og arbeidsplassen hvor det er fint å være, både alene og sammen med andre.

En annen fordel med å flytte biblioteket er at man da kan bruke dagens biblioteklokaler til kontorer og på den måten samle alle ansatte på huset, som i dag sitter veldig spredt.

– Tanken er at vi skal samarbeide mer på tvers av avdelingene, sier Kaslegard og forteller at det handler om biblioteket, kulturhuset, kulturskolen og Ål utvikling. Etter utbyggingen av huset vil også voksenopplæringen, innvandrer-tjenesten og frivilligsentralen flytte inn under samme tak, og disse er det også naturlig for biblioteket å samarbeide mer med. ■

Biblioteksjef Anne S. Kaslegard.

Med stø kurs mot Bjørvika

Merete Lie har fått det hun kaller en av de mest spennende jobbene kultur-Norge kan by på. Hun er blitt sjef for hovedbiblioteket i Oslo.

AV ODD LETNES
REDAKTØR

Vi kommer ikke unna det helt grunnleggende spørsmålet:

– *Hvorfor søkte du denne jobben?*

– Fordi biblioteket er så viktig og meningsfullt, det er folkeopplysning og demokrati, og ikke minst er det et av de siste stedene i samfunnet hvor innholdet er gratis og hvor du kan være så lenge du vil uten å kjøpe noe eller ha andre spesifikke ærend. I dagens samfunn hvor vi snakker om ekkokamre i sosiale medier og at man først og fremst omgås likesinnede, er det viktig at bibliotekene kan gi kritisk motvekt og at man kan få brynet sine meninger og holdninger ved å møte flere meninger, og sine meningsmotstandere rent fysisk, sier Merete Lie og fortsetter:

– Det er jo en av de meste spennende jobbene som kultur-Norge har å by på. Deichman er en stor institusjon med et stort nedslagsfelt. Som leder for Litteraturhuset i Fredrikstad jobbet jeg jo med noe som tangerte biblioteksektoren, nå skal det bli spennende å gå inn i det feltet for fullt og jobbe med bibliotekenes viktige lavterskeltilbud. Og det

blir selvfølgelig ekstra spennende når vi nå skal flytte inn i et stort og nytt bibliotek i Bjørvika.

– *Ja, hva tenker du at din bakgrunn som leder av Litteraturhuset i Fredrikstad kan bety for denne jobben?*

– Der jobbet jeg blant annet mye med publikumsutvikling, som kanskje kan være noe av det viktigste jeg tar med inn i jobben. Vi startet med et hull i bakken i Fredrikstad og en viss porsjon undring om dette virkelig kunne gå bra. Det viktigste vi gjorde der var å finne et publikum til det nye kulturtilbudet og stadig prøve å nå nye grupper. Disse erfaringene vil jeg ta med til Deichman, og ser det som uhyre viktig hele tiden å forsøke å få flere til å bruke dette fantastiske tilbudet, det gjelder både hovedbiblioteket og lokalbibliotekene.

Sterk økning i besøk

– *Hva er det viktigste du kommer til å gripe tak i?*

– Jeg kommer nå til en institusjon med mye kompetanse og mange flinke medarbeidere, enten det gjelder å utvikle

samlingene, lage arrangement eller publikumsarbeid og formidling. Det blir viktig å skalere dette opp til et større bibliotek, og styrke innholdsdelen av huset og utnytte de nye store arealene for utstillinger og arrangement. Til forskjell fra her på Hammersborg, vil vi også få eksponert mye større deler av samlingen vår ved at nesten alt vil stå framme, mens på Hammersborg står 70 prosent av mediene i magasin. Det blir derfor viktig å lage gode selvbetjeningsløsninger, slik at publikum enkelt finner det de vil ha, eller på den annen side at det blir enkelt å finne kunnskapsrike ansatte, sier Lie og legger noen fakta på bordet:

– Vi forventer to millioner besøkende i året. Det betyr mellom fem og åtte tusen besøkende per dag. Deichman hadde i fjor til sammen 2,6 millioner besøkende på sine 23 biblioteker, dagens hovedbibliotek inkludert. Vi kan altså regne med en nær dobling fra 2020. Dagens hovedbibliotek hadde 290 000 besøkende i 2017. Å gjøre publikum selv i stand til å søke, finne, skape, låne og levere er et viktig premiss, dels for å

RINGEN SLUTTET. Deichman Bjørvika får adressen Anne-Cath. Vestlys plass 1, hovedbiblioteket blir liggende mellom Operagata og Dronning Eufemias gate. Det er bare 650 meter til Rådhusgaten 15, der «Det Deichmanske Bibliothek» åpnet dørene første gang 12. januar 1785.

kunne håndtere mengden mennesker og dels fordi erfaringene viser at folk ønsker å kunne gjøre en del av oppgavene selv.

– *Hva tenker du om at du selv ikke har noen bibliotekfaglig kompetanse?*

– Det er riktig at jeg kommer utenfra, for å si det sånn. Jeg har likevel det jeg vil kalle beslektet erfaring fra mitt yrkesliv og dermed et stort kontaktnett som vil komme godt med. I Telenor og DnB jobbet vi for eksempel mye med å utvikle publikumsvennlige selvbetjeningsløsninger. Jeg er dessuten statsviter og skrev hovedoppgave om Nationaltheatret og den krisen de sto i på 80-tallet, og hvordan de kunne komme ut av den. Men viktigste av alt er at Deichman er en institusjon med stor kompetanse og mange dyktige ansatte, for meg blir det viktig å sørge for å utnytte og utvikle denne kompetansen.

Viktige lokalbibliotek

– *Knut Skansen sa i et intervju høsten 2017 at Deichman da sto foran en omstrukturering hvor man ville bort fra en organisasjon hvor alle skulle gjøre alt, og i stedet spisse kompetansen. Hva har skjedd på dette området?*

– Man har gjort en stor reorganisering og gått bort fra en matriseorganisering og etablert hovedbiblioteket i seksjoner for samlingsutvikling, publikumsarbeid, formidling, og IKT og

logistikk. Dette mener vi vil gjøre oss bedre i stand til å møte framtidens behov og utfordringer.

– *Er det grunn til å frykte at de ressursene som går med til å drifte hovedbiblioteket, vil gå ut over bibliotekene ute i bydelene?*

– Parallelt med byggingen av det nye hovedbiblioteket er allerede flere lokalbibliotek, for eksempel Stovner, Furuset, Tøyen, Majorstua og Røa, rustet opp, og Grünerløkka åpner i ny drakt på nyåret. Samtidig ser vi økning både i besøk og utlån, noe som forteller at attraktive lokalbibliotek er viktige. Jeg tenker at hovedbiblioteket vil være en viktig motor og inspirasjonskilde for utvikling av hele Deichman. Det er ikke meningen at beboere ute i bydelene skal reise inn til Bjørvika for å finne sine bibliotekstjenester, derfor er det viktig å ha velfungerende lokalbibliotek der folk bor. Så de som frykter en nedbygging av lokalbibliotekene, kan pustet lettet ut.

Bibliotek og litteraturhus

– *Ser du noen konflikt mellom Deichman og Litteraturhuset i Oslo?*

– Jeg tenker at forholdet er uproblematisk. Jeg ser fra min tidligere jobb i Fredrikstad at mer avler mer, og at litteraturhuset og biblioteket til sammen har klart å skape et større publikum. Etableringen av litteraturhuset der var også med på å få fart på arrangements- og formidlingsaktivitetene på bibliote-

ket. Jeg tenker at det samme gjelder i Oslo. Begge utfyller og inspirerer hverandre.

– *Hva blir dine suksesskriterier som sjef?*

– Kort fortalt blir det å lytte til organisasjonen og de ansatte, og forstå det som foregår i organisasjonen. Det blir å ta vare på og videreutvikle hele nettverket av bibliotek. Og selvsagt være godt nok forberedt når vi kommer inn i nybygget i Bjørvika, som på mange måter vil gi oss en ny hverdag, sier Merete Lie og avslutter:

– Misforstå meg rett, men for mange hviler det fortsatt litt støv på biblioteket. En viktig oppgave for oss er å børste av dette støvet og vise at biblioteket er en levende og moderne institusjon. ■

Helheten. De som frykter en nedbygging av lokalbibliotekene, kan pustet lettet ut. Vi har tvert imot fokus på hele Deichman.

Politikernes holdning til bibliotek i Ski

– Nå har vi fått vite mye om hva politikere og kommunale ledere i Ski mener om bibliotek. I neste omgang hadde det vært spennende å få vite mer om hva brukerne mener. Her burde være stoff for studenter ved bibliotekarutdanningen, sier biblioteksjef Leikny Wiersholm Egeland.

AV ODD LETNES
REDAKTØR

Egeland var fram til mars 2018 biblioteksjef i Askim i Østfold, og opprinnelig var planen å skrive en masteroppgave om bibliotek og kommunesammenslåing i Indre Østfold. Men så hadde det seg slik at Egeland skiftet jobb og ble i mars 2018 biblioteksjef i Akershuskommunen Ski. Selv om Ski ikke ligger langt fra Askim, visste ikke Egeland så mye om stedet. Hun tenkte da at det å skrive en master om bibliotek med vinkling «hva mener politikerne i Ski om biblioteket», var en fin anledning for å bli bedre kjent med kommunen og finne ut hva politikerne mener om bibliotek. Resultatet ble masteroppgaven, *Folkebibliotekets roller*, ved bibliotekarutdanningen på Oslo Met Storbyuniversitetet, daværende Høgskolen i Oslo og Akershus.

Et viktig bakteppe er at kommune-styret har vedtatt å flytte biblioteket fra kjøpesenteret til et nytt bygg på andre siden av torget, hvor man skal foreta en samlokalisering av videregående skole, kulturskole og bibliotek.

– Jeg tenker at når jeg vet mer om hva politikerne tenker om bibliotek, vil det også være lettere å planlegge det nye biblioteket, og forankre det hos politikerne. De vil jo være viktige samarbeidspartnere for meg framover. Sist, men ikke minst, vil denne kunnskapen også danne et godt utgangspunkt for videre arbeid med kommunens bibliotekstrategi, sier Egeland.

Kvalitative intervjuer

Metoden var individuelle intervjuer med åtte politikere og, en representant for Pensjonistpartiet. Egeland tenkte at individuelle intervjuer ville gi mer ærlige

og nyanserte svar enn likelydende spørreskjemaer. I tillegg snakket hun med et utvalg kommunale ledere, her benyttet hun seg av fokusgruppe-intervju.

– Jeg valgte et møterom på Ski bibliotek som intervjusted. Grunnen til dette var at biblioteket er et offentlig rom, og undersøkelsen omhandlet denne virksomheten og i noen grad også lokalene. Jeg anså det som mulig, og fikk rett i mine antakelser, at noen av respondentene hadde lite kjennskap til bibliotekene fra før. Da burde de se lokalene før intervjuet.

– Da jeg skulle planlegge undersøkelsen opplevdes *fireromsmodellen* som en hensiktsmessig teoretisk modell å ta utgangspunkt i. Modellen har sitt utgangspunkt i forskning på danske bibliotek helt tilbake til 1994. Den har stått sentralt i nordisk bibliotekutvikling siden den ble presentert i en ny versjon i 2010. Modellen skal ikke være et redskap til prioritering, men en modell som angir muligheter. Den kan derfor være nyttig i samtaler om bibliotek, sier Egeland og legger til.

– Biblioteket skal gi brukerne mulighet til selv å oppleve, oppdage, delta og skape, og dette foregår i fire såkalte rom: inspirasjonsrommet, læringsrommet, møterommet og det performative rom. De fire rommene er ikke ment å være fire konkrete, atskilte rom, men fire funksjoner som støtter og samhandler med hverandre. Dette bør få følger for biblioteklokalene, tilbudet, programmer og samarbeidspartnere.

Varierende kunnskap

Masteroppgaven viser at lokalpolitikere

og ledere i Ski i stor grad har sammenfallende holdninger til biblioteket. Det var få politiske skillelinjer. Lederne brukte biblioteket i større grad enn politikerne som benyttet det lite. Politikernes manglede bruk så ikke ut til å påvirke deres synspunkter.

– Alle respondentene hadde et positivt syn på biblioteket, mens lokalpolitikere hadde varierende kjennskap til biblioteket og lite kunnskap om nedfelt partipolitikk på området. Fagfeltet får lite politisk oppmerksomhet. Dette samsvarer med resultater fra andre studier.

– På bakgrunn av undersøkelsen kan vi konkludere med at *kunnskap* fortsatt er en kjerneverdi og grunnpilar, ja, mange hevdet at det er bibliotekets viktigste funksjon. *Møteplassen* ble også ansett som svært viktig, og i større grad enn tidligere. Denne trenden bekreftes både av innhold i nasjonale politiske partiprogram og av tidligere forskning. *Kulturaspektet*, med formidling, er fortsatt gjeldende, men er blitt svekket. Rollen som *performativt* rom var det uenighet om. Noen, og da spesielt ledere, mente at dette er viktig for biblioteket, mens andre hevdet at det er nok andre arenaer som legger til rette for performance.

Flytting og samlokalisering

Vedtak om flytting av biblioteket var først og fremst begrunnet med økonomi, men også et ønske om å skille biblioteket fra det kommersielle storsenteret. Dette var det eneste området i undersøkelsen der det var klare politiske skillelinjer. Byutvikling og samlokalisering med skole og

kulturskole var andre argumenter for flytting. De fleste ønsket at biblioteket skal bli et innbydende signalbygg som kan gi Ski identitet.

Samlokaliseringen var respondentene svært positive til, forteller Egeland, både til sambruk av lokaler og samarbeid på tvers av virksomhetene. utfordringer i forbindelse med sambruk av lokaler, der fylkeskommunen som eier har fortrinnsrett, opptok lederne mer enn politikerne. Det er rimelig å konkludere med at samlokaliseringen, spesielt med en videregående skole, som medfører mange ungdommer, for enkelte brukere kan heve terskelen til biblioteket.

Brukere og ikke-brukere

På tross av at studien gir verdifull informasjon om lederes og politikeres holdninger til Ski bibliotek, sier den ingen ting om hvordan brukere og ikke-brukere ser på biblioteket. Deres synspunkter er viktige for utforming av lokale tjenester og lokaler. Derfor vil det lokalt være hensiktsmessig å forske på disse gruppene og se i hvilken grad deres holdninger til bibliotekets rolle sammenfaller med denne undersøkelsen.

Ski kommune står foran en kommunesammenslåing. I den forbindelse ville det være interessant å forske på hvilke holdninger ulike grupper i Oppegård har til biblioteket. At Oppegård bibliotek er samlokalisert med frivillig-sentral og kulturhuset kan gi andre innspill enn i Ski.

– Forskning på sambruk mellom bibliotek og andre virksomheter vil også være nyttig. Bibliotek er ofte samlokalisert med andre tjenester, og det er lite forskning på området. Det kan også være interessant å forske på politikeres

Viktig kunnskap. Undersøkelsen har gitt meg, som nyansatt biblioteksjef, en mulighet til å bli kjent med ledere og lokalpolitikere som jeg ellers ikke ville fått. Dette nettverket kan benyttes i det videre arbeidet med å fremme biblioteket. Jeg har fått betydelig kunnskap om ledere og politikeres holdninger til biblioteket, ser Leikny Wiersholm Egeland.

holdninger til bibliotek andre steder. Min veileder, professor Ragnar Audunson, har gjennomført to slike undersøkelser i Norge i 2001 og 2005. Ingen har gjennomført en stor undersøkelse på dette etter innføringen av den nye norske bibliotekloven som kom i 2014. Det er stor grunn til å tro at bibliotekene har endret seg, og trolig også politikeres holdninger som en følge av dette.

Møteplass og kunnskap

– Hvis jeg skulle oppsummere, så er det rimelig å konkludere med at biblioteket har stor legitimitet hos både politikere

og ledere, uavhengig av egen bruk av tjenestene. Funnene tyder på at Ski bibliotek bør satse på møteplassen og utnytte potensialet respondentene ser, både som lavintensiv møteplass, og som et sted for offentlige møter og debatt. Grunnpilaren kunnskap må også prioriteres høyt.

– Det er tydelig at biblioteket anses som en viktig institusjon i byen, men at økonomi og byutvikling trumfet bibliotekfaglige hensyn i vedtaket om flytting. Studien knytter biblioteket opp mot langt mer enn det som skjer innenfor veggene. Dette sammenfaller med konklusjoner fra andre studier. ■

DAG OG TID

TIPS ein typisk Dag og Tid-lesar som ikkje les Dag og Tid om Dag og Tid

Send SMS med kodeordet **TYPISK** til **2007** og vent på svarmelding for å tilby tre gratis prøvenummer med automatisk stopp til folk du tror vil ha glede av avisa. Eller sjå www.dagogtid.no/TYPISK

Personlig preg I den nye småbarnsavdelingen ved Nedre Eiker bibliotek lages alt fra grunnen av.

Ny småbarnsavdeling tar form

Ombyggingen av småbarnsavdelingen på Nedre Eiker bibliotek nærmer seg slutten. Fortsatt (12. november) er arealet en byggeplass med verktøy og materialer i et salig rot. Men noe begynner å ta form, blant annet den lille hytta innerst i lokalet.

AV ODD LETNES
REDAKTØR

– Tanken er at den skal være en slags hytte i skogen, sier interiørsnekker Patrick Hill. – Jeg har derfor valgt rustikke materialer og en røff utforming. Her kan barna trekke seg litt tilbake og gjerne ta med bøker inn i hytta.

Ved siden av hytta skal det være en bokkasse – ikke sandkasse, hvor barna bokstavelig talt skal få boltre seg midt i en haug av bøker. Midt i rommet skal det komme et boktre ungene kan få «klatre» i, det skal bli en krok for høytlesning, en

sone for tegning og andre kreative aktiviteter. Midt i rommet vil det også stå et akvarium, som de skal få fra dyrebutikken i Mjøndalen. I tillegg skal foreldrene få sitt eget område hvor de kan lese aviser eller gjøre andre ting mens barna utforsker biblioteket.

Et godt sted å være

– Målet er at avdelingen skal være et sted hvor småbarna og foreldrene kan tilbringe tid sammen eller at foreldrene

kanskje tar en runde i voksenavdelingen, hvis barna klarer å være alene, sier Hill, som nettopp nå har avsluttet et tilsvarende prosjekt ved Øvre Eiker bibliotek i Hokksund. – Avdelingen skal være et sted hvor foreldrene og barna ønsker å komme tilbake til, et sted som fremkaller positive følelser.

Utformingen av avdelingen, inventaret og fargene, er et resultat av Patrick Hills ideer og resultatet av den brukermedvirkningen (se egen ramme) som

Fornøyd duo. - Den største utfordringen med brukermedvirkning, er å bevege seg ut av komfortsonen og å legge forutinntatte antagelser om egen arbeidshverdag vekk. Det er litt ubehagelig, men samtidig gir det spennende resultater, sier biblioteksjef Jørgen Hovde. - Nå får vi en småbarnsavdeling å være stolt av, sier barnebibliotekar Inger Mortensen.

ligger til grunn for utviklingsprosjektet. Ved å bruke en egen interiørsnekker blir alt skreddersydd for Nedre Eiker bibliotek, og man unngår å bli det biblioteksjef Jørgen Hovde kaller et «katalogbibliotek».

Identitet

– Man kan jo få kjøpt mye fin ferdigvare, men vi ønsker å gi avdelingen en helt personlig identitet, som spiller opp mot resultatet av brukermedvirkningen, sier Hovde og forteller at flere kom bort til ham på den store Biblioteklederkonferansen i høst og fortalte at de hadde lest om prosjektet i Bok og Bibliotek (nr 4-2018, s. 19-21).

Hovde er overbevist om at brukermedvirkning er viktig.

– Jeg vet at mange kolleger vil si at man kan håndtere det meste ved hjelp av bare bibliotekfaglig kompetanse, og

at brukermedvirkning er unødvendig. Men biblioteket er til for brukerne, og det er viktig å lytte til brukernes ønsker og behov. Det var for eksempel veldig interessant å få vite at brukerne ser på kjøpesenteret som en konkurrent til biblioteket, sier Hovde og legger til:

– Når man inviterer brukerne inn i et utviklingsprosjekt, er det viktig at de blir hørt og at man forsøker å forstå hva de mener og har behov for. Hvis ikke vil brukerne føle seg lur, og det er ikke bra for en institusjon som biblioteket.

Oppdagelse

Lederen for småbarnsavdelingen, Inger Mortensen, gleder seg til at avdelingen blir ferdig, sannsynligvis før jul.

– Den forrige avdelingen var nokså tilfeldig laget, og gått ut på dato. Nå får vi en småbarnsavdeling å være stolt av. Jeg tenker oppdagelse kan være et viktig

stikkord for avdelingen. Vi vil i stor grad gå bort fra vanlig bibliotekoppstilling av bøkene, men i stedet plassere dem i bokkasser på gulvet. På den måten kan barna selv lete fram bøker de synes virker spennende. De bøkene som egner seg for høytlesing, vil vi likevel ordne mer tradisjonelt i en bokhylle, sier Mortensen og legger til:

– Vi vil også ha en del spill og leker, av typen

lego, men de må foreldrene spørre etter. Dette for å hindre at vi framstår som en slags lekestue. For vi er jo et bibliotek, og rammene rundt aktivitetene må være læring og kultur. ■

Brukermedvirkning

Brukermedvirkning er et viktig stikkord i utviklingsprosjektet. Biblioteket engasjerte derfor konsulentbyrået Innsikteriet til å gjennomføre fokusgruppeintervjuer. Byrået snakket med både foreldre som var bibliotekbrukere og ikke-brukere. Dette fremskaffet mye viktig informasjon om hva slags forventninger småbarnsforeldre hadde til en moderne småbarnsavdeling.

Kriteriet for deltakelse i fokusintervjuene var at man var småbarnsforeldre med barn i alderen 0-6 år. Innbyggere skulle være fra Nedre Eiker, og det var viktig med både kvinner og menn. Den ene gruppen var småbarnsforeldre som bruker biblioteket sammen med småbarna. Den andre gruppen var småbarnsforeldre som ikke bruker eller aldri har benyttet biblioteket med småbarna.

Nasjonalbiblioteket har støttet prosjektet med 350 000 kr.

Spennende. Interiørsnekker Patrick Hill trives med å innrede bibliotek.

«Kjære, vi må snakke om lisenser»

Behandling av lisenser i akademiske bibliotek.

AV MAJA SØRNES OG ULLA OULIE
HANDELSHØYSKOLEN BI

En tidlig morgen på nyåret i 2015 strømmer det på med henvendelser i skranken: «Vi kommer ikke inn i Atekst». Atekst har stengt BIs tilgang og studentene fortviler fordi de trenger Atekst til oppgaven de jobber med. Atekst oppgir unormalt høyt uttak av artikler som årsak for stengingen. Spørsmålene strømmer på – Hva er unormalt? Hva er rammene? Hvordan ser avtalen vår ut? Kan de gjøre det? Kan CERES som forhandlet frem avtalen, hjelpe?

Årsaken til utestengelsen viste seg å være at en PhD-kandidat hadde startet tekstutvinning fra Dagens Næringsliv. 80 000 nedlastinger på få dager fra en kilde definerte Atekst som unormalt. Når støvet hadde lagt seg, var det åpenbart at vi trenger bedre oversikt over avtalene våre. BI har i etterkant opplevd flere brudd med ulike leverandører. Årsakene er like sammensatte og forskjellige som leverandørene er. Det kan være snakk om eiendomsrett til dataene, overbelastning av plattform eller frykt for tyveri. Uansett grunn til brudd har vi innsett to ting: For det første så må vi kommunisere betingelsene til sluttbrukerne våre bedre, og for det andre må vi bruke mer tid på lisensene og hvilke vilkår vi inngår med leverandørene.

Behandling av lisenser i akademiske bibliotek

Lisenser er juridisk bindende dokumenter som blant annet regulerer bruken av en kilde og avtalens varighet. Lisenser gir også beskyttelse for begge parter interesser ved uenighet (Halaychik & Reagan, 2018). Bibliotekene er ofte pålagt å informere om innholdet i lisensene til sluttbrukerne sine. For å kartlegge hvilke informasjonsbehov de ulike gruppene innehar, har vi gjort en analyse av gruppene og deres bruk som innbefatter lisensene.

1. Moderorganisasjonen, biblioteket og innkjøp

- Hva trenger kollegaer i biblioteket av informasjon, spesielt de som jobber med innkjøp?
- Ett digitalt arkiv for oppbevaring, vedlikehold og gjenfinning av lisenser
- Sluttdato, dato for reforhandling og oppsigelsestid
- Vilkår, tilgang etter oppsigelse, access, walk-ins og alumni, tekstutvinning (text and data mining, TDM)
- Må vi også betale Kopinor, når vi via lisensen har betalt for å bruke en ressurs i kompendier? Og hvordan har vi lov til å distribuere disse til våre studenter?
- Levering av metadata til discoverysystem
- Hvordan kan tilgangen til ressursen settes opp? Via web, egen server eller på dedikerte maskiner? Hva med tilgang utenfor campus?

2. Fjernlån

Hos oss er det mange med få rettigheter i Alma som behandler fjernlån. Disse trenger innsyn i lisensbetingelsene uten at de nødvendigvis har tilgang til akkvisisjon i Alma. Hvilke områder peker seg ut som relevante i fjernlåns-sammenheng?

- Rettigheter til kopiering og eventuell mulighet for å sende digitalt
- Er det krav om «sikker sending» via en bestemt programvare?
- Begrensninger i forhold til hvilke land man kan sende til

3. Studenter og PhD-kandidater

- Restriksjoner på antall nedlastinger?
- Er tekstutvinning tillatt og eventuelt på hvilken måte?

4. Faglig ansatte og forskere

- Kan artiklene brukes i kompendier

publiseres i lukkede nettverk som læringsplattformen eller bare lenkes til?

- Kan PDFer legges på læringsplattformen?
- Er det lov å lenke fra –pensumsverktøy som Talis og Leganto?
- Er tekstutvinning tillatt og eventuelt på hvilken måte?
- Er det lov å dele en artikkel med forskere utenfor institusjonen, såkalt «Scholarly sharing»?
- Er det lov å parallellpublisere i institusjonsarkiv, og hva med embargo, utgave av pdf, osv.

Bibliotekene har begrenset med muligheter for å kommunisere med sluttbrukere, og for mye informasjon er en utfordring vi må ta på alvor. Hvor kan biblioteket legge informasjon synlig for sluttbrukerne?

Vårt første krav er at løsningen må være dynamisk og at informasjonen kun legges inn et sted før den distribueres til relevante steder. Biblioteksystemet har denne muligheten gjennom lisensmodulen i Alma og «vis lisenser» funksjonen i Oria. Det andre kravet er at informasjonen vi gjør tilgjengelig i Oria er relevant for studenter, faglige og forskere. Informasjon som er relevant for studentvakter og andre som jobber for eksempel med fjernlån, har vi valgt å gjøre tilgjengelig via rapporter i Analytics som alle med påloggingsrettigheter til vår Alma instans kan se.

BI begynte arbeidet med å legge inn avtaler i Alma sommeren 2016. Det ble mange timer med liten skrift og amerikanske juridiske begreper. I løpet av 2017 hadde vi klart å lese og legge inn alle de 130 lisensene BI har. Til vår forferdelse var da de første ettårige lisensene blitt utdatert. Effektivt vedlikehold er utfordrende, ikke bare for

oss. Lamoureux, en amerikansk ekspert på feltet, sier i et intervju at vedlikehold av lisenser er et mareritt (Collins, 2007, p. 123). Derfor er det iverksatt flere forsøk på effektivisering. I 2004 satte Digital Library Federation (DLF) ned en arbeidsgruppe – Electronic Resource Management Initiative (ERMI). Arbeidsgruppen skulle se på arbeidsflyten av lisenshåndtering i et elektronisk miljø (DLF, 2004). Et av resultatene var en ordliste som utelukkende beskriver forskjellige aspekter ved lisenser. To år senere fulgte forleggerforeningen EDItEur opp med å utvikle ONIX-formatet basert på ERMI dictionary (Carpenter, 2010; Martin, 2014).

«ONIX-PL er et XML format for kommunikasjon av lisensetermer for elektroniske publikasjoner i en strukturert og innholdsrik kodet form, designet for å ivareta interessene til alle berørte parter i livsløpet til en lisens» [forfatterens oversettelse] (EDItEUR, 2009).

Forlagene kan kode sine lisenser slik at de blir maskinlesbare fra start. Det vil lette arbeidet med lisensene fordi vi slipper å dechiffere teksten for å forstå rettighetene og begrensingene.

«Med ONIX-PL vil bibliotekarene og bibliotekbrukerne få termer de kan forstå (fordi de er standardisert) og på et sted de trenger å se dem (fordi de kan bli automatisk overført)» [forfatterens oversettelse] (Pesch & Lamoureux, 2013, p. 242).

Da ExLibris utviklet lisensmodulen i Alma, valgte de å bruke et utvalg av termer fra ERMI dictionary og lage en ONIX-import mulighet. BI ønsket å teste importen og sendte en henvendelse til EBSCO som både er en viktig leverandør, vår agent og medlem av EDItEUR. På spørsmål om de kunne levere lisenser i ONIX-format svarte de: «Ikke på nåværende tidspunkt». Da ONIX-PL ble utviklet i 2006, var ikke biblioteksystemene klare for å ta imot slike filer (Pesch & Lamoureux, 2013). David Martin beskriver dette som en klassisk «høna og egget-situasjon», forlagene tar seg ikke bryet med å kode lisensene fordi ingen kan importere filene, og utviklingen av import skjer ikke fordi det ikke finnes filer (2014). Ifølge Unit - Lisensavtaler og åpen tilgang (tidl. CERES, heretter LÅT) sin

erfaring, er også ONIX-PL i svært liten grad er tatt i bruk fra forlagene som en standard for lisensavtaler (Nilsen, 2018). Unit – BIBSYS (heretter BIBSYS), har sett på ONIX-PL importen i ALMA og den er per i dag ikke god nok. ExLibris har gjort det samme som de gjorde med ERMI, men med et enda tynnere utvalg av termer. ONIX-PL importen ble adressert som en utfordring allerede i 2014 (The License Task Force), og da BI kontaktet lederne for The Alma Licensing Special Interest Group i Eluna, Carter og Morrow, spurte vi blant annet om ONIX-PL-importen. Morrow svarte at importen er noe som må tas opp igjen og at det bør inkluderes i NERS eller Idea Exchange (Morrow, 2018). Det ble også tatt opp som et problem på årets IGeLu i seksjonen om lisenser. Om importen skulle bli utbedret, står vi fortsatt igjen med utfordringen med å få tak i filer. I Storbritannia er det JISC collections som koder sine standardlisenser til sine medlemmer (Martin, 2014) og i 2014 opprettet NISO (the National Information Standards Organization) i USA et prosjekt for å kode sine lisenser i ONIX-PL-format.

Hvis vi ønsker å lette arbeidet med å legge inn, tolke og gjøre lisenser tilgjengelige, tror vi god gammeldags dugnadsånd er veien å gå. BI inviterte BIBSYS og LÅT til et dialogmøte om lisensetermer i juni i år, og vi diskuterte blant annet behovet for ONIX-PL-filer. Vi ser spent frem til oppfølgingen. LÅT registrerer også brukartermer, slik som tekst – og data utvinning, bruk i kompendier og fjernlån i sitt system, Edvarda. Utfra Edvarda kommer det dessverre ikke ONIX-filer, men det finnes en rapportmulighet i Excel. BIBSYS har begynt arbeidet med å se på muligheten for å oppdatere Alma utfra en excelfil. En tilpasning som må gjøres før en eksport fra Edvarda er mulig, er at termene må kunne mappes mot Alma. LÅT vil i løpet av første halvdel av 2019 se på muligheten for å standardisere de lisenstermene som er tatt i bruk i Edvarda, og eventuelt om man skal inkludere flere termer (Nilsen, 2018). Vår mening er at det enkleste er å bruke ERMI som utgangspunkt.

Selv om ERMI er internasjonalt og standardisert, så mangler felt for tekstutvinning. Denne mangelen fulgte med på lasset da ExLibris gjorde sitt utvalg av

termer i 2014. Derfor må «Text and data mining» fortsatt opprettes lokalt. Mapping av termer for å beskrive vilkårene i lisenser krever en felles innsats, både i utvikling og koordinering. I tillegg til muligheten for å importere fra Edvarda til Alma vil et slikt arbeide på sikt være ressursbesparende for flere parter. Hvis vi utvikler et nasjonalt språk basert på ERMI vil det også bidra til en felles forståelse for innholdet i lisensene, noe som igjen er en forutsetning for videre utvikling av arbeidet med lisensavtaler. En økning av termer vil gjøre det mulig å bedre beskrive innholdet i lisensene, og blant annet ta ut rapporter fra Analytics. Det blir enklere, og mulig, for bibliotekene å vise betingelsene i Oria, og hva som må gjøres hvis det «brenner», som å miste tilgang til en viktig ressurs i eksamenstiden.

For at LÅT skal få gode tilbakemeldinger fra fagmiljøet, trengs det styrket oppmerksomhet om saken og et kunnskapsløft. BIBSYS har satt ned en arbeidsgruppe for Akkvisisjon, som blant annet har behandling av lisenser i Alma som fokusområdet. Denne gruppen planlager en workshop i slutten av første kvartal 2019.

Liten skrift, stor glede?

Vi bør alle bry oss om lisensene. Norge har et mål om at «Institusjoner og konsortier som forhandler avtaler med forlag skal sørge for at avtalene fremmer åpen tilgang uten økte total kostnader, og at det er åpenhet om avtalenes betingelser» (Kunnskapsdepartementet, 2017). LÅT er i gang med slike forhandlinger. Og samtidig som dette blir skrevet har Norge signert Plan S. Hvis forhandlingene lykkes og de store forlagene skifter til Open Access, er dessverre ikke lisensarbeidet over. For BI sin del utgjør LÅT-avtalene bare en liten prosentandel av det lisensierte materialet. Derfor vil det fortsatt være nødvendig med bedre rutiner for lisensforvaltning. Både før kontraktsinngåelse og når vi legger lisensene inn i systemet vårt. Målet er å få de beste betingelsene for våre sluttbrukere, samtidig med at vi blir flinkere til å kommunisere vilkårene effektivt til alle brukergruppene våre. ■

Se www.bokogbibliotek.no for fullstendig artikkel med referanser.

Nå skal bibliotekstrategien evalueres

Stor stas. Nasjonalbibliotekar Aslak Sira Myhre mottar strategien fra daværende kulturminister, Thorhild Widvey, 12. august 2015.

I juni i år gikk Nasjonalbiblioteket ut med en pressemelding der overskriften var: Ny besøksrekord for bibliotekene i 2017. Hovedpoenget i pressemeldingen er at bibliotekstatistikken viser at folkebibliotekene aldri har hatt så mange besøkende som i 2017. En ting er å telle antallet besøkende, men hva sier bibliotekstatistikken om hva de besøkende gjør når de er på biblioteket?

AV: SVEIN ARNE TINNESAND
AVDELINGSDIREKTØR, NASJONALBIBLIOTEKET

Den 12. august 2015 la kulturminister Thorhild Widvey og nasjonalbibliotekar Aslak Sira Myhre fram Nasjonal bibliotekstrategi 2015 – 2018. Strategiperioden nærmer seg nå slutten, og arbeidet med og gjennomføringen av strategien skal snart evalueres.

Den nasjonale bibliotekstrategien var et resultat av lengre tids arbeid med mange innspill fra bibliotekene. Ikke minst var det viktig for departementet å sikre en bred forankring i form av en referansegruppe med representanter fra ulike aktører både i biblioteksektoren og blant forfattere og forleggere. Som en del av forarbeidet til strategien ble det også bestilt en større rapport om bruken av E-bøker i bibliotek, utarbeidet av konsultantselskapet Rambøll. Det ble også bestilt en ny «Undersøkelse om bibliotekbruk 2015» fra Statistisk sentralbyrå. Nasjonal bibliotekstrategi var også departementets svar på Kulturutredningen 2014 (Enger-utvalget) og Stortingets vedtak fra mars 2015 i behandlingen av representantforslag om nasjonalt bibliotekløft (vedtak 441 2014-2015), og ikke minst skulle strategien følge opp endringene i Lov om folkebibliotek som trådte i kraft i 2014.

Nasjonalbiblioteket har hatt hovedansvaret for gjennomføringen av strategien. I hele perioden har Nasjonalbiblioteket hatt løpende kontakt med biblioteksektoren om arbeidet med strategien. I starten av strategiperioden opprettet Nasjonalbiblioteket et rådgivende utvalg for å følge opp Nasjonalbibliotekets arbeid. Det strategiske rådet består av 15 medlemmer fra bibliotek over hele landet. Syv av medlemmene er foreslått av henholdsvis fylkesbiblioteksjefkollegiet, Universitets- og høyskolerådets bibliotekutvalg, Storbybibliotekene og Forum for små fagbibliotek. I tillegg er det åtte direkteutnevnte medlemmer.

Strategien var delt i fire hovedkapitler for å vise hvilke områder det skal

arbeides med.

Første del slo fast at Nasjonalbiblioteket skal bli mer aktive i utviklingsarbeidet, ved å koordinere, initiere og igangsette utviklingsprosjekter, og at Nasjonalbiblioteket skal styrke sin funksjon som kompetanse- og ressurs-senter for bibliotekene gjennom rådgivning, kurs, konferanser og annen aktivitet.

Den andre delen konsentrerte seg om prosjekt- og utviklingsmidlene fra Nasjonalbiblioteket. Året før strategien ble lagt fram ble utviklingsmidlene fjernet fra statsbudsjettet. I stedet ble midlene økt fra 28 til 48 millioner kroner og hentet fra overskuddet for Norsk Tipping. Potten ble tredelt. En del ble fordelt til utvikling av felles infrastruktur som omtales i siste del av strategien. Det ble fortsatt brukt midler på generelt utviklingsarbeid i folke- og fagbibliotek. Den store endringen var likevel at folkebibliotekene kunne søke midler til å utvikle bibliotekene i tråd med endringene i biblioteklovens formålsparagraf. For å utvikle bibliotekene som debatt- og litteraturhus har bibliotekene i strategiperioden både kunnet få støtte til mindre tilrettelegging av bibliotekrommet og til å øke antall arrangementer og aktiviteter.

I tredje del, som omtaler digitalt innhold, var det Nasjonalbibliotekets samtaler med forleggerne og andre om tilgang til e-bøker i bibliotek som vakte størst interesse. Kapittelet omtalte også tjenestene med film og dataspill som skulle leveres fra Norsk filminstitutt. I løpet av strategiperioden har Nasjonalbiblioteket fått mandat fra Kulturdepartementet til å samtale med forleggerne om digitale lydbøker.

I siste del av bibliotekstrategien ble statens ansvar for felles infrastruktur beskrevet. Et økt statlig ansvar vil kunne gi bedre bibliotek og frigjøre ressurser lokalt. I strategien ble det slått fast at Nasjonalbiblioteket ville styrke og utvikle fellestjenester slik som felles og frie katalogdata, felles biblioteksøk, og

styrking av depotbiblioteket for å øke statens bidrag i fjernlånet.

Alt i alt beskriver strategien 23 konkrete tiltak som skulle gjennomføres i strategiperioden. I tillegg beskriver strategien 13 tiltak i som ikke er satt opp som egne punkter. På Nasjonalbibliotekets biblioteklederkonferanse den 25. oktober i år fortalte Aslak Sira Myhre at staten hadde eller var i ferd med å levere på alle de 36 punktene som er listet opp i strategien.

Når bibliotekstrategien offisielt avsluttes ved avslutningen av 2018 skal arbeidet evalueres. Den eksterne evalueringen skal gjennomføres av analyseselskapet Advicia på nyåret 2019. I evalueringen skal det undersøkes både hvordan det er jobbet med strategien fra Nasjonalbibliotekets side og hvordan bibliotekene har hatt nytte av strategien, og de skal også forsøke å finne ut om befolkningen har merket endringene i folkebibliotekene som strategien har bidratt til. Samtidig som nåværende bibliotekstrategi evalueres har Kulturdepartementet satt i gang arbeidet med en ny strategi som skal gjelde fra 2020. ■

Litteratur

Nasjonal bibliotekstrategi 2015 – 2018 https://bibliotekutvikling.no/content/uploads/2016/09/nasjonal_bibliotekstrategi_2015-2018.pdf

Utredning om E-bøker og utlån i bibliotek <https://www.regjeringen.no/contentassets/0d8914e29293412dbca9d976bde28732/rapport-om-utlan-av-e-boker-i-folkebibliotek.pdf>

Undersøkelse om bibliotekbruk 2015 <https://www.ssb.no/kultur-og-fritid/artikler-og-publikasjoner/undersokelse-om-bibliotekbruk-2015>

NOU 2013: 4 Kulturutredningen 2014 <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2013-4/id715404/>

Representantforslag om nasjonalt bibliotekløft Dokument 8:79 S (2013-2014), Innst. 175 S (2014-2015) – vedtak 441. <https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Vedtak/Vedtak/Sak/?p=60042>

Samarbeid. – Det historiske skillet mellom fag- og folkebibliotek passer ikke lenger i den digitale verdenen. Vi må samarbeide bedre for å kunne gi like gode tilbud til alle, sier Lars Egeland. Foto: Alf Bergin

Bryt ned bibliotekskillene

– Kan vi tenke oss bibliotek uten prefiks, spør Lars Egeland.

TEKST: KJETIL S. GRØNNESTAD
FRILANSJOURNALIST

Nestlederen i Norsk bibliotekforening, som til daglig er læringssenterdirektør på OsloMets universitetsbibliotek, startet sitt foredrag med dette spørsmålet til deltakerne på bibliotekseminaret «Folkets bibliotek? Samhald og innhald» under årets Kapittel-festival i Stavanger. Han ønsker å viske ut

dagens kulturelle skott mellom fag- og folkebibliotek. Det mener han vil gi brukerne bedre tilbud, og skape bibliotek som er mer tilpasset en digital framtid.

Historisk årsak

Ifølge Egeland er det historiske årsaker til at det er oppstått et skille mellom

fag- og folkebibliotek. I riktig gamle dager, helt tilbake til Middelalderen, var klosterbibliotekene et sted kunnskapen ble lagret, og som kun ble gjort tilgjengelig for de som var verdige. Det betydde at disse gamle «fagbibliotekene» var redskap for makten.

Bakgrunnen for etableringen av folkebibliotekene var en annen. De skul-

le spre kunnskap ut til vanlige folk. Dette var revolusjonerende, for kunnskap er makt. En konsekvens av folkebibliotekene, var maktspredning.

– Når folkebibliotekene snakker om bibliotek, er det folkebibliotekene de mener. Det samme gjelder innenfor fagbibliotekene, og der frykter forresten mange at de skal trekkes ned på nivå med folkebibliotekene, sier Egeland til lett humring i salen.

Samme grunnidé

Selv om fag- og folkebibliotek har ulike røtter, der klosterbibliotekene samlet kunnskap, mens folkebibliotekene spredde kunnskap, er de likevel basert på samme grunnidé: Kunnskap.

Under sitt foredrag, nevnte Egeland det etter hvert klassiske eksempelet med Kodak der ledelsen trodde at forretningsidéen var å selge film, mens det de egentlig solgte var «Kodak-moments». Altså minner. Da digitale kamera overtok markedet, og vanlig film forsvant, kom Kodak ut i alvorlig trøbbel fordi de ikke hadde forstått sin egen forretningsidé.

– Bibliotekene må ikke gå i Kodak-fella, advarer Egeland.

For hensikten med å ha et bibliotek er ikke å låne ut papirbøker. Hensikten er å spre kunnskap og være et senter for folkeopplysning. I nyere tid har folkebibliotekene også fått en rolle som uavhengig møteplass for offentlig samtale og debatt.

– Det som gjelder folkebibliotekene, gjelder i dag også for fagbibliotekene, poengterer Egeland.

Digitalt klaseskille

Digitalisering av litteratur og kunnskap har endret tilværelsen for bibliotekene. Ikke minst gjelder det for fagbibliotekene. Ifølge tall Egeland presenterte, hadde norske universitets- og høyskolebibliotek 1,7 millioner utlån. Samtidig hadde de hele 34,6 millioner nedlastinger.

– Fagbibliotekene er i all hovedsak digitale, sier han.

Digitalisering har sine fordeler. Det er plassbesparende, og det er lett å tilby oppdatert kunnskap. Men det har også sine utfordringer. Ikke minst for de mindre bibliotekene. For mens det er enkelt å fjernlåne ei fysisk papirbok, er det ikke mulig å fjernlåne en digital tilgang. Det betyr at tilbudet av kunnskap vil variere fra bibliotek til bibliotek. Det skyldes at digital tilgang til vitenskapelige tidsskrift er dyre.

– Vi på OsloMet bruker 15 millioner kroner i året på å kjøpe digital tilgang til vitenskapelige tidsskrift. Universitetet i Oslo bruker mye mer, sier han.

Dette har konsekvenser. For uten tilgang til vitenskapelige tidsskrift, er det ikke mulig å forske på like vilkår. Tilgang til kunnskap og informasjon er ikke lik for alle. Mindre bibliotek på mindre steder har ikke råd til å tilby sine innbyggere og studenter samme kunnskap som for eksempel i Oslo.

Denne skjevheten mener Egeland kan løses ved at det etableres ulike former for felles innkjøp av digital tilgang. Han trekker fram Helsebiblioteket som et eksisterende eksempel. Det gir helsepersonell gratis tilgang til fagprosedyrer, oppslagsverk, databaser, tidsskrifter og andre kunnskapsressurser.

Egeland nevner også Lovdata som eksempel på en kunnskapsbase som burde hatt felles innkjøp av digital tilgang. Ifølge vedtektene til Stiftelsen Lovdata, skal Lovdatas drift være selvfinansierende, og Lovdata Pro, som tilbyr et bredt utvalg av over 150 rettskilder, koster derfor penger.

– Det er ingen grunn til at allmennheten ikke skal ha tilgang til proffutgaven av Lovdata som inkluderer domsavsigelsene. Dette kunne vært løst ved et felles innkjøp av tilgang til Lovdata Pro som kunne vært tilgjengelig inne i biblioteklokalene. Så kunne Lovdata tjent penger på advokatene, som aldri ville gidde å gå ned på folkebiblioteket for å sjekke en domsavsigelse, sier Egeland.

Ulikt fra land til land

Mens vi i Norge har en folkebiblioteklov som sier at alle kommuner skal ha et folkebibliotek, har vi ingen tilsvarende lov for fagbibliotek. Situasjonen er ikke den samme i andre land. Egeland trekker fram flere eksempler: Sverige har en felles biblioteklov for fag- og folkebibliotek. I Tyskland går ikke forskjellen mellom fag- og folkebibliotek, men mellom store og små bibliotek. I Danmark er det lansert et forslag om et felles nasjonalt universitetsbibliotek som skal være del av Det Kongelige bibliotek.

– Jeg ble optimist med tanke på at vi kan få fjernet skillet mellom de to biblioteksektorene etter at nasjonalbibliotekar Aslak Sira Myhre, på bibliotekmøtet i Sandefjord, sa at den nye bibliotekstrategien skulle gjelde alle

bibliotek. Likeledes med at kulturminister Trine Skei Grande, på bibliotekmøtet på Lillehammer, sa at hun ønsket seg ulike modeller for bibliotekdrift. Dette kan bidra til å bryte ned de kulturelle barrierene mellom folke- og fagbibliotek, sier han.

Studiesentra i Troms

For brukerne vil bedre samarbeid mellom fag- og folkebibliotek være av det gode. Allerede i dag har mange universitets- og høyskolestudenter sitt lokale folkebibliotek som foretrukket studieplass. Når fag- og folkebibliotekene samarbeider, kan de få en enda bedre studietilværelse.

– I Troms er det samarbeid mellom universitetsbiblioteket i Tromsø og flere mindre folkebibliotek rundt om i fylket. Det betyr at studentene kan sitte på sitt lokale folkebibliotek og få samme tilgang til pensum som de ville hatt hvis de satt på universitetsbiblioteket i Tromsø, sier han.

Universitetsbiblioteket bekrefter at de har slike avtaler med to studiesentra i Troms: Studiesenteret Finnsnes (Lenvik bibliotek) og Nord-Troms Studiesenter (folkebibliotekene i Kvænangen, Nordreisa, Skjervøy, Kåfjord, Lyngen og Storfjord). Avtalen med Studiesenteret Finnsnes ble signert i 2014, mens avtalen for Nord-Troms studiesenter ble signert i 2017.

I hovedtrekk skal Universitetsbiblioteket i Tromsø bidra med opplæring og kompetanseheving av personalet til folkebibliotekene som er med i studiesenterordninga. Universitetsstudentene har tilgang til Universitetsbibliotekets ressurser (e-bøker, tidsskrift, databaser) via VPN når de er utenfor campus. Derfor er det viktig at personalet i folkebibliotekene kan veilede studentene i hvordan de oppretter denne tilgangen. Folkebibliotekene skal også legge forholdene til rette for studentene som ønsker sitt folkebibliotek som studie- sted, og blant annet tilby studie- og grupperom.

Det er slike samarbeid Egeland ønsker mer av.

– Og vi har alle interesse av at skolebibliotekene fungerer. Hos oss på OsloMet, ser vi tydelig hvem som har erfaring med å bruke et godt skolebibliotek og hvem som ikke har det, legger han til. ■

Omorganiserte for å gi enda bedre service

Brukernes behov for bibliotekservice endrer seg. Dermed får vi nye spennende typer oppgaver enn tidligere, og medarbeiderne må ivareta nye funksjoner. Det krever at organisasjonen tilpasser seg. På Universitetsbiblioteket i Stavanger (UBIS) så vi at en ny organisasjon kunne støtte opp om de fremtidige oppgaver som måtte til.

AV HANNE MARIE KNUDSEN, HANDELSHØYSKOLEN BI,
OG GITTE KOLSTRUP, BIBLIOTEKDIREKTØR PÅ UNIVERSITETET I STAVANGER.

Brukenes behov endrer seg

For medarbeidere ved UBIS er det viktig å imøtekomme forskernes og studentenes behov for nye måter å lære og studere på. Vi har de siste tre årene endret den fysiske innredningen på biblioteket, så brukerne får mulighet for å jobbe på ulike måter som passer den enkelte best – i første omgang på bibliotekets største avdeling på Ullandhaug. Den store satsingen på fysisk miljø blir lagt merke til og viser igjen i undersøkelser. «Biblioteket ved Ullandhaug er etter min mening det viktigste stedet ved KE- huset, og de gjør en bra jobb i å utvikle seg kontinuerlig!», sier en student i en spørreundersøkelse (Studentsurvey, august 2017). I en ny rapport¹ om læringsmiljøet på Universitetet fremgår det bl.a., at «Læringsmiljøet på biblioteket fremstår svært vellykket», og Signal Arkitektene konstaterer at biblioteket framstår «åpent og inviterende med enkelt tilgjengelig resepsjon, infoskjerm og plakater. Et av de mest attraktive områder er lesesalsområdet med moderne og smart inventar». Disse uttalelsene er vi selvsagt veldig stolte av.

Behovet for kurs har utviklet seg med nye læringsstøttende programvarer. Som bibliotek ser vi det fortsatt som vår oppgave å undervise og veilede i det vi vanligvis betrakter som bibliotekkurs: kildekritikk/plagiering, søkekurs og referansehandtering EndNote. Vi har også begynt å undervise i studieteknikk, akademisk skriving, referansehandte-

ringsprogrammet Zotero og LaTeX. I tillegg vil vi tidlig i 2019 tilby kurs i Nvivo, SPSS, Gephi og Adobe InDesign.

Samtidig får vi inn nye oppgaver med bibliometriske analyser, publiseringsveiledning i åpne systemer (Open Journal System og Open Monograph Press). Det omfatter hele Open Science-problematikken med veiledning og arbeid med åpne data og datahandteringsplaner. Området med digitale pensumlister banker også på døren, og krever bibliotekets kompetanse.

Skreddersydd organisasjon

Jo, masse nye oppgaver – og vi stiller oss selv spørsmålet: Hvordan får vi tid til alt, og er biblioteket klart for de mange nye oppgavene? Vi besvarte i første omgang spørsmålet med nei, vi var ikke klare. Organisasjonen var for statisk og for lite fleksibel.

Medarbeiderne ga uttrykk for at de var «låst» av mange rutineoppgaver. Det var behov for en organisasjon som kunne romme de nye funksjonene med mer læringsstøtte og forskerstøtte, samt mer utadvendte oppgaver i forbindelse med arrangementer og tilbud til internasjonale studenter. Det var også behov for mer tid til ad hoc-oppgaver og prosjekter. Ønskene til den nye organisasjonen var bl.a. at medarbeiderne gjerne ville arbeide mer tverrfaglig og ha mer tid til prosjekt- og utviklingsarbeid. Enn videre var det også et ønske om å skape en mindre og mer operativ ledergruppe.

Derfor startet vi arbeidet med å lage en ny organisasjon som kunne hjelpe oss. I tillegg har vi søkt om å få bevilget

flere stillinger, noe vi håper å få i 2019.

Resultatet tre år etter at prosessen startet, er en mer smidig og fleksibel organisasjon, lettere i toppen og med hovedfokus på arbeidet som foregår i direkte kontakt med brukerne. Vi endte opp med en modell med tre avdelinger i stedet for de sju vi hadde. Staben ble delt opp i team som jobber en dag i uken i utlånsområdet, hvor vi ivaretar forskjellige oppgaver som skrankeveiledning, innlån, fjernlån, post, e-post, digital bibliotekar (telefon og chatt), arrangementer, utstillinger og aktivitet på sosiale medier. Et team består av 5–6 medarbeidere med ulike styrker og faglig bakgrunn. På den måten blir kunnskap og ferdigheter fordelt jevnere utover, flere blir flinke i mer og ikke minst får brukerne bedre hjelp – uansett hvem de møter.

Strategi først – siden organisasjonsendring

Arbeidet fram mot den nye organisasjonen har foregått med stor grad av medarbeidermedvirkning, og alle endringene har vært knyttet direkte opp mot bibliotekets mål. Det hele startet i 2015 med å utarbeide en ny strategi for UBIS. Alle medarbeidere dro på studietur til Danmark for blant annet å bli inspirert av universitetsbibliotekene i Aarhus. Vi kombinerte det med noen faglige seminardager, hvor det ble «tatt hull» på en fremtidig bibliotekstrategi.

Hanne Marie Knudsen fra Knudsen Syd² ble valgt som ekstern konsulent,

¹ Signal Arkitektene for Statsbygg: Mulighetsstudie for ULS. August 2017.

² www.knudsensyd.dk

Fornøyd med prosjektet. Fra venstre Suvada Veledar, bibliotekdirektør Gitte Kolstrup, og Kjersti Hettervik. FOTO: UiS.

fordi hun i motsetning til mange andre konsulentfirmaer selv har jobbet i bibliotek, kjenner bibliotekverden og har hatt gode resultater med lignende strategi- og organisasjonsprosesser i biblioteker i Danmark.

Det ble hurtig tydelig for alle at strategien med helt nye innsatsområder og prioriteringer krever en helt annen og mer fleksibel organisasjon.

Da strategien var på plass ble det satt ned en styringsgruppe for resten av prosessen. Vi valgte igjen å samarbeide med Hanne Marie Knudsen fra Knudsen Syd som ble tilknyttet som prosesskonsulent og sparringspartner.

Fra starten ble det lagt stor vekt på

medarbeidernes involvering i prosessen. Det ble gjennomført flere opplegg fra andre bibliotek som hadde innført ny organisasjon, for å se deres modeller og diskutere dem. Deretter hadde vi workshops der medarbeiderne bidro med erfaringer og ønsker til det innholdsmessige.

Der ble arbeidet med ulike modeller og samtidig gjennomførte hver enkelt medarbeider en tidsanalyse for å få tydeliggjort hvilke oppgaver den enkelte gjør og hvor mye tid det tar. Vi ville også finne ut om det er noe arbeid som kan gjøres annerledes – eller kanskje helt utelates.

Deretter ble lederstillingene samt

huskoordinatortillingene for hvert spesialbibliotek slått opp. Alle kunne søke på dem – ikke bare de som allerede var ledere. Etter at disse stillingene var besatt, gikk vi videre med stillingene til alle øvrige medarbeidere. Vi hadde en personlig samtale med alle, der de kunne ønske nye oppgaver og fortelle hva de mente vi kunne gjøre bedre i en ny organisasjon.

Vi prøvde så langt som mulig å ta hensyn til de ønsker som var kommet fram i samtalene, men samtidig hadde vi jo en kabal som måtte gå opp med oppgaver, kompetanse, ressurser og andre prioriteringer. Medarbeiderne kunne sette opp ønskede stillinger i

prioritert rekkefølge. Dette ga ikke store problemer – de fleste kunne lett finne seg selv i de stillingene som ble laget.

Proessen har tatt tid, men vi har oppnådd mye av det vi ønsket:

Vi har gått fra en vanlig hierarkisk oppbygd organisasjon til en fleksibel prosjektorganisasjon, som bygger videre på utviklingsarbeidet som allerede var satt i gang i organisasjonen.

Prosjektorganisasjonen tar utgangspunkt i elementene fra en matrisemodell – men tilpasset lokale forhold, faglig forankring og med hensyn til spesialbibliotekenes geografiske spredning. Vi er gått fra å være åtte i ledergruppen til en mer operasjonell ledergruppe på kun fire.

Til slutt gjorde vi en fysisk omrokking av medarbeiderne. Ideen var at medarbeidere med samme oppgaver skulle sitte i nærheten av hverandre. Samtidig jobber alle medarbeiderne på de tre spesialbibliotekene minimum en dag på biblioteket på Ullandhaug, hvor de deltar i møter og prosjekter, og på den måten er med i det store fellesskapet.

Utfordringer og nye muligheter

Organisasjonsendringer handler ikke kun om nye bibliotekoppgaver og nye fysiske arbeidsplasser – men også om følelser. Det er en svær prosess, når man skal endre sine arbeidsoppgaver og kanskje i tillegg skifte kontorplass.

Gjennom individuelle samtaler og frivillige ønsker har vi arbeidet med å skape nye funksjoner for medarbeiderne og nye spennende stillinger med et innhold som krever kompetanse innen både prosjektledelse og økonomistyring.

Vår omorganisering har gitt meg mulighet for å utvikle meg selv, få større utfordringer og ansvar, lede på et høyere nivå, større medvirkning og påvirkning på bibliotekets strategiske utvikling. Det er også kjekt å se at ansvar er mer fordelt ut i organisasjonen vår nå, og at flere får muligheter til å utvikle seg! (sitat fra en medarbeider)

Underveis i prosessen har vi også prioritert å gjennomføre et intensivt utdanningsforløp for samtlige medarbeidere i teamsamarbeid. På en studietur til Bosnia for samtlige bibliotekkolleger har vi kombinert faglig læring og gode opplevelser. Dette intensive forløpet over fem dager i teamsamarbeid og

prosjektledelse, ga sats for det fremtidige arbeidet i nye team på tvers i organisasjonen.

Nå jobber jeg på en helt ny måte med nye «mønstre» sammen med mange kjekke kollegaer som står på i en travel hverdag. Vi har vært mange som må lære oss mye nytt samtidig. Det har vært givende, sammensveide og inspirerende etter mange år i arbeidslivet for meg. En omorganisering har ført til at vi MÅ å se på oppgaver på en ny måte og velge nye veier, og jeg har erfart at det er viktig at både jeg og mine kollegaer holder oss i flyt, i bevegelse. Jeg er sikker på at dette kommer brukene våre til gode!! (sitat fra en medarbeider)

Evaluering og justering etter et år

Etter et år hadde vi evalueringsseminar og tok frem alt som var bra og mindre bra, og som trengte justering.

Spesielt var det mange som hadde innspill til team i publikumsarbeidet. Noen medarbeidere synes det var godt å få tid til annet og mer utviklende arbeid enn å sitte med innlån og fjernlån alle dagene, og var derfor veldig tilfreds med at dette arbeidet er fordelt på flere hender. Andre synes det var hardt å lære innlån/fjernlån i Alma, og mente at denne oppgaven burde spesialiseres, så ikke alle trengte å kunne det. Flere synes at det var mye å være en hel dag på team og at andre oppgaver måtte tilsidesettes for å delta i teamet.

Organisasjonen var heller ikke uten utfordringer. På spesialbibliotekene har man ikke lenger en leder, men en koordinator uten lederansvar, og det gir til tider trege beslutningsprosesser.

Vi skulle lage undervisningsteam, men har ikke nådd det ennå fordi det tok lenger tid å lære de mange oppgavene i publikumsteamene.

Kommunikasjon var som alltid et tema: noen ønsket mer effektive møter, mens andre synes de fikk for lite informasjon og ønsket mer informasjon fra ledelsen.

Hva har vi så endret på?

Etter evalueringsrunden har vi gjort noen endringer. Vi har endret teamdagen til to halve dager, så man får mer fleksibilitet til å gjøre sine øvrige oppgaver. Vi har gått vekk fra prinsippet om at alle i teamene skulle kunne alt, men i stedet kunne spesialisere seg mer innen de ulike oppgavene som ivaretas i teamet.

Vi har endret på møtestrukturen, og har laget et prosjektområde hvor vi vil jobbe med nye møteformer. Tavlemøter er en møteform vi vil bruke for å holde effektive møter uten lange sakslister og referater. Vi har også hatt flere skypemøter, og begynner å bli gode på det også.

Vi har mer fokus på rasjonalisering av arbeidsoppgaver i organisasjonen, og har flere prosjekter hvor vi endrer på byråkratiske arbeidsganger for å frigjøre tid.

Vi ønsker å fortsette den veien vi har begynt på, og tror organisasjonen vil utvikle seg til å bli enda bedre. Vi vil fortsette med å tilpasse og endre organisasjonen til de fremtidige behov og oppgaver som vi får på biblioteket. ■

Gitte Kolstrup, forfatter av artikkelen er Bibliotekdirektør for Universitetsbiblioteket i Stavanger fra 1. januar 2014. Tidligere Det Kongelige Bibliotek i København, Universitetsbiblioteket på Nord Universitet og Statsbiblioteket i Århus.

Hanne Marie Knudsen forfatter av artikkelen er sjefskonsulent og direktør i Knudsen Syd. www.knudsensyd.dk og [Linked In profil](#). Er utdannet bibliotekar og journalist og har bred kommunal erfaring, bl.a. en årrekke som kultursjef i Silkeborg Kommune. Hanne Marie er en erfaren prosesskonsulent og utfører strategi- og utviklingsprosesser, organisasjonsutvikling og samarbeid på tvers av tradisjonelle grenser, spesielt innen bibliotekområdet.

Universitetsbiblioteket i Stavanger har fire betjeningssteder: Det største biblioteket på Campus Ullandhaug og tre spesialbibliotek på Arkeologisk Museum, Fakultet for utøvende kunsthøgskole, samt medisinsk bibliotek på Stavanger universitetssjukehus. 40 faste medarbeidere, 15 studentassistenter

Fornøyde brukere. Programansvarlig på Fubiak, Helene Heger Voldner forteller at brukerne er fornøyd med meråpent. Foto: Britt Krogsvold Andersen

Vil ha mer meråpent

Det er flere og flere brukere som benytter seg av meråpent bibliotek i Oslo, og viser at de ønsker å oppsøke biblioteket utenom de ordinære åpningstidene. Innen 2020 er planen at alle bibliotekene i Oslo skal bli meråpne. Og søndag er den dagen i uken der bibliotekene blir mest besøkt.

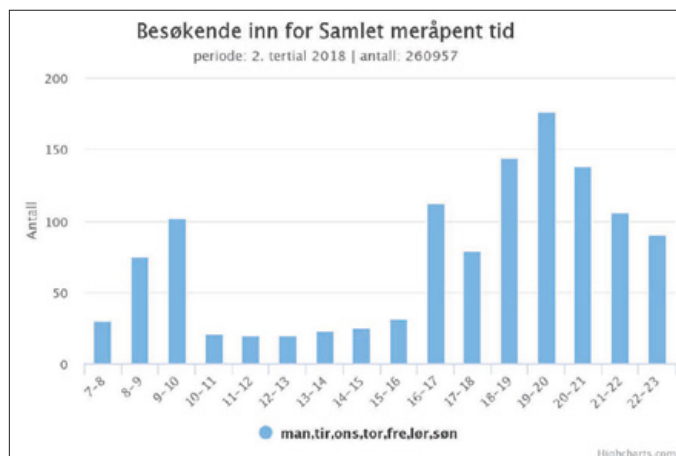
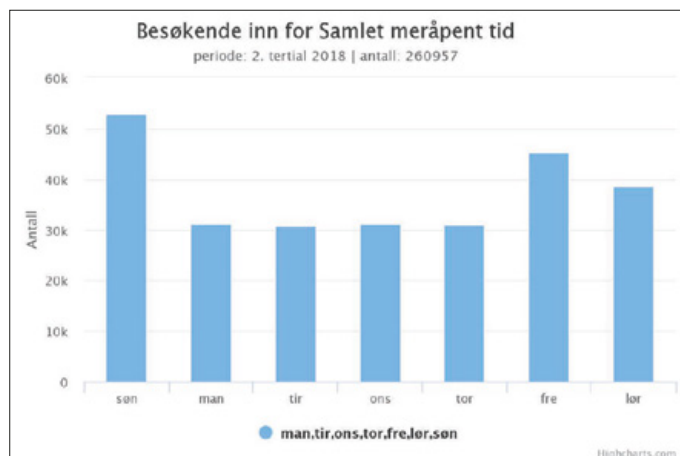
AV CAROLINE M. SVENSEN
JOURNALIST

1 juni 2015 ble Majorstua bibliotek den førte avdelingen som begynte med meråpent, og et år senere i 2016 ble Furuset bibliotek og aktivitets- hus meråpent og kunne dermed være et sted hvor alle som ønsket kunne oppholde seg. Huset er en samorganisering av bibliotek, frivilligsentral og bibliotek. Det jobber barne- og

ungdomsarbeidere her hver dag, siden lokalene også blant annet huser en ungdomsklubb.

Bok og Bibliotek tok turen til Furuset bibliotek og aktivitetshus, eller Fubiak, som det også kalles – det er en av de mest besøkte meråpent-avdelingene i Oslo – for å høre mer om erfaringene med meråpent.

– Meråpent er en kjempestor tillitserklæring til lokalmiljøet, sier Helene Heger Voldner, programansvarlig på Fubiak. Hun forteller at da Fubiak ble meråpent i mars 2016 var det mange som var skeptiske til om meråpent ville innebære et for høyt støynivå eller om det i det hele tatt ville gå å la lokalene være åpne når de ansatte har gått hjem. ►

Over tre år etter at meråpent startet i Oslo viser tallene at det er Majorstua, Furuset og Stovner som er mest besøkt av de åtte avdelingene i Oslo som hittil er meråpne. Tall fra 1. januar til 30. september 2018 viser at 12 prosent av andelen totalbesøk på 248.050 i denne perioden skjedde i den meråpne tiden. Furuset bibliotek og aktivitetshus (Fubiak) hadde et totalbesøk på 241.841 personer, og der 11,7 prosent av totalbesøkene skjedde mens det var meråpent. Tallene for Stovner viser 244.127 besøkende, av dette benyttet 11,8 prosent seg av meråpent.

Tallene viser ellers at søndag er den mest populære dagen for meråpent, mens det i ukedagene er fredag som er mest populær. Tallene viser at i september foregikk 20 prosent av besøket når biblioteket hadde meråpent tilbud. Fortsetter denne trenden ut året ender Deichman på 450 000 besøk når det er meråpent tilbud.

Fra å ha svært mange besøkende til meråpent da tilbudet var nytt for to år siden, har tilbudet nå stabilisert og det er i snitt 1200-1300 besøkende hver dag i meråpent tid (altså mellom 7 og 23), og 3-400 av disse er i ubetjent tid, opplyser Heger Voldner.

Populært

Fasiten to år etter åpningen viser altså at meråpent har gått veldig bra, og blitt svært populært mottatt av hele befolkningen på Furuset. Fubiak har et nært samarbeid med lokalmiljøet og det har vært en veldig god dialog med det lokale politiet og bydelen for øvrig.

– Vi ser at tallene har stabilisert seg. I begynnelsen var veldig mange innom for å teste dette ut, men nå ser det ut til å ha blitt en vane for mange. Det er en del organisasjoner som er tilstede i lokalene og det er mange faste ting som skjer, så nå opplever vi at tilbudet har satt seg, sier hun. Det er for eksempel ungdomsklubb tre ganger i uken. Fubiak har etter hvert blitt et populært oppholdssted for ungdom der de kan bli med på fritidsaktiviteter, spille med andre ungdommer, gjøre lekser eller møte venner. Siden mange innbyggere på Furuset bor trangt har Fubiak også blitt et kjærkomment sted for familier og oppholde seg, og et sted der man kan treffe venner.

– Meråpent har gått bedre enn fryktet, mye fordi vi har jobbet forebyggende ved å sette inn trivselsvakter i perioder hvor det er uro i ungdomsmiljøet i Oslo, sier Helene Heger Voldner.

Trivselsvaktene er ansatte som kjenner ungdommene godt og som har kompetanse i konflikthåndtering og megling. I motsetning til mange av de meråpne Deichman-avdelingene benytter ikke Fubiak vektere.

– Ordningen med trivselsvakter fungerer godt fordi trivselsvaktene kjenner ungdommene godt, og er gode støttespillere, forklarer hun.

Brukes mye av ungdom

Ungdom fra hele Oslo bruker Fubiak siden tilbudet er ganske unikt og ungdom i Oslo er svært mobile. Dessuten ligger Fubiak rett ved t-banestasjonen på Furuset og det er derfor veldig enkelt å komme seg dit.

– Hvis det oppstår små ting kan de løses av trivselsvakter som gjerne kjenner ungdommene som er der, sier Heger Voldner. I likhet med mange av de andre meråpent-avdelingene rundt om i Oslo er det også vektere innom i den meråpne tiden, men de er der kun for å ta en runde i løpet av kvelden, og er ikke tilstede hele tiden.

Helene Heger Voldner forteller at bemanningen på trivselsvaktene varierer etter behov. Hun opplyser at ordningen med trivselsvakter har vist seg å være svært god, det virker forebyggende at de er der og Fubiak er med på å virke forebyggende i lokalmiljøet.

Ifølge Heger Voldner forteller at det varierer litt hvem som kommer i den meråpne tiden, ut i fra hvilken tid det er på dagen.

– Vi ser for eksempel at det er veldig

Et meråpent bibliotek er et bibliotek som kan benyttes også utenom bemannet åpningstid.

Hvis bibliotekkortet er blitt oppgradert til et nøkkelkort, har du tilgang til biblioteket fra klokken 07:00 til klokken 23:00 hver eneste dag, hele året.

Du bruker kortet ditt og PIN-koden din for å låse opp døra når du skal inn.

Kilde: Deichman

mange studenter som sitter og leser på morgen her før vi åpner, det er mange familier her i helgene, og det er mange voksne som kommer innom på vei hjem fra jobb en kort tur for å hente noe eller levere en bok, sier hun. Mange ungdommer bruker også Fubiak når de skal gjøre lekser eller har gruppearbeid. Heger Voldner bekrefter statistikken som viser at det er flest besøkende til meråpent på søndager.

– Da er det jo også generelt mindre steder som er åpne og ikke så mange tilbud ellers, påpeker hun. Ifølge Helene Heger Voldner tyder tilbakemeldingene de får på at brukerne er veldig fornøyd med meråpent.

– Men vi jobber hele tiden med brukernes forventningsavklaringer, siden dette er både et bibliotek og aktivitetshus og dermed har mange ulike brukere, avslutter hun. ►

Alle aldersgrupper er innom

Ramin Moradi har jobbet som trivselsvakt på Fubiak i et år, og er vant til å håndtere de ulike situasjonene som kan oppstå i meråpent-tiden.

– Alle aldersgruppene kommer jo innom og mange vil gjerne ha det sosialt og møte andre. Det er spesielt en del ungdommer som bruker ungdomsklubben når det er meråpent, og jeg opplever at jeg har et veldig godt forhold til ungdommene, for det er ofte de samme som kommer, sier han. Moradi er selv utdannet barne- og ungdomsarbeider.

– Jeg kjenner ungdommene veldig godt, og vet hvordan jeg skal møte dem, sier han. Selv bor han i lokalmiljøet og kjenner derfor også bydelen godt. Han påpeker at det ikke kun er ungdommer som bruker meråpent og som trivselsvakt, må han være tilstede for alle.

– Du må være forberedt på å møte på hvem som helst i den meråpne tiden, så det er greit at det ofte er to trivselsvakter som er på vakt sammen, sier han.

Aldri vært noe alvorlig På det året Moradi har jobbet som trivselsvakt har det aldri oppstått en alvorlig situasjon. Brukerne er klar over at det utstyret som er i aktivitetshuset er veldig dyrt.

– De som er her mye kjenner til dette, og vet også at vi har kameraer i lokalet som kan fange opp hvis noe skjer, sier han.

Ramin Moradi har inntrykk av at meråpent blir mest brukt på fredagene i ukedagene. Dette bekrefter også tallene som viser at fredag er den mest populære dagen for meråpent i ukedagene. Han syns det ser ut som meråpent-tilbudet blir mindre brukt om sommeren, men at det på vinterstid er mange som trekker inn til biblioteket.

Noe som kan være en utfordring i den meråpne tiden er at det gjerne blir et høyere støynivå fordi mange ungdommer er samlet og det generelt kan være mange mennesker i lokalene.

– Vi takler litt lyd, men det går en

grense, forteller han. For at ungdommene som vil skal kunne jobbe er stillerommene åpne når det er meråpent, men ungdomsrommene er i utgangspunktet stengt, hvis ikke de brukes til andre aktiviteter. Ellers må rommene åpnes spesielt hvis ungdommene vil oppholde seg der. Slik blir det lettere for trivselsvaktene og kunne følge med på det som skjer.

– Jeg må kunne vite at den personen jeg åpner dørene for er noen jeg kan stole på, sier Moradi.

Ramin Moradi opplever at meråpent-tilbudet er veldig populært og tror selv det ofte er mer enn 300 brukere som kommer innom i løpet av en økt, men ønsker at flere kommer innom i den meråpne tiden.

– Jeg håper meråpent tilbudet blir brukt, enda mer enn nå, sier Ramin Moradi.

Fortsatt fint med meråpent

Tomas Ceesay er ferdig på skolen, og nesten ferdig med ungdomstiden, men han benytter seg fortsatt av meråpent for å treffe venner.

– Jeg bruker meråpent når alt annet er stengt som et sted der jeg kan treffe vennene mine. Det er et fint treffsted, spesielt er det sosialt her på søndager, sier Ceesay. Han forteller at alle aldre er samlet her. Siden han nå er ferdig med skolen og er i jobb, bruker ikke Ceesay lenger meråpent på faste dager. – Hvis gutta er her, så kommer jeg, sier han.

Flere stillerom Det eneste han peker på som kanskje kunne forbedres i meråpent-tiden er at det var et større skille mellom første og andre etasje i bygget slik at de som ønsket å oppholde seg der for å treffe andre og snakke sammen kan gå opp.

– Det burde vært flere stilleavdelinger nede, mener han.

Tomas Ceesay er oppvokst på Furuset og husker godt det gamle biblioteket.

Tomas Ceesay (t.v.) og trivselsvakt Ramin Moradi spiller gjerne et parti sjakk på Fubiak. Foto: Britt Krogs vold Andersen

– Biblioteket som var her før var mye mindre og lå i lokalene ved siden av, sier han.

Selv låner ikke Ceesay bøker når han er innom meråpent.

– Nå bruker jeg å være her for å slappe av, selv om jeg nok var her mye mer før. Jeg ser også at det er veldig populært blant ungdom, avslutter han. ■

I dag er følgende bibliotek i Oslo meråpne:

Bjerke
Bøler
Furuset
Lambertseter
Majorstuen
Røa
Stovner
Tøyen

Kilde: Deichman

Madame forfører, forundrer – og iblant – skremmer

– Jeg leter etter en forbindelse mellom det enkelt mennesket og verdenshistorien. Men jeg leter også etter – det er et spor som går igjennom hele mitt verk – forbindelsen mellom forelskelsen og revolusjonen, mellom kjærligheten og stabiliteten i samfunnet, sier Madame Nielsen.

AV NINA KRAFT
FRILANSJOURNALIST

– Jeg har noen forskjellige spor i mitt verk. Det ene er forbindelsen mellom det lille mennesket og verdenshistorien, det andre er kjærlighetens paralleller til verdenshistorien – at det som skjer mellom to mennesker kan ha paralleller til det som skjer i verdenshistorien, forteller Madame.

Det danske forfatter-fenomenet som kaller seg Madame Nielsen, tidligere kjent som Claus Beck-Nielsen, deretter Nielsen, så «navnløs», skriver en romantrilogi om kjærlighet, forteller hun meg. Men akkurat nå har hun gitt ut det hun kaller en grøsser, med tittelen «The Monster». Den kommer på norsk på nyåret.

– Med «The Monster» har jeg ønsket å bevege meg inn i det ukjente, å følge mine egne fascinasjoner og redsler. Det uhyggelige. Den er jo uhyggelig på mange måter også, ikke sant? New York er kanskje den byen i verden som i høyeste grad er en myte, og som alle kjenner når de kommer dit. Når man kommer til New York, vandrer man inn i det man har sett på film. Og byen forsøker selv å leve opp til sin egen myte, og det kan den selvfølgelig ikke, sier Madame Nielsen.

– Jeg er fascinert over at jeg har skrevet en grøsser. Jeg har skrevet noe som er forførende, men samtidig uhyggelig, og det hadde jeg aldri gjort før. Det er også mye eufori i boken. Vanvidd. «The Monster» er en slags Raskolnikov. Den har noe av den euforien som ligger i Dostojevskijs Raskolnikov. Besettelsen. Manien.

– Det er en ganske mørk reise, som om du har en fascinasjon for et USA som står for noe annet enn eller det motsatte av Europa? Du kritiserer USA en god del?

– Ja ja. Man skal kritisere alt.

– Men ikke kritisere USA spesielt?

– Jeg har en stor fascinasjon og kjærlighet til New York, jeg elsker New York. Jeg forsøker å være nådesløs overfor alle, også meg selv..

De store pasjonene og verdenshistorien

Madame Nielsen understreker at «The Monster» er et unntak. Hovedsporet – under dette forfatternavnet – er å utforske kjærligheten i en romantrilogi: «Den endeløse sommeren», «Det høyeste vesen» og en tredje som ennå er uskrevet.

– I forelskelsen ligger det en like stor kraft som i verdenshistorien. Den minner om revolusjonære tilstander. Forelskelsen er et brudd i tiden, den bringer tiden til opphør på samme måte som en revolusjon bringer historien til opphør, sier hun.

– Mennesker kan ikke bære kraften som ligger i forelskelsen. Den er nødt til å transformere seg til kjærlighet og bli rolig. Man blir nødt til å vende tilbake til hverdagen igjen, ellers destruerer den menneskene. På samme måte er det med revolusjonen i et samfunn. Man kan ikke ha den permanente revolusjon. Man er nødt til å finne en hverdag, en måte å få et samfunn til å fungere, også det kjedelige, mener den danske forfatteren.

Død og begravet

Hennes eget liv virker langt fra kjedelig, og er godt dokumentert i danske aviser over flere tiår. Forfatteren, som ble født i 1963, droppet fra 2000 både fornavnet og det karakteristiske Beck og ble til en anonym Nielsen – en ukjent, venneløs

og hjemløs mann som levde fra hånd til munn. Da en papirløs person dukket opp i avisredaksjoner og offentlige kontorer i 2000 og 2001 tilsynelatende uten å kunne gjøre rede for hvem han var, skapte det store oppslag (som «Hvem er jeg?», Ekstra Bladet, 5. januar 2001.) Men uten identitet var umulig å gi ham noen form for sosialhjelp eller andre offentlige midler.

En periode bodde personen ifølge danske medier i leiligheten til semiotikk-professoren Per Aage Brandt, som var på reise i USA. Han brukte Brandts klær, svarte på brevene og emailene hans og forsøkte ifølge danske medier å tenke og leve som Brandt.

I 2001 erklærte forfatteren like godt Claus Beck-Nielsen for død, og året etter utkom boken «Selvudslettelse». Samme år grunnla han Das Beckwerk, med tydelig referanse til Warhols The Factory. Da han i 2003 anonymt utga boken «Claus Beck-Nielsen (1963-2001). En biografi» beskrev den navnløse forfatteren hovedpersonens liv utenifra, som om han kun hadde tilgang på offentlige papirer og aviser og ikke kjente hovedpersonens tanker og følelser.

Dette forhindret ikke «Nielsen» sammen med en «Rasmussen» å reise rundt i Midtøsten og USA i 2004. De hadde med seg en kasse de kalte «Demokratiet». Selvsagt ble det til bok også («Selvmordsaksjonen»). I 2009 ble Nielsen anklaget av sin medreisende Thomas Skade-Rasmussen Strøbeck, for å ha brukt private opplysninger uten samtykke. Domstolen ga Nielsen medhold, og begrunnet det med at Rasmussen-figuren i boken er en romanskikkelse.

I oktober 2010 lå en svært naturtro

silikondukke ved navn Claus Beck-Nielsen på offentlig dødsleie, så gikk det det liktog til Assistens kirkegård hvor figuren ble begravd. Avdøde, hans kone og barn gikk bak kisten sammen med noen hundre sørgende. Et begravelsebyrå arrangerte seremonien, og pastor Erik Bock forrettet.

Den tidligere Claus Beck-Nielsen tok en stund navnet som sto på døren i sin nye leilighet, Helge Bille, en mann som hadde vært død i 15 år. Og fra 2012 begynte han å kalle seg, og signere bøkene sine, «Madame Nielsen».

Warhol og andre monstre

Jeg møter Madame i Tranquebar, en bokhandel i København. Hun sklir inn i lokalet nokså ubemerket, veksler noen vennlige ord med de ansatte, og nærmer seg mitt bord. Hun er svært tynn og virker mindre enn sine 1,80 meter, diskret sminket og med velstelt hår i en slags pasjefrisyre uten pannelugg. Antrekket består av en smårutet brun bukse, hvit bluse og blå strikkejakke, Madame har en viss naturlig eleganse. Hun setter seg ned, holder bena pent sammen; hun tar ikke opp ekstra plass og breier seg ikke fysisk. Stemmen er dyp, men uten utpregede maskuline kvaliteter. Hun smiler mye.

Jeg spør henne om hun bor i nærheten, men nei, hun jobber mye i utlandet og bor fast ingen steder, og hun snakker en seks-syv språk. «The Monster» skrev hun på et slott i Skottland. Jeg lurte på hvem monsteret i tittelen henspeiler på.

– Er monsteret hovedpersonen, New York, eller Andy Warhol, en gjennomgangsfigur som «han» hele tiden refererer seg til?

– Det er opp til leseren. Men det er et sted hvor det faktisk står noe om det, der han er på besøk hos Susan Sontag.

– Er det dette du mener: «Han tenker at hun ikke lenger er et monster, som Willem» – her referer du til skuespilleren Willem Dafoe – «det vil si Jesus og ham selv.» Er alle monstre?

– Nei, han nevner de fire der, altså Susan Sontag og de tre andre. Man skal ha et visst format. Det er kun fenomener og mennesker av et stort format som kan være et monster.

– Da du levde under identiteten Helge Bille, hadde du et pass med et bilde hvor du så ut som Andy Warhol?

– Det er et bilde av Andy Warhol, som er endret bitte lite grann.

– Men da du reiste oppover i Europa som «Madame» for å følge flyktningstrømmen i Europa i 2015, sto det da «Madame Nielsen» i passet, eller hva stod det?

– Det kan jeg ikke rope. Jeg har skrevet under en kontrakt på det.

– Hvem har du skrevet kontrakt med?

– Det kan jeg ikke si. Det står også i kontrakten.

Dømmer ikke

– Du skrev boken «Invasjonen» fordi denne demografiske endringen er en av de store tingene i vår tid, mente du, så du måtte selv ned for forstå hva som egentlig skjer...

– Igjen er det dette med forbindelsen mellom det lille mennesket og verdenshistorien. Jeg må finne min egen måte for å handle i verdenshistorien.

– Men det du oppdager er ikke de store fine og flotte deklarasjonene om at sånn og sånn er det?

– Det er de små detaljene. Men de beste og største romaner er jo også de små tingene, små detaljer.

– I «Invasjonen» sier du at man ikke kan stige ned i samme elv to ganger, du siterer vel Heraklit. Den amerikanske nyjournalistikken fra 60- og 70-tallet, for eksempel Joan Didion, gikk også på at man ikke kan si at «sånn og sånn er det». Man kan kun si hva man selv opplever, man kan som journalist kun rapportere om enkelte detaljer, ikke trekke generelle konklusjoner om verden, mente denne retningen – for det er umulig å være objektiv. ...

– Ja, det er det jeg gjør! Min måte å gjøre de tingene på er i familie med Joan Didion. Hun er et godt eksempel, et høykvalitets-eksempel. Men jeg har min helt egen europeiske Madame-måte å gjøre det på, sier Madame (hun kaller seg «Madame» selv – og bruker konsekvent «hun»).

– Hvis man ikke først og fremst er vidt åpen, så kommer man med sine fordommer. Det gjelder å se verden så fordomsfritt som mulig. Og menneskene.

– Madame er ærlig og legger ikke skjul på at en del av de unge flyktningene hun møter på sin vei – fra Syria for eksempel – ikke er flyktninger, men økonomiske migranter?

– Det var en som skrev et akademisk arbeide om «Invasjonen», hvor hun påstod at jeg skrev at de var det (dvs. økonomiske migranter), men det stemmer ikke. Jeg skrev bare det jeg selv så og som de selv ga uttrykk for, og det skal jeg ikke skjule. Det er noen som kan bruke det politisk, men jeg viser også hvor hardt det er for andre. Verden er mangfoldig.

Hva er Europa?

– Selv om du ikke trekker politiske slutninger i «Invasjonen», reflekterer du over Europas død. Du sier at vi lever i en tid hvor Europa endres fundamentalt men politikerne står på sidelinjen og ikke er i stand til å gjøre noe...

– Ja, og samtidig er Europa stadig vekk et fantasme! Som hun (Madame-personen) også sier noen steder: Hva er Europa? Kanskje har Europa aldri eksistert? Kanskje er det først nå at Europa blir til. Gjennom hele Europas historie har mennesker spurt hva Europa er, og hva Europa skal være, og kanskje eksisterer Europa ikke ennå, annet enn som en drøm, en visjon, noe vi streber mot å skape. Kanskje, sier hun noen steder, kanskje er det Europa som blir skapt med disse menneskene som kommer opp til Europa, kanskje er det de som er de første europeerne?

Det er en dannelsesroman, mener Madame.

– Kanskje er det Europa som dannes? Kanskje er det Madame som dannes? Kanskje er det disse folkene som reiser hit opp? Men kanskje er det også mennesker i Europa i 2015 som ikke har reagert politisk i årevis, som nå har begynte å handle. Alle flyktningene – det var jo ikke statene som hjalp dem, det var det borgerne som gjorde. Det er virkelig fantastisk, det er håpefullt, og kanskje er det der Europa blir skapt?

Europeisk dannelses

– Et sted i boken spør Madame en tysker hun treffer om nykommerne kjenner Wagner, om de noen sinne vil bli kjent med Wagner, og om de vil bli del av den tyske gruppen. Og han sier at de ikke har den nødvendige bakgrunnen. Hvordan reagerte du?

– Dannelseskulturen ja. Jeg tenkte på noe jeg leste forleden av en av tidens store hotte filosofer som bor i New York og er veldig inne i de kulturelle miljøer og så videre og har britisk mor og nigeriansk far – jeg husker ikke hva han

heter, han har et afrikansk navn – og han sier at det finnes ikke en vestlig sivilisasjon. Man skal danne seg selv, som del av den europeiske kultur. Han sier også at de som ikke gjør det, de er ikke del av den vestlige sivilisasjon. Det er kun de som tar den til seg og integrerer den i sine liv som blir det, svarer Madame og legger til:

– Men samtidig stemmer det ikke helt, for det er noen ting vi blir dannet av. Før jeg overhode begynte å tenke og skrive, hadde jeg allerede ved å leve i disse landene, og ved å leve i Europa, ved å se de tingene jeg så, blitt dannet som europeer og som kristen. Uansett om jeg kanskje aldri har trodd på Gud, var jeg i én forstand allerede kristen og dannet som kultur menneske av den europeiske, kristne kultur.

– Jeg innrømmer at jeg har en kjærlighet for den europeiske dannelseskulturen, som finnes i en vakker og meget romantisk form i de tidligere øst-stater fordi de levde i mange år uten denne materialismen. Det finner du i Russland i eldre generasjoner, og i Serbia. Folk leste virkelig, de lyttet til klassisk musikk, de interesserte seg for kunsten og kulturen og filosofien på en enormt oppløftende måte. Dette med å kjøpe merkevarer betyr ingenting for dem.

Vil forføre

I romanene hennes slynger endeløse setninger seg avgårde i ledd etter ledd, ispekket innfall, bilder og litterære referanser. Litt Proust-aktig og med stadig kulturelle referanser. Ut fra hennes biografi kunne man kanskje ha tenkt seg at kjønnsblandinger og identitetekriser skulle vært en hovedtematikk, men slikt er det lite av, Madame skriver ikke virkelighetslitteratur.

– Det skal være stor litteratur, og det skal si noe fundamentalt om menneskene, om historien, om kjærligheten. Men for meg er forførelsen også viktig. Mine romaner skal forføre leserne. Det er noe jeg har arbeidet med etter at jeg ble Madame Nielsen. Mine siste bøker er ikke meget tydelige, sier Madame.

– De er som en bevegelse, en musikalsk bevegelse, og på samme måten som et stort stykke musikk.

– Bøkene er jo også meget forskjellige?

– Ja, jeg ønsker ikke å gjenta meg selv. Når jeg begynner på en ny bok, så er det som å gå på en planke fra en båt

til man havner i vannet. Så går jeg langt ut, radikalt ut, nådesløst, hensynsløst ut, og forfølger det, og så blir boken så fantastisk som overhode mulig. Uten å ta hensyn til bestemte lesegrupper eller noe sânt.

– Men en del av disse kjærlighetshistoriene kommer fra egne erfaringer?

– Selvfølgelig, alt! Jeg interesserer meg kun for litteratur som bygger på erfaringer. De behøver ikke være biografiske. Det behøver ikke være som i Karl Ove Knausgård, eller som erindringer. Det kan også være som hos Proust. Men hvis det ikke er et element av erfaring, er det bare likegyldig. Da kunne boken komme fra hvem som helst. Fantasi i seg selv er ikke nok. Man skal ha gjort seg noen smertelige og smukke erfaringer i verden.

Madame og monsieur

– Du sa «da jeg ble Madame Nielsen», så jeg er nødt til å spørre deg: Har du tenkt å bli Monsieur en gang, eller har du tenkt å fortsette som Madame?

– Altså, jeg er meget, meget glad for å være Madame Nielsen. Jeg ser bedre ut som Madame Nielsen enn jeg gjorde som mann. Og det er ikke dårlig! Det er viktig å se godt ut, ikke sant?

– Jo. Men la oss si at du traff en annen dame og var interessert i henne, og så var du også kledd som dame. Det kan da bli litt vanskelig?

– Ja, men jeg er da meget interessert i min sønns mor.

– Er du sammen med din sønns mor fremdeles?

– Når jeg er i Danmark så pleier jeg ofte å ligge over hvor min sønn er. Jeg må innrømme at jeg elsker min sønns mor.

– Synes du ikke det er litt mer kronglete å være dame enn å være mann, å velge ut klær og ta på sminke, sørge for at håret er i orden...

– Nei, jeg liker det godt. Jeg elsker det. Det er også en extravagance – hun uttaler ordet på fransk – å få lov til å ha en flott make-up på. Det er jo et helt annet slags tøy man kan gå i. De første årene gikk jeg ofte i kjole og skjørt, men nå har jeg oppdaget at jeg gjør meg godt i slike damebukser.

– Og de er veldig kule også, synes jeg. Du

Fantasi i seg selv er ikke nok. Man skal ha gjort seg noen smertelige og smukke erfaringer i verden.

er jo ikke, ut fra hva jeg har lest om deg, en som har lengtet etter å bli kvinne hele livet; du er ikke det man vanligvis kaller en transe?

– Nei, nei, det har ikke noe med «å komme hjem» å gjøre. Det har ikke noe med «å finne seg selv» å gjøre, sier Madame.

– I en globalisert tid lengter mange etter en autenticitet som de tror de finner i en som Per Petterson, det er riktig autentisk. Eller Richard Ford eller Cormac McCarthy, men også Knausgård. Men det er på en annen måte, fordi det er et slags reality show, ikke sant?

Åpen identitet

– Hvordan stiller du deg til dette som det snakkes så mye om for tiden, om at kjønn er sosialt konstruert. Man vil være ikke-binær, kanskje ønske å omtales som «hen»?

– Jeg er ikke en del av dette. Det er viktig å være i sin tid, men det er også viktig å tre ut av sin tid. Du kan ikke si noe fornuftig om din tid med mindre du trer ut av den. Jeg beveger meg ut og inn av min samtid, uten å la meg oppsluke av den og dens fenomener. Og dette er bare så tidstypisk.

– Dette er et av vår tids fenomener, som er litt overdrevet?

– Ja, ja. Om tyve år er det glemt.

– Madame skriver ikke så mye om identitet, men identitet er ofte gjennomgangsmelodien når du er i media. For du ville i sin tid bli kvitt din identitet...

– Det jeg ville gjøre, det som interesserer meg, er å holde identiteten åpen. Vi kommer til verden med en masse potensiale. Man kan bli alle

mulige forskjellige ... nei, ikke alle mulige, men man har et visst potensiale. Jeg ser det som min oppgave å forsøke å utfolde så mange av mulighetene som ligger i meg, som mulig.

– *Alle disse navnene du hae hatt og det du har foretatt deg rundt det, er det en slags performance art?*

– Det er da også bare livet! Det er på samme måten som i «The Monster», hvor hovedpersonen undret seg over om det som foregår på scenen, i The Garage, i en performancegruppe, om det er kunst eller liv. Jeg tror at i mitt liv og i mitt verk glir ting over i hverandre i en gråson. Jeg interesserer meg for de stedene i livet og verden hvor tingene er åpne, hvor man ikke riktig vet hvordan man skal plassere det.

– *Så dette med å ikke ha en fast identitet betyr ikke for deg at man ikke skal ha noen identitet?*

– Man kan ikke gi slipp på identitetene med mindre alle mennesker samtidig beslutter seg for det. Du kan ikke komme hinsides identiteten med mindre alle er enige om det. Jeg ble den mest berømte navnløse i Danmark, og da hjelper det ingenting.

«Min elskede»

– *Det er jo et paradoks at du er kjent over hele Danmark som en som ikke vil ha noen identitet?*

– Ja, men nå er mitt mål og strategi blitt en annen. Nå er det mer å bare utfolde de muligheter som ligger i min kropp og min bevissthet og min sjel.

– *Men går du rundt som Madame hele tiden? Eller hender det at du går ut som Claus eller som....?*

– Hvis jeg er i badet, er det kanskje vanskelig å se at jeg er Madame.

– *Hva kaller andre deg for?*

– Sønnen min kaller meg for far eller Nielsen og noen ganger Madame Nielsen, og det gjør datteren min også. Og min kvinne, altså min elskede, hun kaller meg for Nielsen. De fleste andre kaller meg for Madame eller Madame Nielsen.

– *Og venner, folk du har kjent veldig lenge?*

– Det er ikke så mange av dem. Men min mor og far kaller meg fremdeles for Claus, for det var jo det de døpte meg. Det må de ha lov til. Det gjør mine søstre også.

– *Angrer du noen ganger på at du har satt i gang hele karusellen, først å kvitte deg med en del av etternavnet ditt, Beck, og så erklære deg selv for død og så videre?*

– Det er hardt, men man må... Jeg interesserer meg også for det. Jeg er meget pasjonert opptatt av hva verden og menneskene er, og historien og identitet, hva alle disse tingene er. Det opptar meg. Så får det koste hva det vil.

Å bli forstått

– *Blir du forstått av offentligheten?*

– Nei, ikke alltid, slett ikke. Men noen forstår meg. Men jeg vet heller ikke hva det vil si å bli forstått, for jeg vet heller ikke hva svaret er. Som ellers i verden gjelder det å være åpen, åpen overfor det jeg gjør. Hvis man er skeptisk til det jeg gjør, er det vanskeligere å ta det til seg. Man skal møte verden uten skepsis.

– *Det er annerledes å møte deg i levende live. Da virker det mer, la meg kalle det menneskelig, enn når jeg leser om deg...*

– Jeg bli ofte stilt overfor lesere som kommer til meg og sier: «Nei, jeg som trodde du var en slik arrogant kunstner! Men du er jo meget imøtekommende og vennlig.» Jeg kan ikke se hvorfor man ikke skulle være det, sier Madame. ■

Madame Nielsen går i bokhyllen:

– Les klassikerne

– Dostojevskij betyr fantastisk mye for meg, og «Raskolnikov» spesielt. Men ellers: Homers «Odysseen» og «Illiaden». Les Dantes «Guddommelige Kommedie», sier Madame Nielsen.

– *Så «The Monster» er ditt Inferno?*

– Ja. Inferno er også den mest interessante hos Dante, mest vellykket. Det er kjedelig i himmelen.

– *Vil du anbefale noen danske samtidsforfattere?*

– Det vil jeg ikke, sier Madame og foreslår heller den avdøde lyrikeren Inger Christensen og klassikeren Herman Bang. Men når jeg forteller at jeg tidligere har intervjuet Josefine Klougart og Suzanne Brøgger, synes hun det er gode valg.

– Og les Gustave Flaubert, særlig og «L'Éducation sentimentale» (på norsk «Frédéric Moreau. En ung manns historie»). Les Stendhal, Proust, Margu-

erite Duras, som jeg er meget glad i, og James Joyce. Akkurat nå er jeg opptatt av en østerriksk dikterinne som nå er over nitti år, Friederike Mayröcker. I USA er det ikke så mange, men William Faulkner har skrevet fantastiske romaner, som «The Sound and the Fury» (på norsk «Larmen og vreden»), «As I lay Dying», og «The Sanctuary» (på norsk «Det aller helligste»).

– *Den siste er i hvert fall en slags grøsser... Hvorfor leser du?*

– Fordi jeg er besatt av språk, og besatt av å lese. Fordi litteraturen åpner verden og menneskene for meg. Musikk er også helt fantastisk viktig for meg. Bach. De store rekviemene. Ligetis

rekviem, Faurés rekviem, Verdis rekviem, Brittens War Requiem, Mozarts rekviem og Bachs rekviem. Det er viktig at man ikke bare leser samtidslitteratur eller hører samtidsmusikk. Man angrer seg hvis man ikke får fatt i det største.

Hjemme hos Agatha

Agatha Christies feriehjem i Devon ligner ikke det minste på de kjølig-stiliserte art deco-interiørene i TV-serien om Poirot. Interiøret er sen-viktoriansk-«edwardian», og den store hagen en fantasieggende naturpark i en skrent høyt over elven Dart.

Hvis Agatha Christie eller hennes eneste datter Rosalind hadde vært i live i dag, er det helt usannsynlig at du hadde fått noe glimt inn i krim-dronningens privatliv. Hun var notorisk sky, ga nesten ingen intervjuer og slapp kun familien og de aller nærmeste vennene inn i sitt aller helligste. Eiendommen Greenway, som ligger nær Dartmouth, var stedet hun trakk seg tilbake når hun ikke skrev. Stedet hvor hun nøt naturen, spilte piano, svømte – hun elsket å bade og var en av Englands første kvinnelige surfere – og ellers nøt livet. Det finnes kun én skrivemaskin i huset, den ble brukt av hennes andre mann Max Mallowan i hans jobb – han var en kjent arkeolog.

Når Agatha bodde i Greenway, stort sett om sommeren, jobbet hun ikke. Men det er jo fullt mulig at hun pønsket ut en kriminalroman i hodet. For det var sånn hun jobbet, har hun fortalt i sine sjeldne intervjuer. Først tenkte hun ut et mord, så hvordan hun kunne konstruere en underholdende overflatehistorie hvor det kunne se ut som om alle andre kunne være morderen utenom den virkelig skyldige, og hvor denne overflatehistorien virket plausibel. Fortrinnsvis mens alle ledetråder – «clues» – til den virkelige historien blir presentert for leserne uten at de skjønner at de er clues.

Fergemann

Greenway ligger isolert, i et naturskjønt område uten naboer. Du kan komme til Greenway på tre måter: Med historisk dampjernbane fra Paignton eller Kingswear, med ferge fra Dartmouth. Du kan også ta ferge fra minilandsbyen Dittisham rett over elven, det tar bare noen minutter. Når du kommer til kaia, ringer du bare med en diger bjelle, så kommer fergemannen. Han heter Ross og har en norsk bestemor ved navn Randi. Turen koster to pund. «That's all

Ferie. Når Agatha bodde i Greenway, stort sett om sommeren, jobbet hun ikke. Men det er jo fullt mulig at hun pønsket ut en kriminalroman i hodet.

right love, you don't have to pay on your way back,» sier han. Nå er man virkelig på landsbygda i England.

Det er slik Agatha Christie ville ha det. Når hun en gang i blant tok toget til England, håpet hun ingen ville kjenne henne igjen, ifølge hennes biograf, Janet Morgan. Det gjorde de stort sett ikke. Hun så ut som enhver annen middelaldrende, etterhvert eldre, landsens dame, bare høyere enn de fleste.

Høyden hennes er tydelig hvis man titter inn i klesskapet i hennes walk-in closet i annen etasje. Der henger kjolen hun brukte på premieren på «Musefellen» («The Mousetrap» – skjønt til å begynne med het stykket «Three Blind Mice») i 1952. En annen kjole fra femtitallet i rødt plissert stoff, viser at hun ikke var så omfangsrik på den tiden som hun ble i senere år.

Noen av klærne i skapet, blant annet en kjole i svart og gull, tilhørte Agathas mor, Clara, som døde før datteren kjøpte Greenway. Claras ånd, og hele familiehistorien henger med som et ekko i rommene ellers også. Mange av møblene og kunstgjenstandene er arvestykker, forteller den hyggelige damen fra National Trust, som nå driver stedet. Selve huset er fra 1790.

Det mest dyrebare

Greenway, som Agatha Christie kjøpte i 1938, ligner på Ashfield, hennes

barndomshjem i Torquay, men er mer storslagent og ligger mer isolert. I et brev til Max skrev hun – dette var under annen verdens krig mens Max var i utlandet og Greenway var i ferd med å bli tatt over av den amerikanske marinen (mange private hus ble brukt av myndighetene under krigen):

«Alle mine lykkelige minner er om hagen og hvordan du, plantene, magnoliaer og jeg laget en ny sti ned til elven. Og allikevel er ikke huset et *ulykkelig* hjem, og jeg elsker det. Det er upåvirket av hva menneskene i det tenker eller føler – men det ønsker å være vakkert – og jeg mener jeg gjorde det vakkert, eller heller at jeg viste frem dets skjønnhet. Greenway har vært en elskerinne mer enn en kone! 'For dyrebart til at vi kan eie det' - men hvor spennende er det ikke å eie det! I dag da jeg satt der, tenkte jeg at det dette er det deiligste stedet i verden, det tar helt pusten fra meg» (Journalistens oversettelse).

Huset kunne godt ha vært åsted for flere av hennes kriminalromaner, for som kjent finner de ofte sted i avsidesliggende herskapsbus – country houses – på store eiendommer. Det tar ca. 20 minutter å gå eiendommen på langs. Man må ha kart for å finne frem.

Døden i båthuset

Men hun bruker kun Greenway direkte i en av romanene sine, «Dead Man's Folly». Der blir unge naive Marlene

Tucker funnet død i et båthus, som blir beskrevet akkurat som båthuset man finner på Greenway. Senere foregår det noe skummel knyttet til et gammels lysthus av den typen som ser ut som et bittelite gresk tempel – a folly – og på eiendommen til Agatha Christie finnes det et slikt lysthus, skjønt det er mye eldre enn i boken og en ruin i dag. Ifølge de som jobber på Greenway var det en ruin på Agathas tid også.

Hagen er en lett overgrodd naturpark, med mange gamle og sjeldne trær og busker og få eller ingen sirlige bedd. Hvis man leter etter en mystisk atmosfære, er det utendørs man finner den – i hvert fall dersom man som jeg kommer litt utenfor sesongen og vandrer alene på stiene under en høstgrå himmel og hører fuglekvisper, uglerop og susing i tretoppene.

Innendørs finnes det man venter å finne i et engelsk herskaphus – det er riktig hyggelig og eklektisk møblert med antikviteter og møbler fra 30-tallet side om side. I stuen står det et flygel som Agatha selv spilte på – og visstnok godt til amatør å være. Men hun var for sky til å opptre for andre enn de aller nærmeste. Som ung hadde Agatha ønsket å bli operasanger, men ble fortalt at stemmen ikke var god nok. Hun var spesielt glad i Wagner.

Ellers finner vi chinz-gardiner, samlinger av verdifullt porselen og eldre gjenstander fra det fjerne Østen og Midtøsten. De siste hadde hun og Max Mallowan tatt meg seg fra Irak, Tyrkia og Syria, hvor Max jobbet i lange perioder. Agatha var oftest med ham på ekspedisjonene. Hun lærte seg å skissere og fotografere gjenstander de gravde opp. Til venstre for trappeoppgangen henger det et oljeportrett av hennes gamle «nursie», barnepike, som bodde i familien lenge etter at hun var liten. Agatha Miller gikk aldri på skole. Hun ble undervist hjemme, først av barnepiken, siden av en serie guvernanter. Hun var flytende i fransk, leste mye i farens store bibliotek, og som voksen reiste hun mye. Hun dro f.eks. til Australia og Syd-Afrika med sin første mann, Archie, og til Bagdad alene på Orientekspresen før hun traff Max.

Mysteriet i Agathas eget liv

Det er blitt sagt at Agatha Christie mest skrev om overklassen og den øvre middelklassen og ikke skjønte seg på eller interesserte seg for «vanlige folk». Det siste kan sikkert diskuteres, men det

første er åpenbart riktig. Det var der hun kom fra selv, så det var den verden hun kjente best. Den amerikansk-fødte faren hennes, Frederick Miller, arbeidet ikke en dag i sitt liv, men levde av arvede penger. Etter en stund var det nesten slutt på pengene, dels på grunn av uheldige investeringer. Så døde faren da Agatha Miller var elleve, og hun bodde sammen med moren i «reduced circumstances». Hun ble allikevel invitert til alle overklasseballene, og på et av dem møtte hun sin første ektemann, den kjekke offiseren Archie Christie, som hun ble voldsomt forelsket i.

Det gikk bra til å begynne med, også da Archie kjempet i første verdenskrig og de var mye borte fra hverandre. Så ble han forelsket i en yngre kvinne, og ønsket skilsmisse. Det var ifølge hennes biografer det store traumaet i Agatha Christies liv; hun hadde ant fred og ingen fare.

Tredje desember 1926 forsvant krimforfatteren sporløst og ble førstesidestoff i alle avisene. Hadde hun tatt livet av seg? Hadde Archie myrdet henne? Hadde hun vært utsatt for en ulykke? Hadde hun gjemt seg bort for å hevne seg på utro Archie? Hadde hun forsvunnet for å skape oppmerksomhet rundt sine siste bok, «The Murder of Roger Ackroyd» («Doktoren mister en pasient»)? Det ble arrangert manngard. Synske mennesker ble kontaktet. Alle hadde teorier om hva som kunne ha skjedd. Krimforfattere som Sir Arthur Conan Doyle og Dorothy Sayers uttalte seg i avisene.

Hun ble funnet elleve dager senere på et hotell i Harrogate hvor hun hadde registrert seg som Mrs Neele – etternavnet til ektemannens elskerinne. Forklaringen som ble gitt offisielt var at hun hadde mistet hukommelsen etter å ha kjørt av veien med bilen sin og skadet seg i hodet. Hennes biograf, Janet Morgan, tror det er den mest sannsynlige forklaringen. At Agatha Christie skal ha forsøkt å begå selvmord, mener hun er den minst sannsynlige. Det står i strid både med hennes introverte natur og hennes motvilje mot å brette ut privatlivet sitt i offentligheten, og var også mot hennes religiøse syn.

Selv snakket hun aldri om de elleve dagene. Hun skrev en selvbiografi hvor hun ikke nevner den mest dramatiske episoden i livet sitt. Akkurat dette mysteriet tok hun med seg i graven. ■

Agatha Christie

- Født 1890 – død 1976.
- Skrev over åtti kriminalromaner og samlinger med kortere fortellinger samt nitten krim-skuespill.
- Er oversatt til minst 103 språk. Til sammen er bøkene solgt i mer enn to milliarder kopier. Hun sies å være den mest solgte romanforfatter i verdenshistorien.
- Hennes mest kjente hovedpersoner var den belgiske privatdetektiven Hercule Poirot, og den gamle damen Miss Marple.
- Et av skuespillene, «The Mousetrap», hadde premiere i 1952 og går fortsatt – teaterrekord.
- Syv av historiene hennes bygger på barnerim, som «One, Two, Buckle My Shoe» og «Hickory, Dickory Dock.»
- «Ti små indianere» («Ten Little Indians», nå på engelsk: Ten Little Soldier Boys, opprinnelig tittel «Ten Little Niggers») fra 1938 er lagt til Burgh Island, i nærheten av Kingsbridge i Devon.
- Flere av historiene hennes har Midtøsten som bakteppe, som «Death on the Nile» («Hun fulgte etter»), «Murder in Mesopotamia» («Hvem skrev til Louise?») og «Appointment With Death» («Stevnemøte med døden»).
- Hun skrev også seks romantiske romaner under pseudonymet Mary Westmacott og to diktsamlinger (de siste ble ingen suksess og fort glemt, men de første, som har en del selvbiografiske elementer, blir fremdeles stadig utgitt).
- Hennes renommé som forfatter har vært svært vekslende. Raymond Chandler og Edmund Wilson var f.eks. lite begeistret, mens T.S. Eliot ventet ivrig på hver ny bok.

Byvandring Assistens kirkegård ligger som et friområde midt i travle København.

Det spirer og gror etter dikterne

Assistens kirkegård i København er siste hvilested for noen av Danmarks store forfattere. Og samtidig en grønn oase hvor befolkningen kan slange seg under sjeldne trær og busker som trives spesielt godt i det spesielle jordsmonnet.

AV NINA KRAFT
FRILANSJOURNALIST

Det er ikke alle æreskirkegårder som samtidig er et yndet utfluktssted for byens befolkning, hvor folk flest kan ligge under skyggefulle – og ofte svært sjeldne – trær i bikini og badebukse og lese en bok. Eller bare stirre tenksomt ut i luften. Men slik er det på Assistens kirkegård (uttales med trykket på siste stavelse) på Nørrebro. Ikke at det er noe skrik og skral her, og bevare meg vel – absolutt ingen engangsgriller. Nei, danskene kan kunsten å ligge i ro og harmoni ved siden av en stein-engel i bedende positur. De besøkende av kjøtt og blod snakker med lave stemmer, eller rett og slett mediterer og nyter den deilige sommervarmen i stillhet.

Ikke en gang barna øker støynivået. Kanskje de avdøde dikterne øver en indirekte innflytelse?

I lånt grav

Dersom de gjør det, er den svært indirekte. Ved det siste hvilestedet til den største av alle eventyrforfattere finner jeg kun en liten gruppe amerikanere som ikke ser ut til å vite hvis grav de betrakter, selv om det står Hans Christian Andersen (1805-1875) på den med store bokstaver. Det som ikke står, er at gravstedet opprinnelig var en familiegrav for en helt annen familie.

Andersen selv bestilte aldri sitt eget gravsted – selv om han hadde hatt stor suksess og absolutt hadde råd til det. Han skal ha vært overtroisk og fryktet at det å bestemme seg for sin egen gravplass ville fremskynde det uavvendelige. Derfor foreslo et vennepar, Henriette og Edvard Collin, at dikteren kunne ligge på deres gravsted når livet engang tok slutt. «De kan gjøre det De alltid gjør,

komme hjem til oss,» skal Henriette ha sagt til husvennen Hans Christian. Og sånn ble det.

Ekteparets barn syntes imidlertid at historien ble litt besværlig å berette for alle nysgjerrige Andersen-fans, så de flyttet foreldrenes minnested til en annen kirkegård. Nå er eventyrforfatterens navn det eneste som står igjen på gravstøtten. H. C. Andersen skal ligge begravet under venstre busk foran.

Den store filosofen Søren Aabye Kierkegaard (1813-1855) har fått en nesten motsatt etterlivsskjebne. Navnet hans er relegert til venstre kolonne mellom en rekke andre familienavn på en stor familiegrav. Resten av slekten dominerer, og matriarken Kirstine Nielsdatter Kierkegaard troner øverst. Regine Olsen er selvsagt ikke med, hun og Søren var jo bare forlovet, aldri gift. ►

Den første boken som Kierkegaard skal ha skrevet, dreide seg forresten om H.C. Andersen. Filosofens 90 siders pamflett «Av en Endu Levendes Papirer» var et eneste stort personangrep på eventyrforfatteren. Kierkegaard mente at Andersen både var en dårlig forfatter og utviklet som menneske. Enda bra at de ikke ligger ved siden av hverandre på kirkegården – men lang avstand mellom dem er det ikke.

Nok en forfatter – som alle dansker kjenner, nemlig Hans Scherfig (1905-1989) – hviler helt anonymt, uten noen påskrift overhodet. Det var etter eget ønske. Scherfig, som også var billedkunstner, ville egentlig ikke ha noe gravsted, men gikk med på det hvis han fikk sin kjære steinskilpadde som han hadde i hagen, flyttet til kirkegården. Det lot seg gjøre, og nå inviteres man til å sitte på skilpadden og tenke, slik Scherfig også hadde for vane. Bøkene til Scherfig er på pensum i Danmark, og mange nordmenn vil også kjenne dem, særlig «Det forsømte forår», en besk og morsom satire om en forferdelig skolegang og en lærer som gjør alt han kan for å banke livsgleden ut av elevene.

Overtro, ukjente storheter og en «fallen kvinne»

Om man blir en like god forfatter som Scherfig av å sitte og tenke på hans grav, vites ikke, men det er jo mulig. Det finnes åpenbart dem som håper at omgang med døde diktere vil gi dem inspirasjon. Graven til krimforfatteren, svirebroren, København-elskeren, journalisten, pusheren, postbudet, flyttemannen, buddhisten, yoga-utøveren, sosialisten og lyrikeren Dan Turell (1946-93) har blitt et valfartssted for aspirerende skribenter. Litteraturskere har stukket flere titalls kulepenn i jorden rett foran graven. Det står noen neglelakkflasker der også, med dyster sort og mørkfiolett lakk i. Kanskje er de gaver fra lesere som er spesielt opptatt av Turells vampyrbøker. Han var æresmedlem av Dansk Vampyr Selskab. En Turell-diktsamling har fått tittelen «Drit i døden, her er Dan Turell».

En annen folkekjær forfatter med et kommunistisk grunnsyn er Martin Andersen Nexø (1869-1954), som passende nok hviler under rød granitt. Forfatteren av «Pelle Erobreren» og «Ditte Menneskebarn» slo seg av

Søren Aabye Kierkegaards grav.

politiske årsaker ned i Øst-Tyskland og døde i Dresden. Der ble han også gravlagt, men danske sosialister fikk bragt arbeiderdikterens levninger tilbake til Danmark.

Noen forfattere er mer glemt i dag, men kanskje vel så viktige historisk. En av dem er Edvard Storm (1744-1794). Han minner oss om at det ikke bare er skjønnlitterære forfattere som bør telle når vi oppsøker avdøde storheter. Storm ble født i Gudbrandsdalen og virket i Danmark – som vi jo var i union med på hans tid. Storm skal ha vært den første som introduserte de nordiske gudene i dansk diktning siden middelalderen. Hans pedagogiske ideer var nyskapende i sin tid og virker temmelig moderne i dag også, han er i hvert fall milelangt fra den sadistiske læreren i «Det forsømte forår». Danmarks store poet og dramatiker Adam Oehlenschläger var en av hans elever. Dessuten var han en av de første i Skandinavia som skrev noe av produksjonen sin på morsmålet, det vil si dialekter fra Gudbrandsdalen.

Nok en «ukjent nordmann» hvis litterære produksjon var av vitenskapelig art, var Martin Vahl, som ble født i Bergen i 1749 og døde uventet av slag på julaften i København i 1804. Vahl (uttales Fahl, han tok navnet til en gudfar med tyske aner) hviler under et

H. C. Andersens grav.

Grønn lunge. Assistens kirkegård er også en grønn lunge midt på Nørrebro i København.

monument som ser ut som en ovn fra Bærums jernverk – og det er jernverket som har støpt kjempestøtten. Støperiets navn står på den, i nesten like store typer som navnet på avdøde. Vahl var den første norske professoren i botanikk og zoologi, og var en av sin tids mest betydelig planteforskere. Som forsker fortsatte han der Carl von Linné slapp, og som forfatter redigerte han bl.a. standardverket *Flora Danica*.

Magdalene Thoresens (1819-1903) livsløp gikk motsatt vei. Hun ble født i Danmark, men etter en uheldig kjærlighetshistorie som medførte at hun fikk rykte som en tvilsom kvinne, valgte hun forlate hjemlandet og slå seg ned i Norge som kona til prostens Hans Conrad Thoresen på Herøy i Sunnmøre. Han var enkemann med flere barn. En av døtrene het Suzannah, og hun giftet seg etterhvert med Henrik Ibsen. Frigjorte og vidsynte Magdalene skal ha hatt stor betydning for Suzannas utvikling, og Suzannah hadde stor innflytelse på Ibsen. Magdalene Thoresen skrev også selv fiksjon, og den skal være lesverdig, men den finnes ikke i trykk lenger. Men gravstøtten hennes er i hvert fall stor og staselig. Den er bare litt vanskelig å finne – dypt inn i en lund med tett vegetasjon.

Fødsel og død

Trærne og buskene på denne kirkegården er ellers verdt et eget kapittel – og vel så det. Det er biodiversiteten som har gjort at kirkegården er fredet. Få steder i Danmark har større arts mangfold og flere sjeldne, importerte planter.

De eldste gravene er fra midten av 1700-tallet. København hadde bymur med porter på den tiden – først Østerport, Vesterport, Nørreport, så Amagerport og senere også to porter i Kastellet. Portene ble låst ved solnedgang. Kirkegården ble anlagt fordi kirkegården som allerede eksisterte inne i byen ble veldig full, og stinken gjorde den også. Kirkegårder ble regnet som noen skikkelige sykdomsbomber. For likene ble stablet i høyden, og den samme jordlappen gravet opp hver gang en ny kropp skulle plasseres på toppen. Etterhvert var det ikke plass til flere, ergo måtte det anlegges en ny kirkegård utenfor portene, og valget falt på dengang landlige Nørrebro.

Grunnen til at hengebjørker, dvergsitrontrær, et kinesisk duetre, et «apetre» fra Latin-Amerika og andre sjeldne arter som egentlig ikke skulle kunne vokse så høyt nord, både vokser og trives her, er ifølge kulturgeograf

Christoffer Jørgensen på Kulturcenteret Assistens, at likene fungerer som førsteklases gjødsel. Av død blir det liv.

Kirkegårder er uansett merkelige steder. Livets syklus, fødsel og død, blir påtrengende tydelig. Fred og harmoni er kanskje også en del av opplevelsen, særlig hvis det er et vakkert sted, som dette. Men vi er aldri langt unna tragedien.

I den delen av kirkegården som ikke er æreslund, men som brukes i dag, er gravene på et av feltene bittesmå. Jeg nærmer meg, og det samme gjør også en ung mørkhåret kvinne med en tåteflaske i den ene hånden. I den andre styrer hun en barnevogn. Hun går målbevisst mot en av de små gravene og legger ned noe. Jeg passer på ikke å følge henne direkte med blikket, men ut fra sidesynet tror jeg det er noen gule blomster. Etter at hun er gått, lister jeg meg bort for å sjekke.

Blomstene ligger på graven til en liten gutt som bare levde i fire måneder i 2016. Den er pyntet med små leketøy. På nabostøtten, som er like liten, er det plassert en liten teddybjørn. Jeg går forsiktig bort, og jeg tar ingen bilder av de ørsmå gravene. ■

VI ØNSKER
ALLE LESERE
OG VENNER AV

BOK OG BIBLIOTEK

en fredfull og god jul!

Kulturforbundet
i Delta

BIBLIOTEK
SYSTEMER

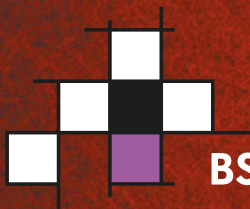

Bibliotekenes Hus

Adlibris

FAGFORBUNDET

BS Eurobib

DAG OG TID

BEYER HANDEL

AXIELL

bokbasen as

Nasjonalbiblioteket

Ny bok!

Kari-Marte & Tor Harald Frøyset

LYSTHUS

i Norge gjennom 300 år

399,-
+ porto

Klokkergården Media AS

For første gang er historien om norske lysthus samlet mellom to permer!
Vakker og inspirerende gavebok, 230 sider, rikt illustrert med bilder av over 100
lysthus fra 1725 til vår tid. Med bidrag fra hagehistoriker Madeleine von Essen.

www.lysthusboka.no

Boka kan også bestilles i din lokale bokhandel. På SMS til 1963 merket LYSTHUS + navn og adresse.
På telefon 922 58 954 (man. - fre. kl. 10-16) eller e-post: info@lysthusboka.no

Returadresse: Bok og Bibliotek
DB Partner AS, Postboks 163,
1319 Bekkestua

Adlibris **BIBLIOTEKSKUNDE**

- ✓ Få 20% biblioteksrabatt*
- ✓ Bestill bøkene plastede og utrustede
- ✓ Enkel handel til gode priser

Hver dag leverer Adlibris over 30 000 bøker til bokelskere i Norge, Sverige og Finland. Med ca. 1,5 millioner aktive kunder og et utvalg på 11 millioner titler, er Adlibris den selvklare bokhandelen for alle som er glad i bøker. Vårt mål er å være en god leverandør til bibliotekene når det gjelder alt fra utvalg og utrustning, til priser og leveringstider.

*Gjelder bare norske fastprisede bøker i bokgruppene 2 - 9.

Adlibris

For dine interesser